TEXTE COMENTATE

Lyceum

Tabel cronologic,
prefață,
note:
I.
CONSTANTINESCU

Traducere:
VERONICA
PORUMBACU

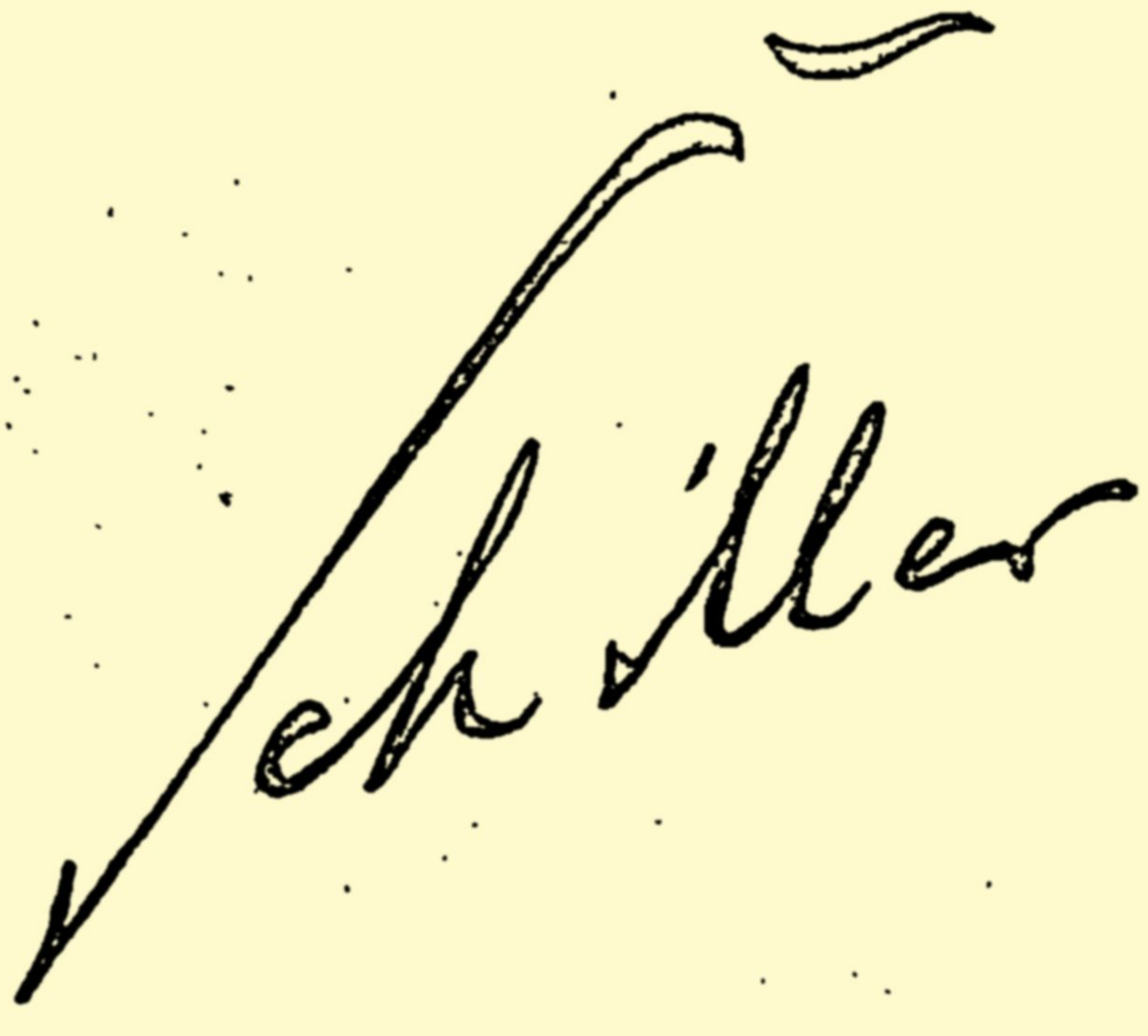

FRIEDRICH SCHILLER

Wilhelm Tell

EDITURA ALBATROS

Scanned with OKEN Scanner

TEXTE COMENTATE

Lyceum

1977
EDITURA ALBATROS

FRIEDRICH SCHILLER

Wilhelm Tell

Tabel cronologic,
prefață,
note:
I. CONSTANTINESCU

Traducere:
VERONICA PORUMBACU

Scanned with OKEN Scanner

TABEL CRONOLOGIC

1759 *noiembrie, 10.* Se naşte, la Marbach (Württenberg), Friedrich Schiller, cel de-al doilea copil al lui Johann Kaspar Schiller şi al Elisabethei Dorothea (Kodweiss) ; cel dintîi copil, Christophine, a lăsat pagini interesante despre fratele ei mai mic.

1760 *James Macpherson publică* Fragmente din vechea poezie, culese din munţii Scoţiei şi traduse din limba gaelică.

1761 *Rousseau,* Noua Heloisă ; *romanul este tradus în Germania.*

1762 *Apare romanul* Emile sau despre educaţie, *precum şi* Contractul social, *ambele aparţinînd lui Rousseau.*

1763 *Se încheie războiul de şapte ani.*

1764 *Voltaire,* Dicţionar filosofic ; *Winckelmann,* Istoria artei antichităţii..

1766 Iniţierea în limba latină o datorează unui pastor. La Ludwigsburg, Schiller începe să

Scanned with OKEN Scanner

frecventeze gimnaziul latin. Copilul era destinat carierei clericale, pentru care, în acea vreme, manifesta el însuși anumite înclinații.
După mărturiile surorii sale Christophine, interesul pentru teatru apare încă în această perioadă, stimulat de spectacolele de operă la care mergea uneori cu tatăl său.

Apare studiul lui Lessing Laocoon sau Despre limitele picturii și ale poeziei.

1770 *Se naște Hölderlin.*

1771 *Lessing publică* Emilia Galotti.

1772 Schiller devine, împotriva voinței lui și a tatălui său, elev al Academiei militare Karlsschule din Stuttgart.
Se nasc Novalis și Coleridge.

1772—1780 Ca elev la Karlsschule, Schiller studiază mai întîi dreptul și apoi medicina. Este interesat mai ales de cursurile de filosofie, estetică și morală. În această perioadă, îl vede pentru întîia oară pe Goethe, din a cărui operă prețuia mai ales *Goetz von Berlichingen* și *Werther*. Debutează ca poet la revista *Das schwäbische Magazin*. Prima lui pasiune artistică rămîne însă teatrul: mai întîi ca spectator și ca actor. În ultimii ani petrecuți la Karlsschule, scrie prima sa dramă *Hoții (Die Räuber)*. Absolvă Academia ducelui Karl Eugen și devine medic militar.
În perioada ultimilor ani petrecuți la Karlsschule și în epoca *Hoților*, autorii prefe-

Scanned with OKEN Scanner

raţi (distanţa valorică dintre ei indică instabilitatea, la acea dată, a gustului tînărului poet) ai lui Schiller sînt Klopstock, Rousseau, Goethe, Klinger, Lessing, Lenz, Wieland.

1773 *Apare drama istorică a lui Goethe* Goetz von Berlichingen, *care îl va entuziasma pe tînărul Schiller.*

1774 *Goethe publică* Suferinţele tînărului Werther.

1775 *Beaumarchais*, Bărbierul din Sevilla. *Ca urmare a invitaţiei ducelui Karl August, Goethe se mută la Weimar unde va rămîne pînă la sfîrşitul vieţii.*

1776 Apare piesa *Furtună şi avînt (Sturm und Drang)*, al cărei titlu dă şi numele mişcării literare din epocă.

1778 *Lessing publică* Nathan înţeleptul, *Herder*, Vocile popoarelor în cîntece *(după titlul ediţiei definitive din 1807)*, *Bürger*, Poezii.

1781 *aprilie.* Apare prima ediţie a dramei *Hoţii*, fără numele autorului pe copertă.

Immanuel Kant publică Critica raţiunii pure, *carte care va avea o influenţă deosebită asupra lui Schiller.*

Moartea lui Lessing.

1782 *ianuarie, 13.* Premiera dramei *Hoţii* la teatrul din Mannheim. „Anonimul" Schiller se află în sală şi asistă, uimit el însuşi, la triumful

Scanned with OKEN Scanner

piesei sale. În acelaşi an, a doua ediţie a dramei şi reprezentaţii la alte teatre. După un al doilea spectacol la Mannheim, ducele Karl Eugen îl pedepseşte pe medicul militar Schiller şi îi interzice orice activitate literară.

septembrie, 22. Poetul părăseşte, pe ascuns, Stuttgartul şi se stabileşte temporar în apropiere de Mamheinn. Drama *Hoţii* este tradusă în mai multe limbi europene ; autorul ei devine un scriitor cunoscut în Europa apuseană.

Schiller publică, fără a indica numele autorilor, *Antologia pe anul 1782,* cuprinzînd poezii de factură diversă (cele mai multe aparţinîndu-i) : o citäm aici nu pentru valoarea ei (modestă), ci pentru una dintre temele ei, — dominantă în întreaga operă a poetului — aceea a libertăţii.

Choderlos de Laclos, Legături primejdioase.

1782 La sfîrşitul anului 1782 şi în prima jumătate a celui următor se află la Bauerbach, la proprietatea doamnei von Wolzogen. Acolo lucrează la *Intrigă şi iubire* şi cercetează istoria lui Don Carlos.

1783 *septembrie.* Schiller e angajat ca dramaturg al teatrului din Mannheim.

1784 I se reprezintă la Mannheim *Conjuraţia lui Fiesco la Genua (Die Verschwörung des Fiesko zu Genua),* publicată cu un an în urmă de editorul Schwan.

aprilie, 15. Premiera dramei *Intrigă şi iubire (Kabale und Liebe)* care, împreună cu *Hoţii*

Scanned with OKEN Scanner

şi cu drama istorică a lui Goethe *Goetz von Berlichingen*, ilustrează strălucit mişcarea Sturm-und-Drang. Piesa a avut un mare succes şi a fost repede preluată de cele mai multe teatre germane.

Începe corespondenţa cu viitorul său prieten Christian Gottfried Körner.

În cadrul unei societăţi academice, dramaturgul ţine o cuvîntare, cu titlul de mai tîrziu *Scena privită ca o instituţie morală (Die Schaubühne als eine moralische Anstalt betrachtet)*, foarte importantă pentru concepţia sa asupra artei dramatice. Schiller afirmă că teatrul trebuie să impună adevărul, să menţină şi să propage idealurile umanitare. În intenţia sa, această cuvîntare trebuia să fie introducerea la o „dramaturgie a Teatrului Naţional din Mannheim", asemănătoare *Dramaturgiei hamburgheze* a lui Lessing. Proiectul nu s-a realizat.

Ducele Karl August de Weimer îi acordă titlul de consilier al curţii sale.

Beaumarchais, Nunta lui Figaro.

1785 Începe să editeze revista *Thalia renană (Rheinische Thalia)*. În articolul introductiv al revistei , Schiller se autodefineşte: „Scriu ca cetăţean al lumii întregi, care nu este în serviciul nici unui suveran".

Continuă lucrul la o nouă dramă, *Don Carlos*, al cărei prim act apare în cel dintîi număr al *Thaliei renane*.

aprilie. Pleacă din Mannheim şi se stabileşte pentru un timp la Leipzig, apoi la Dresda, aproape de cîţiva noi prieteni, de Gottfried Körner mai ales.
Scrie imnul *Către bucurie (An die Freude)*, pus pe muzică de Körner.

1787 *iulie.* Apare drama *Don Carlos* la care Schiller lucrase mai mulţi ani şi din care publicase fragmente în *Thalia renană.* Părăseşte cercul lui Körner şi pleacă la Weimar; îi cunoaşte pe Wieland şi Herder. Schiller nu-l găseşte acolo pe Goethe care plecase cu un an înainte în Italia.

august. Premiera dramei *Don Carlos,* la Hamburg.

decembrie. O cunoaşte pe Charlotte von Lengefeld la Rudolstadt, lîngă Weimar. Între ei începe o vie corespondenţă.
Publică în *Thalia* fragmente din romanul *Vizionarul (Der Geisterseher).* Romanul îl arată pe Schiller drept „un psiholog magistral al neobişnuitului caz-limită uman şi un povestitor superior". Această operă „a marcat un început al romanului de critică socială" ... (Fritz Martini).
Bernardin de Saint-Pierre, Paul şi Virginia.

1788 *septembrie.* Îl cunoaşte pe Goethe, întors de puţină vreme din Italia. Publică *Istoria revoltei Ţărilor de Jos reunite ... (Geschichte des Abfalls der Vereinigten Niderlande ...)*

Scanned with OKEN Scanner

Apar două importante poeme: *Zeii Greciei (Die Götter Griechenlands)* şi *Artiştii (Die Künstler)*, care indică tendinţele antichizante ale tînărului Schiller.

decembrie, 15. Este numit profesor de istorie universală la Universitatea din Jena.

1789 *mai,* Se stabileşte pentru mai mulţi ani la Jena. Scrie *Istoria războiului de treizeci de ani.* În lecţia de deschidere a cursului său de istorie, intitulată *Ce înseamnă şi în ce scop studiem istoria universală ? (Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte ?)*, impresionează la tînărul profesor atît perspectiva filosofică, pe care el înţelege s-o dea studiului istoriei, cît şi ideea angajării active a omului în viaţa socială: „O aspiraţie nobilă trebuie să ardă în noi pentru a spori cu mijloace proprii marea moştenire a adevărului, a moralităţii şi a libertăţii, primită de la generaţiile anterioare şi pe care trebuie s-o transmitem mai bogată lumii ce va veni, în acest fel legînd existenţa noastră trecătoare de lanţul veşnic ce trece prin toate generaţiile omeneşti". Este aici o profesiune de credinţă a celui care a scris mai tîrziu *Wilhelm Tell.* Îl cunoaşte pe Wilhelm von Humboldt, de care îl va lega o mare prietenie. Humboldt publică în anul 1830 o carte fundamentală: *Despre Schiller şi despre evoluţia gîndirii sale (Über Schiller und den Gang seiner Geistesentwicklung).*

La intervenţia doamnei Charlotte von Stein, ducele Karl August îi acordă o rentă anuală

Scanned with OKEN Scanner

de 200 de taleri, ceea ce îi permite poetului să-şi întemeieze o viaţă de familie. Se logodeşte, în luna august, cu Charlotte von Lengefeld. Apare în volum romanul *Vizionarul.*

iulie, 14. *Izbucneşte Revoluţia Franceză.*

1790 *ianuarie.* Primeşte titlul de consilier de curte.

februarie, 22. Se căsătoreşte cu Charlotte von Lengefeld. Începe să publice *Istoria războiului de treizeci de ani (Geschichte des Dreissigjährigen Krieges).*

octombrie. Adunarea Naţională franceză îi acordă titlul de cetăţean de onoare al Republicii.

Goethe publică Torquato Tasso.

1791 O boală mai veche, probabil tuberculoza, se manifestă violent; a circulat chiar, un timp, vestea falsă despre moartea lui Schiller. Prinţul moştenitor al Danemarcei, Friedrich Christian von Augustenburg (împreună cu ministrul său de finanţe Ernst Heinrich Graf von Schimmelmann), îi acordă poetului, pe o durată de trei ani, o rentă anuală de 1 000 de taleri. Începe studiul sistematic al filozofiei lui Kant.

Goethe devine director al Teatrului din Weimar.

Volney, Ruinele.

1792 Apare ultima parte a *Istoriei războiului de treizeci de ani.*

Războiul dintre Franţa revoluţionară şi trupele austro-prusace.

Scanned with OKEN Scanner

septembrie, 20. Valmy: victoria francezilor asupra trupelor aliate.

1793 Renunţă la postul de profesor la universitate. Schiller publică primele studii estetice: *Despre arta tragică (Über die tragische Kunst)*, *Despre graţie şi demnitate (Über Anmut und Würde)*, *Despre sublim (Über das Erhabene)*. Face o călătorie în Württenberg, pentru a-şi revedea familia. Din această perioadă (august 1793 — mai 1794) datează prietenia cu marele editor care a fost Johann Friedrich Cotta.

Se naşte Karl, cel dintîi copil al lui Schiller.

1794 *iulie.* Începutul marii prietenii cu Goethe.

1795 Fondează revista *Die Horen* (care apare pînă în 1797), cu ajutorul editorului Cotta. Obţine şi colaborarea lui Goethe la această revistă.

Publică, în revista menţionată, *Scrisori despre educaţia estetică a omului (Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen)*, trimise, înainte de apariţie, prinţului von Augustenburg, şi, apoi, *Despre poezia naivă şi sentimentală (Über die naive und sentimentalische Dichtung)*.

1795 — *Ludwig Tieck*, Istoria domnului William Lowell.

1796 Scoate revista *Musenalmanach* (care apare pînă în anul 1800); colaborarea lui Goethe continuă şi aici.

Începe lucrul la trilogia *Wallenstein*.

Scanned with OKEN Scanner

Apare ultima parte a romanului lui Goethe Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister.

1797 Anul acesta este supranumit, în creaţia lui Schiller, ca şi în accea a lui Goethe, anul baladelor. Schiller scrie *Scufundătorul (Der Taucher)*, *Mănuşa (Der Handschuh)*, *Inelul lui Polykrates (Der Ring des Polykrates)*, *Cocorii lui Ibykus (Die Kraniche des Ibykus)* ş.a.;

Goethe: *Zeul şi baiadera (Der Gott und die Bajadere)*, *Logodnica din Corinth (Die Braut von Korinth)*, *Ucenicul vrăjitor (Der Zauberlehrling)* etc.; ele apar în *Almanahul muzelor pe anul 1798*. Publică, în *Musenalmanach*, *Xeniile*, epigrame scrise împreună cu Goethe, începînd încă din 1795.

Hölderlin publică prima parte a romanului său Hyperion sau Ermitul în Grecia.

August Wilhelm Schlegel începe celebra lui serie de traduceri din Shakespeare, pe care o va completa, mai tîrziu, împreună cu Ludwig Tieck.

1798 *octombrie.* Prima parte a trilogiei *Wallenstein*, *Tabăra lui Wallenstein (Wallensteins Lager)*, este reprezentată, în regia lui Goethe, la teatrul din Weimar.

Fraţii August Wilhelm şi Friedrich Schlegel încep să editeze revista romantică Athenäum *care apare pînă în anul 1800.*

Samuel Taylor Coleridge şi William Wordsworth publică, împreună, volumul Balade lirice.

Ludwig Tieck, Peregrinările lui Franz Sternbald.

1799 Termină trilogia *Wallenstein*: partea a II-a, *Piccolominii (Die Piccolomini)* și a treia, *Moartea lui Wallenstein (Wallensteins Tod)* sînt reprezentate, în premieră, în ianuarie și, respectiv, în aprilie, tot pe scena teatrului din Weimar.

Schiller se stabilește definitiv la Weimar pentru a avea liniștea necesară creației și pentru a fi mereu în apropierea marelui său prieten. Renta poetului, a cărui familie, între timp, se mărise, devine acum de 400 de taleri pe an.

Scric poemul *Cîntecul clopotului.*

iunie. Premiera, la teatrul din Weimar, a dramei *Maria Stuart.* Repetițiile au fost conduse de Schiller însuși.

Traduce și prelucrează, pentru teatrul din Weimar, *Macbeth.*

Apar, în revista Athenäum, Imnurile către noapte *de Novalis.*

Doamna de Staël, Despre literatură.

1801 *septembrie.* Premiera, la teatrul din Leipzig, a dramei *Fecioara din Orléans (Jungfrau von Orléans).*

Prelucrează, pentru teatrul din Weimar, *Turandot,* după Gozzi.

Clemens Brentano, Godwi.

Chateaubriand, Atala.

1802 Apare la Editura Cotta trilogia *Wallenstein.*

Schiller elaborează planul dramei *Wilhelm*

Scanned with OKEN Scanner

Tell și lucrează la o nouă piesă, *Logodnica din Messina.*

noiembrie, 16. Curtea imperială din Viena îi acordă, potrivit uzanțelor vremii (și prin grija ducelui Karl August), un titlu de noblețe.

Chateaubriand, Geniul creștinismului.

Doamna de Staël, Delphine.

Ugo Foscolo, Ultimele scrisori ale lui Iacopo Ortis.

Se naște Victor Hugo.

1803 *martie.* Premiera, la teatrul din Weimar, a dramei *Logodnica din Messina (Die Braut von Messina).*

O cunoaște pe Doamna de Staël căreia îi produce o impresie neobișnuită.

Kleist, Familia Schroffenstein.

1804 *martie.* Premiera, la teatrul din Berlin, a dramei *Wilhelm Tell.* Redactează planul unei noi drame, *Demetrius.*

Chateaubriand, René. *Sénancour,* Obermann.

Napoleon se proclamă împărat.

1805 Lucrează la drama *Demetrius.*

Traduce și adaptează *Fedra* de Racine.

aprilie, 29. Merge pentru ultima dată la teatru. Schiller moare în ziua de 9 mai.

Scanned with OKEN Scanner

PREFAȚĂ

Doar o mărcaţă temă poate
Să mişte-adîncurile omenirii,
În cerc îngust chiar gîndul se-ngusteazâ ;
Omul se-nalţă-n scopul său înalt.
Şi-acum la cumpăna veacului gravă,
Cînd faptele chiar poezie se fac,
Şi cînd vedem în faţa noastră lupta
Celor puternici pentru-un mare ţel,
Cînd spre-ale omenirii mîndre visuri —
Puterea, libertatea — totul tinde,
Şi artei-i e permis să-ncerce, trebui',
Pe scena ei cu umbre, — un zbor mai nalt,
O lasă-n urmă, altfel, scena vieţii.

(Din *Prologul* la trilogia WALLENSTEIN)

Acest fragment din *Prologul* la trilogia *Wallenstein* este poate cea mai bună *introducere* la *Wilhelm Tell*, ultima creaţie a marelui dramaturg german. Mai mult chiar decît *Wallenstein*, drama *Wilhelm Tell* ilustrează principalele tendinţe şi virtuţi ale operei schilleriene : tema fundamentală a poetului — aceea a libertăţii — îmbinarea inspiraţiei istorice şi a fanteziei, a „realismului" şi „idealismului", a dramaticului cu epicul, a esteticului cu datoria morală, forma *populară* a dramei etc.
Creaţie a maturităţii depline, *Wilhelm Tell* încununează o operă şi un destin. Această

Scanned with OKEN Scanner

dramă aduce pe scenă, pentru prima dată în teatrul lui Schiller, chipul libertăţii împlinite, anticipînd un proces istoric încă în curs. „Scena cu umbre“ din *Wilhelm Tell* „lasă astfel în urmă scena vieţii“, într-o profeţie demnă de „cel mai mare poet liberal“ german, care „a presimţit vremurile noi ce aveau să înceapă după Revoluţia franceză“ (Engels).

WILHELM TELL ÎNAINTE DE SCHILLER

„Povestea“ lui Tell a avut, de-a lungul a cinci secole, o carieră literară strălucită, al cărei punct culminant îl constituie, desigur, drama lui Schiller.

În mod explicabil, elveţienii au fost cei dintîi care au făcut din eroul lor legendar personaj de literatură. Jakob Ruf (Ruof, Ruef) (1500–1558), unul dintre primii dramaturgi din ţara cantoanelor, deschide capitolul unei întregi literaturi inspirate din faptele atribuite lui Tell. El a scris şi *Ein hüpsch und lustig spyl von dem frommen und ersten Eydgenossen Wilhelm Tellen (O piesă veselă şi frumoasă despre blîndul şi cel dintîi confederat Wilhelm Tellen)* (1545). Avem cunoştinţă şi de o piesă de teatru populară, din aceeaşi perioadă, intitulată *Thellespyle* (1595). Mai tîrziu, Uriel Freudenberger publică *Guillaume Tell. Fable danoise* (1760).

Personajul devine cunoscut în afara Elveţiei încă în acea vreme. Antoine-Marin Lemierre (1723–1793), poet şi dramaturg francez obscur,

Scanned with OKEN Scanner

a scris, în manieră clasică, tragedia *Guillaume Tell* (1766). Tema a mai fost tratată de Jean-Pierre Claris de Florian (1755–1794), într-un poem, Jacob Johann Bodmer (1698–1783) în *Schweizerische Schauspiele* (*Piese de teatru elveţiene*) (1775), Jean Michel Sedaine (1719–1797), după textul căruia André-Ernest Grétry (1741–1813) a scris opera *Guillaume Tell*, reprezentată în anul 1791 şi reluată (adaptată) de Pélicier şi Berton în 1828. O altă operă, a lui Bernhard Anselm Weber (1766–1821), a fost reprezentată în anul 1795.

DESCRIEREA DRAMEI

Wilhelm Tell, reprezentată cu un an înaintea morţii poetului, încheie seria dramelor de maturitate, începută cu *Wallenstein*. Din punct de vedere tematic, această dramă reia şi dezvoltă, pînă la ultimele ei consecinţe, tema fundamentală a teatrului schillerian, aceea a libertăţii. Ideea de libertate, ca şi înţelegerea şi personificarea ei scenică, evoluează ascendent la Schiller, nu numai în sensul precizat de Goethe, într-o convorbire cu Eckermann, acela al trecerii de la *libertatea fizică* la cea *ideală*. Ideea de libertate se desăvîrşeşte acum la nivelul unei naţiuni, şi faptul acesta are alte consecinţe şi alte semnificaţii decît afirmarea unei libertăţi *abstracte*, cum se întîmplă în cazul marchizului de Posa (*Don Carlos*). Ea presupune, în acest stadiu, realizarea unui

Scanned with OKEN Scanner

univers existențial (și estetic) armonios (cum se și întîmplă, dealtfel, în *Wilhelm Tell*), rezultat al împlinirii acelui principiu schillerian — *durch Leiden Freude — prin suferință, către bucurie*. Dramaturgul a ales fabula lui Tell tocmai pentru a da un răspuns căutărilor sale și pentru a „răsplăti" suferința personajelor lui de pînă atunci. *Fecioara din Orléans* anunță și pregătește ultima dramă a lui Schiller; Ioana d'Arc rămîne însă un personaj izolat un „caz", pînă la un punct asemenea lui, Karl Moor, Don Carlos sau Wallenstein. Este lesne de observat că, în *Wilhelm Tell*, idealul libertății este personificat nu numai de *un erou anume*, ci de marea masă a confederaților helveți. Scena finală a eliberării este o consecință necesară (și dialectică) a acestei generalizări a libertății și a faptei libere.

a) Legendă și istorie.
Atitudinea față de istorie

După experimentul cu *Logodnica din Messina*, cînd a încercat să reînvie unele forme dramatice eline, Schiller reia, în *Wilhelm Tell*, drama istorică. Gerhard Storz observa că această revenire nu este pur și simplu o întoarcere, chiar dacă dramaturgul vrea să refacă atmosfera creatoare a primului *Wallenstein*. Importantă este nu atît „similitudinea" cu dramele anterioare, cît *noutatea*, noul stadiu la care ajunge teatrul lui Schiller în *Wilhelm Tell*. Wilhelm Tell nu este un personaj atestat istoric. Legenda transmite o întîmplare din

Scanned with OKEN Scanner

anul 1271, în care un ţăran îl ucide pe unul dintre guvernatorii austrieci în Elveţia[1]. Legenda aceasta şi un cîntec despre episodul cu mărul, cu arcaşul Tell şi fiul său, apar în *Cronica* lui Melchior Russ din Lucerna, pe la 1488.

În piesa de teatru populară citată mai sus, *Thellenspyle*, legenda şi cîntecul sînt îmbinate în unul şi acelaşi motiv. Legenda[2] şi istoria se întrepătrund şi la istoricul şi geograful elveţian Aegidius Tschudi (1505–1572), în *Chronicon Helveticum*. Schiller a cunoscut cartea lui Tschudi (în prima ei ediţie – 1734), de unde a împrumutat nu numai „povestea“ şi unele elemente ale culorii locale şi de epocă, ci şi o anume ţinută epică a subiectului. El procedează asemenea lui Shakespeare, care folosise copios *Cronicile* lui Holinshed: „decupează“ mai multe pasaje din *Cronica* lui Tschudi, uneori transcriindu-le întocmai[3]. Un anume „spirit homeric“ al acestei *Cronici*, despre care îi scria prietenului Gottfried Körner (9 septembrie 1802), se „transmite“ şi în *Wilhelm Tell*.

Confederaţia Helvetică are la origine acea uniune a cantoanelor din jurul lacului Uri

---

1 Cf. Alexander Abusch, *Schiller*, Berlin, Aufbau-Verlag, 1955. – 2 Legenda lui Tell este, la origine, nordică: daneză, scandinavă sau, după alte surse, islandeză. Ea a fost adusă în Elveţia, probabil, în secolele XV–XVI. Potrivit legendei, Tell piere, mai tîrziu, în rîul Schaechen, după ce salvează un copil din valuri. – 3 Cf. Gerhard Storz, *Der Dichter Friedrich Schiller*, pp. 423–428.

Scanned with OKEN Scanner

(Lacul Celor Patru Cantoane) numită *Uniunea* (Asociaţia) Stauffacher, atestată istoric. Schiller a considerat acţiunea lui Tell (de fapt anterioară momentului) contemporană cu acţiunea confederaţilor. Unirea celor trei cantoane, Uri, Schwytz şi Unterwalden, a avut loc în anul 1291, la sfîrşitul domniei lui Rudolf I de Habsburg, fondatorul Casei de Austria. Libere prin tradiţie, cantoanele elveţiene rămăseseră independente chiar şi după integrarea lor în imperiul romano-germanic (Elveţia germanică în anul 962 şi cea romanică în anul 1032). Împăratul Frederic al II-lea (1220—1250) a întărit drepturile elveţienilor. Odată cu Rudolf I, dar mai ales cu Albrecht I de Habsburg (rege al Austriei şi împărat germanic, de la 1298 la 1308), independenţa cantoanelor e ameninţată. *Pactul celor trei cantoane* este reînnoit la începutul secolului al XIV-lea: lupta împotriva habsburgilor presupunea unirea elveţienilor, unire fără de care n-ar fi fost posibilă victoria de la Morgarten (1315). Acţiunea piesei se petrece la sfîrşitul domniei lui Albrecht I, cel pe care l-a ucis, în anul 1308, nepotul său, Johannes de Suabia (Paricidul), unul dintre personajele piesei. Schiller contopeşte într-o sinteză perfect verosimilă fapte istorice aparţinînd unor epoci diferite şi elemente de legendă mai vechi şi mai noi.

Atitudinea faţă de istorie a lui Schiller a fost adesea şi diferit discutată. Georg Lukács (în *Romanul istoric*) observa că din necesitatea dramei istorice de a-şi alege drept personaje

Scanned with OKEN Scanner

„indivizi istorico-universali“ decurge și problema fidelității față de faptele atestate. Marii creatori au procedat asemenea lui Shakespeare, adică au „reprodus“ sensul general al epocii, întrupat în personaje, neglijînd detaliile sau modificîndu-le. *Anacronismul necesar*, despre care vorbeau Goethe și Hegel, se dovedește adesea, în mod paradoxal, o modalitate de potențare a sensurilor istorice ale unui eveniment major.

Schiller s-a menținut în permanență în limitele unui istorism autentic, în afara căruia o dramă ca *Wilhelm Tell* n-ar putea exista. În primul rînd însă, el s-a dovedit a fi preocupat de concordanța între caracter și conflict (de „personificarea“ evenimentului istoric, precum și de asimilarea personajului în eveniment); în acest sens, se poate spune că *Wilhelm Tell* este, în mic, „istoria“ acelui proces (fundamental în creația lui Schiller, de altă factură, intensitate și pondere dramatică decît la Goethe) de realizare a unității directe între om și acțiune, între individ și imperativele momentului istoric: adecvarea lui Tell la evenimente, *transformarea* lui, în cursul acțiunii, constituie o „metaforă“ a însuși procesului despre care vorbim.

Georg Lukács distingea trei trepte ale istorismului în dramă. Cea dintîi ar fi reprezentată de Shakespeare. A doua ar începe odată cu *Goetz von Berlichingen* (Goethe) și s-ar încheia, probabil, cu *Wilhelm Tell*. Realizarea dramaturgică a acestui nou istorism depășește tendința

Scanned with OKEN Scanner

epică inițială către „fidelitate“ și „autenticitatea detaliului de viață“. „Goethe și Schiller tind spre acea culme a generalizării umane a conflictelor pe care a atins-o Shakespeare (în dramele maturității). Dar ei vor să reprezinte în dramele lor o criză a dezvoltării real-istorice absolut concrete... Prin aceste tendințe se naște, fără îndoială, un istorism amplificat al dramei ; dar tot atît de neîndoios, comparativ cu Shakespeare, un istorism mai problematic, mai antagonic. Căci la Goethe și Schiller existau tendințe contradictorii referitoare la modalitatea de prelucrare a materialului istoric dat, contradicție ce a dus — mai ales la Schiller — la mari disonanțe stilistice.“ [1] Este adevărat că unele personaje ale lui Schiller „se desprind de orice realitate istorică, în momentul în care devin *general-umane*“ ; ele sînt atunci *vocea autorului*. Ne gîndim la Karl Moor, la Fiesco, la Ferdinand, la marchizul de Posa, chiar la Maria Stuart ; dar nici una dintre dramele în care apar aceste personaje, cu excepția poate a celei intitulate chiar *Maria Stuart*, nu este o dramă istorică propriu-zisă. Acolo unde Schiller a fost interesat într-adevăr de reconstituirea istorică, adică în *Wallenstein*, *Fecioara din Orléans* și *Wilhelm Tell*, lucrurile stau altfel : dramaturgul găsește echilibrul necesar între om și faptă, între caracter și conflict, *concretizează* general-umanul în contextul evenimentului.

1 Georg Lukács, *Specificul literaturii și al esteticului*, p. 304 și 305.

Scanned with OKEN Scanner

Există chiar o ascendență a acestui proces de la *Wallenstein* la *Wilhelm Tell.* În cartea sa despre Schiller, Franz Mehring îi recunoaște poetului marele său simț istoric și observă cu îndreptățire că, deși motivează în amănunt, din punct de vedere psihologic, uciderea lui Gessler, el „o concepe, din punct de vedere istoric, ca pe un epifenomen al despotismului schingiuitor de oameni, care dă, desigur, semnalul pentru acțiunea de eliberare, dar care nu poate fi însăși această acțiune". Dramaturgul nu supraliciteză fapta lui Tell (cum ar fi făcut-o, probabil, dacă ar fi avut vîrsta la care a scris *Hoții*), ci o subordonează acțiunii generale a confederaților, necesității momentului istoric; Schiller îl aduce pe Tell din legendă în istorie, face din el, cu adevărat, un *individ istorico-universal.*

b) **Personajele**

Se știe că Goethe însuși, în urma unei călătorii în Elveția, a fost tentat să scrie un poem despre Tell. El îl vedea ca pe un om „mulțumit de sine, de un eroism naiv și inconștient...", iar pe Gessler și-l închipuia ca pe un „tiran cumsecade". Sentimentul libertății și al revoltei, voința de a lupta, victoria, Goethe le încredința lui Stauffacher, lui Melchthal, lui Walther Fürst. „Aceștia erau eroii mei, spunea el într-o convorbire cu Eckermann, acele forțe superioare care lucrau conștient, în timp ce Tell și Gessler acționau numai

Scanned with OKEN Scanner

ocazional, fiind mai mult niște figuri pasive ...“ La Schiller, Wilhelm Tell este mai curînd un neliniștit, un nemulțumit de sine, el nu acționează ocazional, și nici pe departe nu este o natură pasivă.

Hegel și, după el, Lukács indicau două principale pericole ale caracterizării personajului în dramă : unul ar fi dizolvarea lui „în conținutul forțelor abstracte“, celălalt — psihologismul „individual-particular“. Schiller are mereu în vedere echilibrul pe care-l presupune figura dramatică centrală și îl ține pe Tell departe, atît de tentația interiorizării excesive, cît și de cea a generalizării și abstractizării maxime. S-ar putea afirma despre Wilhelm Tell (ca și despre Wallenstein) ceea ce s-a spus în legătură cu Goetz von Berlichingen — că cele mai profunde trăsături individuale fuzionează cu adevărul momentului istoric într-o unitate organică.

Altfel decît multe personaje anterioare ale lui Schiller, Tell nu mai este un tînăr, ci, cum îl caracteriza cineva, un adevărat *pater familias*. De aici, numeroasele deosebiri de viziune și de atitudine față de Karl Moor, Fiesco, Don Carlos sau chiar Wallenstein. Scena confruntării cu Gessler se explică și prin maturitatea personajului. Tell știa că momentul acela nu era și momentul faptei, iar evoluția ulterioară a evenimentelor a confirmat moderația eroului. El îi domină pe ceilalți, asemenea tuturor marilor personaje dramatice, și o face chiar atunci cînd, aparent, este pe punctul de a fi depășit de situație.

Scanned with OKEN Scanner

O discuție aparte este necesară în legătură cu uciderea lui Gessler, adesea interpretată contradictoriu. Georg Lukács observa că, atunci cînd Hegel «cere personajelor dramatice *patos*, încercînd să-l delimiteze de pasiune, se află pe drumul cel bun al caracterizării specificului omului care acționează în dramă. El denumește patosul „o putere sufletească justificată în sine, un conținut esențial al rațiunii", referindu-se la „sfînta dragoste frățească" a Antigonei și la faptul că Oreste nu-și ucide mama în afect, ci că „patosul ce l-a îndemnat la faptă era bine cîntărit și chibzuit" ... Sublinierea patosului înseamnă că aici determinantă este congruența nemijlocită a marelui conținut istoric al marii și concretei misiuni istorice cu personalitatea specifică, cu pasiunea specifică a eroului dramatic. În acest sens trebuie să fie eroul unei drame istorice un „individ istorico-universal" »[1]. Wilhelm Tell ucide din *patos* (asemenea lui Oreste); fapta sa are o justificare rațională și naturală, nu este întîmplătoare, ci *necesară*, e expresia îmbinării naturii sale umane cu imperativele momentului istoric. Spre deosebire de Tell, Johannes de Suabia ucide din patimă, *întîmplător*, fapta sa fiind subiectivă.

Dincolo de consecvența cu sine însuși a personajului titular al dramei, este lesne de observat, în limitele acesteia, evoluția lui. Tell trăiește sub imperiul necesității, înțelegînd-o. La început, el pare, sau chiar este,

---

1 *Ibidem*, p. 283.

Scanned with OKEN Scanner

lipsit cu desăvîrşire de instinctul de conservare : „Viteazul nu gîndeşte-ntîi la el“, afirmă Tell. Negîndind la sine, el gîndeşte puţin şi la ceilalţi : un anume individualism benign este evident, la începutul dramei. Evoluţia personajului se produce şi în sensul depăşirii acestui individualism şi al trecerii de la înţelegerea libertăţii pentru sine la înţelegerea libertăţii generale.

Se poate vorbi despre existenţa a „doi“ Tell în dramă. Îl cunoaştem întîi pe cel „dinăuntru“ — dominînd pînă la scena cu mărul; personajul rămîne în el însuşi (în ciuda vieţii *publice*, precumpănitor exterioară, pe care o duce) şi niciodată pînă atunci nu e confruntat *direct* cu adversarul său. Şi de aici, „umilinţa“ sa faţă de Gessler ; el vrea să rămînă în el însuşi. Nemaiputînd continua astfel, Tell se exteriorizează cu adevărat în finalul actului III. Monologul şi scena finală cu Johannes Paricidul sînt semnul revenirii la el însuşi, la echilibrul său uman. O nouă interiorizare, de alte dimensiuni şi cu alte perspective, este posibilă acum.

„Sileşte-te mereu către întregime, scrie Schiller într-una dintre ale sale *Tabule votive*, şi dacă nu poţi deveni tu însuţi ceva întreg, uneşte-te cu un întreg, ca membru slujitor al lui“. Este, poate, aici una dintre determinările lui Tell. El caută întregimea, o găseşte în sine, dar o desăvîrşeşte în ceilalţi. Acesta este unul dintre sensurile ultimei scene în care, pentru prima dată, Tell apare în mijlocul celorlalţi ca o parte dintr-un întreg. Ceea ce încearcă şi

Scanned with OKEN Scanner

reușește Schiller în *Wilhelm Tell* — pentru prima dată în opera sa — este îmbinarea (echilibrul) laptei colective cu cea individuală, a vieții intime cu cea publică. Omul se realizează în sine și apoi iese în lume.
Puternic afectat sufletește în scena cu mărul, Tell trebuie să revină la unitate, el trebuie să elimine cauza scindării sale. Revenit la sine, Tell nu mai este însă cel din primul act, cel care, la îndemnul lui Stauffacher, răspundea doar: „*Să taci, să rabzi. Atît poți face acum/ ...* Deci *fiecare liniștit la casa-i./ Cel pașnic e lăsat în pace/ ... Vor osteni ei singuri pîn' la urmă, cînd vor vedea că nu se mișcă nimeni*". Devenirea personajului principal al dramei se desăvîrșește în domeniul „libertății ideale".
Schiller considera că personaje ca Iago, Lady Macbeth sau Franz Moor nu pot fi eroi de tragedie. Personajele tragice adevărate, atît cele care suferă, cît și cele care provoacă suferința, ar trebui să devină obiectul compasiunii noastre. În ce raport cu tragicul se află atunci personajul principal al dramei? S-a spus că, în *Wilhelm Tell*, „tragicul se transformă în idilă, înțeleasă ca idee a unei lupte complet încheiate atît în sufletul omului, ca individ, cît și în societate, a unei uniri libere a înclinațiilor cu legea ..., pe scurt, nu e vorba de altceva decît de idealul frumuseții aplicat vieții reale". Fapta lui Tell este declanșată și rezolvă nu numai problema morală, ci și pe aceea a libertății existențiale. „Schiller a desemnat ca element poetic esențial al

Scanned with OKEN Scanner

piesci soarta lui Tell. Acesta nu e numai întruparea activă a caracterului şi a ideii de libertate a poporului, ci realizarea omului estetic, în spiritul lui Schiller, omul care e smuls din libertatea existenţei plenare şi curate, fiind aruncat în suferinţa şi vinovăţia impuse de realitate“ [1].

Dar Tell este mai mult decît omul estetic; el reprezintă omul desăvîrşit, îmbinarea moralului cu esteticul: Tell e omul *moral-estetic*. Wilhelm Tell este, aşa cum mai sugeram, un personaj de echilibru: între bătrîni şi tineri (Attinghausen, Walther Fürst – Melchthal), între primul impuls către faptă şi moderaţia excesivă, pînă la un punct, chiar între confederaţi şi trimişii austrieci. Stauffacher, Walther Fürst, Melchthal reprezintă masa confederaţilor, adesea fără nuanţe deosebitoare; uneori, unele replici ale lui Stauffacher pot fi rostite de Melchthal şi invers. Cei trei constituie un personaj colectiv.

Nuanţele deosebitoare lipsesc şi în cealaltă tabără. Gessler, mai ales, cum s-a observat adesea, este *tiranul* şi atît; nici o linie caracterologică în plus nu tulbură portretul rigid al acestui tip dramatic.

Fără a avea varietatea tipologică a trilogiei *Wallenstein*, *Wilhelm Tell* este, mai curînd, o *dramă de situaţii*.

---

1 Fritz Martini, *Istoria literaturii germane*, p. 256.

Scanned with OKEN Scanner

c) Structura dramatică

„Fiecare subiect, scria Schiller, își cere forma sa propric ; și arta constă în a o găsi pe aceea care i se potrivește. Ideea unei tragedii trebuie totdeauna să fie mobilă, în continuă devenire și să se prezinte *virtualiter* în o sută și o mie de forme schimbătoare". În concordanță cu aceste opinii, *Don Carlos* este o dramă „filozofică", *Wallenstein*, una istorică-panoramică și o „tragedie de caracter", *Maria Stuart* — o „dramă analitică" și, ca tematică, de tip „baroc" (Martini), *Fecioara de Orleáns* — o dramă „romantică", de structură predominant epică, *Logodnica din Messina* — o dramă „antică". *Wilhelm Tell* este o „dramă populară", cum o caracteriza Schiller însuși. Formula aceasta însă nu trebuie să înșele, cu atît mai mult cu cît, de-a lungul vremii, s-au produs numeroase interpretări contradictorii, dovedind simplitatea doar aparentă a piesei.

Se pot distinge în *Wilhelm Tell* mai multe acțiuni „paralele" (alături de cele două principale : a lui Tell și a confederaților), care se întîlnesc totuși, în ciuda oricărei „geometrii", și se contopesc într-una singură ; același regim îl urmează și acțiunea, cu totul secundară, a lui Johannes de Suabia.

Pe o idee mai veche, cu rădăcini în concepția lui Aristotel, Georg Lukács sublinia că „epica majoră și drama oferă ambele o *imagine totală* a realității obiective" (*s.n.*) ; dar dacă prima condiție a reprezentării în epică ar fi „totalitatea obiectelor", adică „totalitatea

Scanned with OKEN Scanner

unei trepte istorice în dezvoltarea societăţii umane“ (omul fiind văzut legat în mod intim de „obiectele mediului său social istoric“), drama, cum afirma Hegel, „se bazează în primul rînd pe o acţiune conflictuală, iar adevărata unitate îşi poate avea temeiul doar în *mişcarea totală*“. Reprezentarea dramatică este deci aceea a *totalităţii mişcării*, iar cea epică — a *totalităţii obiectelor*.

Drama „simplifică şi generalizează“. „Orice personaj, orice însuşire psihică a unui personaj care depăşeşte necesitatea dialectică ... a dinamicii vii a conflictului va fi din punctul de vedere al dramei de prisos.“ După Hegel şi Georg Lukács, «adevăratul caracter dramatic sau „romanesc“ al unei drame depinde de soluţionarea problemei „totalităţii mişcărilor“ şi nu de caracteristici pur formale». Numărul mare de personaje şi varietatea scenelor, de pildă, nu este semnul obligatoriu al unei *tendinţe epicizante*. Dar existenţa personajelor „care servesc doar la a evidenţia spectatorului mediul social al acţiunii“ sporesc „caracterul romanesc al dramei“ [1].

Există în *Wilhelm Tell*, din necesităţi de reprezentare dramatică, mai multe „momente“ epice: personajele „povestesc“ adesea, fie relatînd fapte incompatibile cu scena, fie dintr-o dispoziţie normală a naturii lor „primitive“. Există, de asemenea, şi personaje cvasi-inutile din punct de vedere dramatic, adică *personaje-semne* ale mediului social

---

1 V. Georg Lukács, *Op. cit.*, pp. 231—236.

Scanned with OKEN Scanner

al acţiunii : Hedwig, Armgard, Ruodi, Kuoni, Werni ş.a.
Aşa cum s-a afirmat adesea, drama reprezintă momentele de criză ale existenţei ; epica le conţine şi ea, fără a fi constituită în mod exclusiv din ele ; „proporţiile normale ale vieţii sînt menţinute în epică cu mai multă strășnicie decît în dramă, încît nu mai pare surprinzător faptul că cele mai noi probleme de formă apar tocmai în dramă“ (Lukács). Schiller ştia, desigur, toate acestea ; în consecinţă (în afara căutărilor în domeniul *formei* dramei), el epicizează şi în alt sens în *Wilhelm Tell* : de pildă, pentru a fi cît mai aproape de viaţă, după momentul de încordare cu Baumgarten (actul I), după înfruntarea dintre Attinghausen şi Rudenz, după scena de elevat dramatism de pe Rütli, Tell apare într-un episod „domestic“, în familie. Tendinţa epicizantă a lui Schiller vine însă şi dintr-o teorie proprie, potrivit căreia poezia desăvîrşită ar fi o sinteză a epicului cu tragicul. *Wilhelm Tell* ilustrează o asemenea sinteză.

CONCEPŢIA ASUPRA TEATRULUI

Pasiunea lui Schiller întru susţinerea statutului de *instituţie socială* al teatrului şi întru afirmarea menirii sale civilizatoare este comparabilă, ca intensitate şi ca ţinută „moralizatoare“, numai cu fervoarea puritană pe care o pune Jean Jacques Rousseau în respingerea teatrului din viaţa publică.
Autorul lui *Wilhelm Tell* nu scrie despre teatru ca un *spectator* şi nici, aşa cum o făcea Goethe,

Scanned with OKEN Scanner

ca cineva căruia scena îi este indiferentă. S-a mai spus că, pentru Schiller, teatrul este „o realitate originară“ (Benno von Wiese), chiar un dat existenţial, care îl angajează total. Nu se explică altfel insistenţa cu care a revenit mereu asupra aceloraşi valori fundamentale ale artei dramatice.

Unul dintre cele mai interesante eseuri ale dramaturgului este cel intitulat *Die Schaubühne als eine moralische Anstalt betrachtet (Scena considerată ca instituţie morală)* (1784). La origine o conferinţă, această scriere nu este doar, aşa cum afirmă Wellek, „un inventar elocvent al tuturor clişeelor folosite în apologetica teatrului“; ea exprimă punctul de vedere al unui tînăr autor dramatic pentru care scena îndeplineşte în primul rînd această importantă funcţie: *eine Schule der praktischen Weisheit* („o şcoală a înţelepciunii practice“), *ein Wegweiser durch das bürgerliche Leben* („un ghid în viaţa socială“). În concepţia dramaturgului, teatrul are un rol important în educaţia multilaterală a oamenilor, în consolidarea unei naţiuni; scena e considerată ca un organ al poporului, al omenirii, ea putînd deveni un „tribunal al lumii morale“, rolul autorului dramatic fiind, în consecinţă, acela de „învăţător al poporului“ *(Lehrer des Volks)*.

Schiller nu exclude plăcerea din finalitatea artei: este vorba însă despre o plăcere cu totul specifică, o „plăcere liberă“ ce se adresează intelectului. În *Über die tragische Kunst (Despre arta tragică)*, în descendenţa esteticii tradiţionale de la Aristotel

Scanned with OKEN Scanner

la Lessing, autorul lui *Don Carlos* mai credea că originea plăcerii tragice se află în sentimentul de milă pe care îl încearcă spectatorul. Într-un alt eseu, *Über das Pathetische (Despre patetic)*, el scria că „simpla suferinţă“ şi mila nu aparţin, propriu-zis, domeniului estetic. Eroul tragic este tragic nu numai prin suferinţa sa, ci, în primul rînd, prin „rezistenţa morală în faţa suferinţei“; el este tragic în măsura în care este *liber* (moralmente) în raport cu suferinţa. *Wallenstein*, *Fecioara din Orléans* sau *Wilhelm Tell* ilustrează, fiecare altfel, această condiţie a eroului dramatic.

S-a vorbit adesea despre modificarea viziunii lui Schiller asupra artei, după anul 1792. Tendinţa de circumscriere a teatrului în domeniul esteticului nu înseamnă însă o renunţare la ideile din *Die Schaubühne als eine moralische Anstalt betrachtet*. De asemenea, considerînd evoluţia operei sale teatrale, nu trebuie neglijat un anume acord (echilibru) al esteticului cu datoria morală (vizibil cu deosebire în *Wilhelm Tell*), acord în afara căruia *omul estetic* schillerian ar fi un om *liber-înlănţuit*.

Evoluţia gîndirii lui Schiller este evidentă şi în alt sens. Într-o scrisoare către Goethe (14 septembrie 1797), el se referă la conceptul poeziei „realiste“ şi „idealiste“. Poetul trebuie să satisfacă dubla sa misiune, de a se detaşa de real şi de a rămîne, totuşi, în limitele senzorialului. Schiller afirmă explicit că drama trebuie să se ridice deasupra realităţii şi totuşi să se acorde în mod intim cu natura. Acest

Scanned with OKEN Scanner

echilibru (la care poetul ajunge și datorită experienței, decisivă pentru el, a studiului artei eline) este al celor mai multe drame din epoca maturității, îndeosebi al trilogiei *Wallenstein* și al dramei *Wilhelm Tell.*

Poziția sa ca teoretician al artei dramatice este, în multe privințe, singulară. Ea se deosebește, între altele, în primul rînd, de cea a lui Goethe. S-a observat că autorul lui *Faust* considera reprezentația teatrală ca o formă inferioară a artei. El a afirmat de mai multe ori această idee paradoxală: „Shakespeare nu e un poet dramatic și niciodată nu l-a preocupat scena ...“ Mai spuneam că lui Goethe scena îi era indiferentă. Într-o comparație cunoscută, Friedrich Gundolf remarca faptul că Schiller avea nevoie de scenă ca de o tribună, în timp ce „pentru Goethe, scena era un mijloc menit să slujească activității sale multilaterale și desăvîrșirii lui. Goethe a ajuns de la scenă la public, Schiller s-a orientat spre scenă de dragul publicului. Pentru amîndoi, scena și publicul n-au existat ca două date concomitente, ca pentru dramaturgul veritabil; amîndoi au căutat să creeze abia mai tîrziu o dramă națională, adică unitatea dintre scenă și popor, corespunzător nevoilor lor individuale. Goethe *pentru a se forma*, Schiller *pentru a-și exercita înrîurirea*“ [1] *(s.n.)*. Se poate spune că dacă scena „a aparținut“ lui Goethe (era o parte din el însuși), Schiller „a aparținut“ scenei.

---

1 Fr. Gundolf, *Goethe*, Ed. Minerva, 1971, vol. II, p. 372.

Scanned with OKEN Scanner

Operă de o simplitate (a fabulei și a expresiei) înșelătoare, *Wilhelm Tell* este o sinteză a gîndirii și a artei poetului, un fel de „concluzie" a creației sale. „Drama își are rădăcinile în complexitatea concepției estetice și concepției lui despre tragic" (Martini). Schiller este aproape în întregimea lui în *Tell*: poetul, gînditorul, omul de teatru, utopicul, iubitorul de oameni, cel care voia să realizeze starea estetică drept corolar al activității umane, dar care n-a neglijat-o nici pe cea morală. S-a mai spus că dramaturgul a încercat să realizeze o sinteză a artei „realiste" cu cea „idealistă", a tragediei grecești cu cea shakespeareană. „Ar fi nedrept să contestăm faptul că în *Wallenstein* și în *Wilhelm Tell* el a reușit, în parte cel puțin, să înfăptuiască acest ideal" (Victor Basch, *La poétique de Schiller*).

Dacă cei mai mulți eroi ai săi sînt „sentimentali", în accepția dată de el însuși termenilor (vezi *Despre poezia naivă și sentimentală*), Tell este o îmbinare a „naivului cu sentimentalul", în spiritul unei tendințe a lui Schiller de reconciliere a celor două valori, „a anticului cu modernul, a sentimentului cu intelectul, a propriului său caracter cu acela al lui Goethe" [1].

---

1 René Wellek, *Istoria criticii literare moderne*, I, Ed. Univers, București, 1974, p. 259.

Scanned with OKEN Scanner

Istoria literară europeană cunoaşte numeroase adaptări ale dramei lui Schiller şi piese originale al căror personaj — devenit internaţional — este Wilhelm Tell. Seria acestora începe cu prelucrarea destul de liberă a elveţianului Merle d'Aubigné, *Guillaume Tell* (Genève, 1818).

Drama lui James Sheridan Knowles (1784—1862), *William Tell*, datează din anul 1825 şi este reprezentată şi la Paris, în 1828. În acelaşi an, sînt jucate, tot la Paris, drama-vodevil *Les Trois Cantons ou la Confederation Suisse* de Villeneuve şi Dupenty şi melodrama lui René-Charles Guilbert de Pixerécourt (1773—1844) *Guillaume Tell*. Trebuie menţionată, de asemenea, şi tragedia lui Michel Pichat (1796—1828), *Guillaume Tell*, reprezentată în 1830. Citǎm, în sfîrşit, şi doi autori spanioli: Antonio Gil y Zárate (1793—1861), cu *Guillermo Tell* (1838), şi Eugenio d'Ors (1882—1954), a cărui tragedie politică *Guillermo Tell* (1923) continuă „povestea" eroului din momentul în care se încheie la Schiller.

Wilhelm Tell i-a inspirat şi pe muzicieni: există mai multe partituri de muzică de balet şi cîteva opere; cea mai cunoscută este cea a lui Rossini — *Guillaume Tell* — (pe un libret de Jouy şi Bis), reprezentată la Paris în anul 1829.

Scanned with OKEN Scanner

REVIRIMENTUL SCHILLER

Există un revirîment Schiller. Cele mai comprehensive şi mai profunde cărţi asupra operei sale au fost scrise în ultimele patru decenii. În aceste exegeze, Schiller apare, în multe sensuri, ca un contemporan. Într-o epocă în care teatrul se întreabă asupra formelor şi finalităţii sale, Schiller redevine un autor necesar şi un dramaturg ce poate fi socotit un militant pe aceeaşi baricadă.

„Problematica existenţială şi artistică a secolului al XX-lea, întrebările legate de filozofia existenţialistă şi de o nouă estetică şi poetică deschid în mod evident o cale de acces spre Schiller... Istoria tragediei a devenit, pînă dincolo de secolul al XIX-lea, istoria unei continue dezbateri cu Schiller“ [1].

În cartea sa despre Schiller, Tudor Vianu remarca faptul că aspiraţia spre libertate şi tema înnobilării morale a omului au căpătat în opera marelui scriitor „una din expresiile ei hotărîtoare pentru întreaga cultură modernă“. Mai există şi alte cauze ale revirimentului Schiller, alături de actualitatea continuă a ideii libertăţii şi a patosului emancipării naţionale. În cea de a zecea dintre *Scrisorile asupra educaţiei estetice a omenirii*, citim această frază fundamentală pentru înţelegerea operei şi gîndirii schilleriene : „Omul, în starea lui *fizică*, suportă numai forţa naturii ; el scapă de ea în starea *estetică* şi o domină în cea *morală*“. Dar dacă

---

1 Fritz Martini, *Op. cit.*, p. 258.

Scanned with OKEN Scanner

Scrisorile estetice se încheie cu „stadiul estetic", în *Wilhelm Tell*, dramaturgul are în vedere și *starea morală* : prin Tell și chiar prin Rudenz, se realizează sinteza stadiului estetic cu cel moral. Această *întoarcere a esteticului către etic*, după o formulă celebră a lui Hermann Broch, indică una dintre laturile modernității lui Schiller. Drama *Wilhelm Tell*, ca un corolar al întregii sale opere, dă măsura contemporaneității, a permanenței unui mare autor.

I. CONSTANTINESCU

Scanned with OKEN Scanner

WILHELM TELL

DRAMĂ ÎN CINCI ACTE

Scanned with OKEN Scanner

PERSOANELE :

HERMANN GESSLER, pîrcălabul cantoanelor Schwytz și Uri	
WERNER, baron de Attinghausen, căpitan de ceată	
ULRICH DE RUDENZ, nepotul său.	
WERNER STAUFFACHER	ţărani din Schwytz
ITEL REDING	
KONRAD HUNN	
HANS DIN MAUER	
JÖRG DE LA FERMĂ	
ULRICH FIERARUL	
JOST DIN WEILLER	
WALTHER FÜRST	din Uri
WILHELM TELL	
RÖSSELMANN, preot	
PETERMANN, paracliser	
KUONI, cioban	
WERNI, vînător	
RUODI, pescar	
ARNOLD DIN MELCHTHAL	din Unterwalden
KONRAD BAUMGARTEN	
MEIER DIN SARNEN	
STRUTH DIN WINKELRIED	
KAUS DIN FLÜE	
BURKHARDT DIN BÜHEL	
ARNOLD DIN SEWA	

Scanned with OKEN Scanner

PFEIFER DIN LUCERNA
KUNZ DIN GERSAU
JENNI, tînăr pescar
SEPPI, tînăr ciobau
GERTRUD, soţia lui Stauffacher
HEDWIG, soţia lui Tell, fiica lui Fürst
BERTHA DE BRUNECK, o moştenitoare bogată

ARMGARD
MECHTHILD
ELSBETH
HILDEGARD
} ţărănci

WALTHER
WILHELM
} băieţii lui Tell

FRIESSHARDT
LEUTHOLD
} mercenari

RUDOLF HARRAS, comisul lui Gessler
JOHANNES PARICIDUL, duce de Súabia
STUSSI, jitar
STIER DIN URI
UN SOL ÎMPĂRĂTESC
VĂTAFUL
MEŞTERUL PIETRAR, calfe şi salahori
CRAINICI
CĂLUGĂRI din Ordinul Mizericordiei
Călăreţi de-ai lui Gessler şi de-ai lui Landenberg, mulţi ţărani, bărbaţi şi femei, din cele patru cantoane.

Scanned with OKEN Scanner

ACTUL ÎNTÎI

Primul act e un „tablou dramatic“ al vieţii domestice, pastorale, din localităţile elveţiene situate în jurul Lacului Celor Patru Cantoane. În cantonul Uri, soseşte ţăranul Baumgarten din Unterwalden ; el îl ucisese pe pîrcălabul Wolfenschiessen, care voise să-i necinstească soţia. Ruodi luntraşul se teme să-l treacă pe celălalt mal în timp de furtună : apare Tell, care-l salvează.

Stauffacher, din cantonul Schwytz, îndemnat de soţia sa, Gertrud, pleacă în Uri, la Walther Fürst, pentru a se sfătui asupra viitorului ţării.

Aici îl găseşte pe Melchthal din Unterwalden, fugar şi el, ca şi Baumgarten, şi adăpostit în Uri. Stauffacher le relatează celorlalţi povestea tragică a lui Heinrich de la Halden, un ţăran bătrîn, pedepsit de pîrcălabul Landenberg, în locul fiului său : călăii îl puseseră la cazne şi îi împlîntaseră un pumnal în ochi. Heinrich de la Halden este tată lui Melchthal. Durerea tînărului ţăran se transformă într-o fierbinte dorinţă de răzbunare şi el încearcă chiar să treacă la fapte. Stauffacher şi Walther Fürst îl îndeamnă însă la moderaţie.

Scanned with OKEN Scanner

ACTUL AL DOILEA

Scena 1

(Curtea seniorială a baronului de Attinghausen. O sală gotică, împodobită cu scuturi, cu armoarii și coifuri. B a r o n u l, un bătrîn de vreo optzeci și cinci de ani, înalt de stat și cu o ținută aleasă, umblă sprijinit într-un baston cu mînerul de corn de căprioară. Poartă un pieptar îmblănit. K u o n i și alți șase stau roată în jurul lui, ținînd în mîini greble și coase. U l r i c h d e R u d e n z intră, îmbrăcat în armură de cavaler).

RUDENZ:

Aici sînt, unchiule. Ce poruncești ?

ATTINGHAUSEN:

Îngăduie-mi să beau cu slujitorii
Cupa de dimineață, după datini.
(Bea dintr-o cupă care trece apoi pe rînd la fiecare.)
Pe vremuri stam cu ei la cîmp și-n codru,
Și cu privirea-i cîrmuiam la muncă,
Iar steagul meu îi conducea la luptă.
Azi pot să fac doar trebi de intendent,
Și de n-ajunge soarele la mine
Eu nu mai pot urca pe munți, să-l văd.
Și-astfel în cercuri tot mai mici, mai strîmte,

Mă-ndrept încet spre cercul cel mai strîmt
Şi cel din urmă-al liniştii depline.
Sînt umbra mea, curînd cel mult un nume!

KUONI:

(îi întinde cupa lui Rudenz):
Vă rog!
(Rudenz ezită s-o ia.)
Tinere domn, e rîndul vostru!
O cupă-avem şi-o inimă cu toţi!

ATTINGHAUSEN:

Plecaţi, copii. Duminică pe seară
O să vorbim de treburile obştii.
(Şerbii ies).

Attinghausen şi Rudenz.

ATTINGHAUSEN:

Te văd în zale şi încins cu spada.
Vrei să te duci la Altorf, la castel?

RUDENZ:

Da, unchiule, şi nu pot zăbovi.

ATTINGHAUSEN *(se aşează)*:

Aşa grăbit? La vîrsta ta, nepoate,
Atît de măsurată ţi-este vremea?
Cu unchiul tău bătrîn nu stai o clipă?

RUDENZ:

De mine văd că nu mai ai nevoie,
Sînt un străin acum în casa ta [1],

1 Conflictul dintre Attinghausen şi Rudenz se schiţează chiar de la începutul actului al II-lea: nu este numai disputa a două generaţii, ci mai ales a două mentalităţi, a două moduri de viaţă.

Scanned with OKEN Scanner

ATTINGHAUSEN *(care l-a măsurat cu ochii tot timpul)*:

Aşa e, din păcate! Uli, Uli,
Tu ai ajuns să fii străin de ţară.
Eu nu te mai cunosc. Umbli-n mătăsuri,
Mi te gătești cu pene de păun,
Cu mantie de purpură pe umeri.
Te uiţi de sus la vrednicii săteni,
Te ruşinezi de-ţi spun un „bună ziua!“ [1].

RUDENZ:

Le dau cu drag cinstirea cuvenită,
Dar nu şi-un drept pe care şi-l iau singuri [2].

ATTINGHAUSEN:

Ne geme ţara sub călcîi regesc [3]
Şi geme orice inimă cinstită
Sub jugul tiraniei ce ne-apasă.
Străin eşti numai tu de jalea noastră,
Şi numai tu îi părăseşti pe-ai tăi,

---

1 Rudenz nu trăia de fapt cu ai săi, nu le cunoştea interesele, sau le ignora: el era, cu adevărat, „străin de ţară“. — 2 Mentalitatea aristocratic—feudală a lui Rudenz nu putea concepe nesupunerea ţăranilor helveţi şi voinţa lor de a-şi cuceri *singuri* libertatea. — 3 Attinghausen se referă la stăpînirea austriacă. Duce (rege cum îl spun personajele dramei) al Austriei era Albrecht I de Habsburg, fiul lui Rudolf I de Habsburg, fondatorul Casei de Austria. Înainte de a ajunge împărat germanic (1298—1308), Albrecht I cîştigă o luptă împotriva helveţilor (1292) şi restabileşte dominaţia sa asupra cantoanelor. Adolf de Nassau (împărat germanic între anii 1292—1298) le confirmă însă elveţienilor libertatea. Acţiunea piesei se petrece la sfîrşitul domniei lui Albrecht I, cînd stăpînirea austriacă luase forme samavolnice.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru dușmanii țării, și-ți bați joc
De ce ne doare ...[1] Tu vînezi plăceri
Ușoare și favoruri princiare,
În timp ce țara sîngeră sub bici.

RUDENZ:

Da, suferă ... Dar, unchiule, de ce ?
Și cine-aduse peste ea năpasta ?
Doar un cuvînt: atîta ni se cere,
Și am scăpa de orice silnicie,
Și-am cîștiga și-un domn ocrotitor [2].
Vai celor care țin poporu-n beznă
Și îl abat din calea mîntuirii.
Ei trag foloase, și de asta vor
Să nu ne închinăm Austriei,
Ca toate țările de primprejur.
Ei vor să stea pe banca nobililor.
De ce îl vor stăpîn pe împărat ?
Ca să n-avem *nici un* stăpîn, știi bine.

ATTINGHAUSEN:

Din gura ta s-aud cuvîntul ăsta ?

RUDENZ:

Da, m-ai stîrnit. Ascultă pîn' la capăt.
Zi, unchiule, chiar dumneata, ce ești
Aici la noi ? N-ai vrea să fii mai mult
Decît un jude, căpitan de ceată,

---

1 Rudenz, reprezentantul generației tinerei nobilimi, era atras, împotriva intereselor țării sale, de politica regelui austriac. — 2 Cantoanele elvețiene au fost disputate multă vreme între puterea (centralizată) imperială și Casa de Austria. Împotriva oricăror evidențe (raporturile țăranilor helveți cu imperiul romano-germanic fuseseră totdeauna mai bune decît cele cu austriecii), Rudenz crede că locul țării sale este alături de Austria.

Scanned with OKEN Scanner

Dregătorind în munți peste ciobani ?
Cum ? N-ai face-o alegere mai bună,
Dac-ai jura credință regelui
Și-ai trece-n tabăra strălucitoare,
Decît să fii cu șerbii deopotrivă
Și cu țăranii-n rînd să-mparți dreptatea ? [1]

ATTINGHAUSEN:

Ah, Uli, Uli, nu te recunosc!
Ispita ți-a umplut cu glasul ei
Urechea de venin, și inima!

RUDENZ:

Da, nu ți-ascund de fel, mă doare-n suflet
Porecla ce ne-au dat-o, cu dispreț:
„Boieri de țară". Nu, nu pot să rabd
Cînd văd în jur atîția tineri nobili,
Ce-ajung la loc de cinste sub Habsburgi
Și eu să zac aicea la moșie,
Cu munci de rînd să-mi cheltui tinerețea ?
Cînd se petrec atîtea fapte mari
În alte părți, cînd dincolo de munți
E-a gloriei strălucitoare lume,
Să-mi ruginească mie scutul, coiful ?
Nici trîmbițe războinice, nici crainici
Ce cheamă la întreceri cavalerii
Nu pot străbate pîn' la noi în vale;
Se-aude numai cornul ciobănesc
Ori dangăt de tălăngi, și alt nimica.

---

1 Atitudinea aristocratică a lui Rudenz, evidentă în ezitarea de la începutul scenei, ajunge acum la dispreț: tînărul nobil este vizibil contrariat de poziția fermă a unchiului său.

Scanned with OKEN Scanner

ATTINGHAUSEN:

Da, te-a orbit deşarta strălucire!
Dispreţuieşte-ţi ţara! Şi roşeşte
De datina cea dreaptă, strămoşească!
Odată ai să plîngi cu lacrimi grele,
Că-ţi va fi dor de munţii părinteşti,
Şi dor de cornul ciobănesc pe care
În îngîmfarea ta-l dispreţuieşti.
Ce dor şi ce durere-au să te ardă
Cînd ţi-l vei aminti printre străini!
Tu nu ştii ce înseamnă dor de ţară!
Nu, nu-i de tine-o lume prefăcută,
Străină. Tu, cu sufletul tău drept,
La curte-o să te simţi înstrăinat.
În lume, alte însuşiri se cer,
Ce tu nu le-ai deprins aici la ţară.
Hai, du-te, vinde-ţi sufletul tău liber,
Ia-ţi un feud şi fă-te serv la prinţi,
De nu poţi fi stăpînul tău tu însuţi,
Şi liber prinţ în ţarina străbună.
Ah, Uli, Uli, nu pleca la Altorf!
Rămîi cu toţi ai tăi! Nu părăsi
A ţării tale sfîntă cauză, Uli! [1]
Sînt ultimul din neamul meu. Cu mine
Şi numele îmi piere. Coif şi scut,
Cu mine în mormînt au să le-ngroape.
Să mă gîndesc pe patul meu de moarte

---

1 Argumentele lui Attinghausen sînt diverse, dar toate tind spre unul şi acelaşi fapt: conflictul *exterior* dintre cei doi nobili trebuie să fie deplasat în *interior*, în conştiinţa lui Rudenz. Schiller sugerează subtextual subtilitatea atitudinii lui Attinghausen: doar Rudenz însuşi poate să opteze între interesele sale şi cele ale obştei, şi această opţiune trebuie provocată.

Scanned with OKEN Scanner

Că tu abia aştepţi să-nchid eu ochii,
Ca să te duci la noul suzeran,
Şi el să-ţi dea feud moşia mîndră
Ce liberă mi-a dăruit-o cerul ?

RUDENZ :

Ne-mpotrivim zadarnic regelui.
Aşa e lumea ... Vrei ca numai noi
Să-l înfruntăm cu îndărătnicie,
Şi numai noi să-i întrerupem lanţul
De ţări ce l-a încins în jurul nostru ?
Ai lui sînt juzii ; ale lui sînt tîrguri
Şi drumuri ; orice caravană,
Trecînd prin Gotthard, îi plăteşte vamă.
Stăm prinşi în plasa ţărilor vasale
Austriei ce creşte — iar chezarul
Ce nu se poate apăra pe sine,
Cum să ne apere pe noi de ea ? [1]

---

1 Mai mulţi împăraţi germanici au garantat neatîrnarea helveţilor. Frederic al II-lea (1220—1250) le dă un *act de libertate*, pe care însă Habsburgii nu-l recunosc. Puterea imperială, slăbită de tendinţele centrifuge de tipul celei ilustrate de Casa de Austria, nu reuşeşte să arbitreze între numeroşii săi supuşi. O spune chiar Rudenz : „... Chezarul ... nu se poate apăra pe sine ...“ Locuitorii cantoanelor helvete foloseau uneori diplomatic rivalitatea între Imperiul germanic şi Habsburgi, alteori însă alegeau lupta. În anul 1273, tronul imperial e ocupat de un Habsburg, Rudolf, deci de un adversar al helveţilor. El cucereşte Austria şi o dă fiului său mai mare, Albrecht. La moartea lui Rudolf, trei cantoane din jurul lacului Uri se unesc şi semnează *Pactul federal*, constituirea Confederaţiei Helvetice. Dar nici acest act istoric şi nici faptul că Adolf de Nassau, care îi urmează la tron lui Rudolf, întăreşte *hrisovul de libertate*, dat de Frederic al II-lea, nu pun capăt dominaţiei austriece. Aceasta era situaţia politică a cantoanelor elveţiene, la începutul acţiunii dramei.

Scanned with OKEN Scanner

De nu ajută cerul, împăratul
Nu poate ajuta. Pui preț pe-o vorbă
A împăraților, cînd la nevoie
De bani, ori în război, nu stau la gînduri
Și vînd ori zălogesc orașe care
S-au pus sub scutul lor imperial ?
Nu, unchiule, e bine, e cuminte,
În grele vremi de vrajbă, ca acestea,
Să fii alături de un prinț puternic.
Nu vezi ? Coroana-mpărătească trece
Din neam în neam, uitînd cine-a slujit-o ...
Dar de cîștigi favoarea celui tare,
Ce semeni azi, mîine culegi ...

ATTINGHAUSEN :

Așa zici tu?
Te crezi mai înțelept decît strămoșii
Cari pentru piatra scumpă-a libertății
Și-au dat averea și și-au dat și viața?
Mergi la *Lucerna* și întreabă-*acolo*
Ce greu apasă jugu-austriac !
Or să ne numere și oi și vite,
Și Alpii noștri or să ni-i măsoare ;
Opri-vor vînătoarea-n munți și-n codri.
La porțile cetății și la poduri
Vor pune vămi și vămi. Și vor plăti
Cu sărăcia noastră noi pămînturi,
Războiul lor cu propriul nostru sînge.
Și dacă trebuie să ni-l vărsăm,
Măcar să ni-l vărsăm tot *pentru noi* ;
Mai ieftin cumpăra-vom libertatea
Decît robia.

Scanned with OKEN Scanner

RUDENZ:

Neamul de ciobani
Să-nfrunte poate oştile lui Albrecht?

ATTINGHAUSEN:

Cunoaşte-ţi neamul de ciobani, băiete!
Eu mi-l cunosc, l-am dus în bătălii,
Şi i-am văzut curajul la Favenza!
Să-ncerce numai să ne pună jugul
Pe care nimeni dintre noi nu-l rabdă!
E timp să-nveţi din ce popor te tragi!
Să nu schimbi pentr-un lucru mincinos
Mărgăritarul tău adevărat!
Să fii în fruntea neamului tău *liber*,
Ce numai din iubire ţi se-nchină
Şi din credinţă-şi dă chiar şi viaţa —
Aceasta-ţi fie fala ta şi rangul.
Şi strînge legătura înnăscută
Cu ţara ta, şi inima-ţi întreagă
Tu dăruieşte-i-o, căci în pămîntu-i
Sînt rădăcinile puterii tale [1];
Printre străini vei fi un singuratic,
O trestie ce-o-ndoaie orice vînt.
Nu ne-am văzut de mult — rămîi cu noi
O zi, numai o zi — şi nu te duce
La Altorf, nu te duce! Te conjur
Această zi s-o dărui alor tăi!
(Îi ia mîna într-a sa.)

---

1 Nobilul Attinghausen, un personaj uşor idealizat, mai ales în relaţiile cu şerbii săi, ilustrează virtuţiile strămoşeşti legendare; el este păstrătorul tradiţiilor de demnitate şi de libertate ale vechilor elveţieni.

Scanned with OKEN Scanner

RUDENZ:

Mi-am dat cuvîntul. M-am legat să merg.

ATTINGHAUSEN *(cu gravitate, lăsînd să cadă mîna lui Rudenz)*:

Nefericitule, da, te-ai legat
Nu prin cuvînt, şi nici prin jurămînt,
Ci prins eşti în cătuşele iubirii!
(Rudenz îşi întoarce privirile.)
Ascunde-te cum vrei! Bertha de Bruneck,
Domniţa, te atrage la castel.
Ea-i lanţul ce te leagă de-mpărat.
Vrei s-o cîştigi, şi preţul e trădarea
De ţară. Uli, Uli, te momesc
Şireţii c-o mireasă; dar ea nu ţi-e
Sortită ţie, biet, neştiutor!

RUDENZ:

Te-am ascultat destul. Rămîi cu bine.

ATTINGHAUSEN:

Tînăr nebun! Rămîi!... A şi plecat.
Nu-l pot opri şi nici nu-l pot scăpa.
La fel s-a lepădat şi Wolfenschiessen
De ţara lui, şi vor mai fi şi alţii.
Străinătatea-i vrajă pentru tineri,
Ni-i smulge şi ni-i duce peste munţi.
O, ceas nefericit, cînd au pătruns
În tihna văii noastre-austriecii,
Ca să ne strice datina curată!
Ce-i nou pătrunde cu de-a sila; moare
Trecutul demn, şi alte vremuri vin.
Cresc oameni noi ce cugetă într-altfel!

Scanned with OKEN Scanner

Ce rost mai am pe lume? Duși sînt toți.
E moartă vremea *mea*. Ce bine e
De cei ce n-au de dus o *nouă* viață ! [1]
(Iese.)

SCENA 2

(Țăranii din cele trei cantoane, Schwylz, Uri și Unterwalden, se adună pe munlele Rütli, noaptea, la un sfat al țării. Stauffacher cel care a rămas în istorie, dîndu-și numele „confederației de pe Rütli", apare în scenă, spunînd parola: „apărătorii țării".)

WALTHER FÜRST:

Așa ni-e dat să ne-adunăm acuma
În țara noastră, pe pămînt străbun,
Să ne-ntîlnim ca ucigașii,-n taină
Și-n noaptea ce-mprumută neagra-i haină
Nelegiuirii, ca și uneltirii
De soare temătoare — cînd avem
Un drept atît de limpede și sfînt
Ca sînul dezvelit al zilei însăși ! [2]

---

1 Attinghausen, singurul personaj al dramei care se confundă cu istoria unuia dintre cele mai importante episoade din întreaga existență a Confederației, deși descumpănit pe moment în cea mai profundă credință a sa, nu acceptă „viața nouă" impusă de austrieci. Conflictul cu Rudenz reprezintă punctul dramatic culminant al uneia dintre acțiunile secundare ale piesei. — 2 *Pactul federal* din 1291, recunoscut și de Adolf de Nassau, le permitea helveților întrunirile în „sfatul țării". Țăranii din cele trei cantoane confederate ajunseseră la o conștiință națională afirmată nu numai prin actul unirii lor, dar și în luptele împotriva austriecilor. După ce cîștigă bătălia cu helveții din anul 1292 și îndeosebi după 1298, cînd este ales împărat, Albrecht I de Habsburg le interzice confederaților întrunirile.

Scanned with OKEN Scanner

MELCHTHAL:

Fii fără grijă. Tot ce ţese noaptea
Ca mîine iese liber la lumină.

RÖSSELMANN:

Dragi fraţi, un gînd de sus mă luminează.
Ne-am adunat aici ca sfat al ţării, [1]
Şi-astfel înfăţişăm poporu-ntreg.
Să ţinem deci şi sfatul după datini,
Aşa cum se făcea în timp de pace.
Şi dacă n-o fi totul după lege,
Ni s-o ierta, căci vremurile-s grele.
Doar Cel-de-Sus e oriunde domneşte
Dreptatea, şi sub ceru-i stăm şi noi.

STAUFFACHER:

Să-ncepem sfatul după rînduială.
De-i noapte, luminează dreptul nostru.

MELCHTHAL:

De nu-s chiar toţi aici, sînt cei mai buni,
E inima întregului popor.

KONRAD HUNN:

Şi dacă n-avem pravila în mînă,
Săpată e în inimile noastre.

RÖSSELMANN:

Atunci să ne-aşezăm în cerc, degrabă,
Şi spadele puterii să-mplîntăm.

HANS DIN MAUER:

Să vie judele şi să-şi ia locul
Şi-n jurul lui să steie toţi aprozii.

---

1. „Sfatul ţării“ era format din reprezentanţi ai tuturor păturilor sociale (ai iobagilor deopotrivă) din toate cele trei cantoane. „Sfatul ţării“ alegea din trei oameni liberi un *jude* („capul obştii“); iobagii nu puteau fi aleşi în această funcţie.

PARACLISERUL:

Din trei ţinuturi sîntem; dar din care
Se cade să ne-alegem capul obştii?

MEIER:

Puteţi alege între Schwytz şi Uri;
Din Unterwalden, noi ne dăm deoparte.

MELCHTHAL:

Iar noi, din Walden, cerem ajutor,
Şi ne-nchinăm acelor mai puternici.

STAUFFACHER:

Deci Uri poarte spada, căci sub steagu-i
Am mers noi în războaie pîn' la Roma[1].

WALTHER FÜRST:

Ba cinstea se cuvine, cred, lui Schwytz.
Şviţeri ne spunem toţi.

RÖSSELMANN:

Înălţătoare
Întrecerea! Dar fie pace: fruntea
La sfat să fie Schwytz, şi-n luptă Uri.

WALTHER FÜRST *(înmînează spadele lui Stauffacher)*:[2]

Ia-le!

STAUFFACHER:

Cinstirea-i pentru cel mai vîrstnic.

---

1 Ostaşii elveţieni, înrolaţi în trupele imperiale ale lui Frederic al II-lea, au participat la luptele pe care împăratul le-a avut cu papalitatea. — 2 Stauffacher este, de fapt, *capul obştei*; dealtfel, Confederaţia Helvetică a fost atestată istoric, pentru prima dată, sub numele de *Uniunea Stauffacher*.

Scanned with OKEN Scanner

JÖRG DE LA FERMĂ:
Cel mai bătrîn e Ulrich Făurarul.
HANS DIN MAUER:
E vrednic omul, dar iobag; în Schwytz
Judecători pot fi doar oameni liberi.
STAUFFACHER:
L-avem pe Reding, primul nostru jude;
Ce căutăm un altul şi mai vrednic?
WALTHER FÜRST:
Atunci ne fie Reding jude-n obşte.
Cine e pentru, să ridice mîna!
(Toţi ridică mîna dreaptă.)
REDING *(vine în mijlocul lor)*:
N-am pravila aci, să jur pe ea,
De-aceea jur pe veşnicele stele
Că n-am să mă abat de la dreptate.
(În faţa lui Reding se înfig în pămînt două săbii: oamenii fac cerc în jurul lui. Cei din Schwytz stau în mijloc, cei din Uri în dreapta, cei din Unterwalden în stînga. Reding se sprijină în spada sa de luptă.)
Ce-a adunat noroadele din munţi,
Pe ţărmul neprietenos al apei,
La ceasu-n care umblă doar strigoii?
Ce este federaţia cea nouă
Ce-o-ntemeiem sub cerul înstelat?
STAUFFACHER *(intră în cerc)*:
Nu-ntemeiem o federaţie,
Ci re'nnoim un legămînt străbun![1]

1 Nu era, într-adevăr, vorba despre o *nouă* confederaţie; Confederaţia celor trei cantoane exista, aşa cum precizam mai sus, încă din anul 1291.

Scanned with OKEN Scanner

Fraţi federaţi, să ţineţi minte asta :
Deşi un lac şi munţi ne despărţesc,
Şi cîrmuiri avem deosebite, [1]
Noi *un* popor sîntem, *un* singur sînge,
Şi patria ce ne-a crescut e *una.*

WINKELRIED :

Aşa e deci cum zice cîntecul,
Că am venit cu toţii de departe ?
Spuneţi-ne ce ştiţi despre trecut,
Ca să-ntărim cu el frăţia nouă.

STAUFFACHER :

Aşa grăiesc ciobanii cei bătrîni :
C-a fost odată sus, spre miazănoapte,
Un neam care ducea o viaţă grea.
Şi ca să facă faţă la nevoi,
Obştescul sfat a hotărît să plece,
Din zece oameni, unul tras la sorţi.
Cu bocete porniră-atunci convoaie :
Bărbaţi, femei, la drum, spre miazăzi.
Cu paloşul ei îşi croiră drumul
Prin ţări germane, pîn-aici în munţi.
Şi merse-aşa convoiul, fără preget,
Şi se opri doar cînd ajunse-n valea
Sălbatică-a Muottei, dintre lunci,
În care parcă nu călcase omul.
O singură colibă jos pe ţărm,
Şi-n ea un om ce aştepta o luntre.
Degeaba, căci în lac fierbeau vîltori
De netrecut. Ei începură-atunci

---

1 Stauffacher afirmă un adevăr : în cantoanele Schwytz şi Uri stăpînea pîrcălabul Gessler, în cantonul Unterwalden — pîrcălabul Wolfenschiessen.

Scanned with OKEN Scanner

Să cerceteze ţara mai de-aproape,
Belşugul ei de codri, de izvoare,
Asemenea cu ţara părăsită.[1]
Acolo hotărîră să s-aşeze,
Şi-ntemeiară astfel vechiul *Schwytz.*
Cît s-au trudit ca să desţelenească
În codrul des poiana asta largă !
Apoi, cînd locul nu le mai ajunse,
Trecură lacul, mulţi, spre Munţii Negri,
Ba chiar pînă la plaiurile albe,
Cu ziduri de gheţari, în dosul cărora
Trăia un alt popor, de altă limbă.
Ei ridicară satul *Stanz*, la *Kernwald*,
Şi tîrgul *Altorf*, colo-n valea Reuss.
Dar obîrşia lor ei n-au uitat-o
Şi dintr-atîtea neamuri felurite
Ce de atunci s-au aşezat în ţară,
Şviţerii, după inimă şi sînge,
Se recunosc, oriunde s-ar afla.

HANS DIN MAUER *(strînge mîna celor din dreapta şi din stînga)*:

O inimă am şi-*un* singur sînge !

TOŢI *(întinzîndu-şi unul altuia mîna)*:

Da. Un popor ! Deci să lucrăm uniţi !

STAUFFACHER:

Sînt alte neamuri care s-au supus
Învingătorilor şi rabdă jugul.
Ba chiar la noi în ţară, înspre graniţi,
Se-ntîmplă să se plece unii oameni

---

1 Există mai multe legende despre originea schwitzerilor: ei ar fi coborît, pare-se, spre sudul Europei din Danemarca, din Scandinavia sau chiar din Islanda.

Scanned with OKEN Scanner

Şi-şi trec atunci din tată-n fiu şerbia.
Dar *noi*, poporul vechilor şviţeri,
N-am închinat străbuna libertate
Nici prinţilor, şi singuri ne-am ales,
Tot liberi, ocrotirea-mpărătească. [1]

RÖSSELMANN:

Da, slobozi noi ne-am pus sub scutul ei
Şi Friedrich [2] ne-a şi scris-o în hrisov.

STAUFFACHER:

Şi cei mai slobozi oameni au - pr -un altul
Mai mare peste ei, un jude care
Să curme pricini, împărţind dreptatea;
Strămunii de-aceea-au închinat
Pământul ce l-au smuls nerodnic
Puternicului împărat, stăpînul
Ţinutului germanic şi latin.
Şi ca şi ceilalţi slobozi fii ai săi,
Ei s-au legat să lupte în război.
Atît sîntem datori ca oameni liberi:
Să apărăm pe-apărătorul nostru [3].

MELCHTHAL:

Ce trece peste-aceasta, e şerbie.

---

1 Împăraţii romano-germanici, cu excepţia celor din Casa de Habsburg, recunoşteau libertatea helveţilor în schimbul trupelor pe care locuitorii cantoanelor se obligau să le dea în timpul numeroaselor războaie ale epocii. — 2 Friedrich al II-lea (1194—1250), împărat romano-germanic între anii 1220—1250. — 3 Singurul act de vasalitate faţă de imperiu, recunoscut de helveţi, era participarea la campaniile militare. Ca *oameni liberi*, ei nu puteau accepta stăpînirea austriacă.

STAUFFACHER:

Strămoşii în războaie au luptat
Sub steagul împăratului; s-au dus
Şi în Italia şi ei au pus
Pe fruntea lui coroana cea română.
Dar ei se cîrmuiau în ţară singuri,
Dup-obicei şi după legea lor.
Osînda morţii o rostea-mpăratul,
Ce-i drept, însă prin gura unui conte
Ce nu şedea nici el în munţii noştri.
Omor de se-ntîmpla, noi îl chemam
Să judece sub cetină ca-n vremuri,
Să spună drept şi fără frică legea.
Înseamnă oare asta c-am fost şerbi?
De crede altfel careva, s-o spună.

JÖRG DE LA FERMĂ:

Nu, toate sînt aşa precum ai spus:
Nicicînd noi împilarea n-am răbdat-o.

STAUFFACHER:

Nici împăratului nu ne-am supus
Cînd şi-a-nclinat balanţa înspre popi.
Şi-atunci cînd mănăstirea Einsiedel
A vrut să pună mîna pe-un imaş,
Pe care din strămoşi umblam cu turma,
Şi stareţul şi-a scos chiar un hrisov
De danie, ca pentr-un loc pustiu
— Căci despre noi o vorbă nu grăia —
Am spus: „Hrisovu-i smuls cu viclenie,
Nu poate dărui ce este-al nostru!
Dacă-mpăratul nu face dreptate,
În munţi trăim şi fără de-mpăraţi".
Părinţii-aşa grăiau. Noi să-ndurăm
Ruşinea jugului cel nou, răbdînd

Scanned with OKEN Scanner

Ca un vasal străin să poruncească
Ce nici un împărat n-a îndrăznit?[1]
Noi înșine ne-am *făurit* pămîntul
Cu truda mîinilor, și-am prefăcut
Bîrlogul ursilor, străvechiul codru,
În loc de așezare omenească
Și-am nimicit sămînța de balaur
Ce otrăvită se-nălța din mlaștini.
Am rupt perdeaua cenușie-a ceții
Ce-acoperea din veac pustietatea
Și stîncile le-am spart; peste prăpăstii
Noi am întins drumeților punți bune;
Pămîntu-l stăpînim de un mileniu —
Și tocmai astăzi un vasal străin
Să vie-aci, ca să ne puie-n lanțuri
Și să ne umilească-n țara noastră?
Nu-i mijloc să scăpăm de asuprire?

(Vie agitație printre oameni.)

Nu, orice tiranie are margini.
Cînd nu-și mai află nicăieri dreptatea,
Și cînd povara n-o mai poate duce,
Cel asuprit își ia atunci din ceruri,
Cu îndrăzneală și-mpăcat la cuget,
Nenstrăinate, veșnicele-i drepturi,
Ce nu se sting, cum nu se sting nici aștrii.
Și cînd se-ntoarce iar sălbăticia
Și om cu om se-nfruntă față-n față,
Și nu mai este nici un alt mijloc,
Ia sabia... Și iată-așa putem

---

1 Împărații romano-germanici au arbitrat, de-a lungul vremii, conflictele helveților cu clerul catolic sau cu austriecii: puterea imperială își păstra astfel un aliat și tempera tendințele de descentralizare și autonomizare manifestate mai ales de Casa de Habsburg.

Scanned with OKEN Scanner

Să ne-apărăm cel mai de seamă bun
De silnicia lor. În faţa ţării,
Femeilor, copiilor stăm zid![1]

TOŢI *(lovindu-şi săbiile)*:
Ne apărăm femeile, copiii!

RÖSSELMANN *(vine în mijloc)*:
Mai chibzuiţi, cît n-aţi tras încă spada!
Cu împăratul v-aţi putea-mpăca.
O vorbă doar, şi despoţii de astăzi
V-or linguşi chiar mîine. Deci luaţi
Ce vi se dă. Lăsaţi împărăţia
Şi închinaţi-vă Austriei.

JÖRG DE LA FERMĂ:
Austriei? Ce spune popa? Cum?

BURKHARDT DIN BÜHEL:
Nu-l ascultaţi!

WINKELRIED:
E-un sfat de trădător.
E un duşman!

REDING:
Tăcere, fraţilor!

SEWA:
Austriei, ce ne-a batjocorit?

KLAUS DIN FLUE:
Să-ngăduim ca să ne ia cu sila
Ce nu am vrut să-i dăm de bunăvoie?

---

1 În teatrul lui Schiller, ideea de libertate evoluează de la înţelesul ei *anarhic (Hoţii)* şi *abstract (Don Carlos)*, la o accepţie concret-istorică, profund dialectică. „Elveţienii vor nu o fantomă a libertăţii: libertatea lor este siguranţa situaţiei lor naturale“ (Otto Harnack. *Schiller*, Berlin, 1905, p. 388).

Scanned with OKEN Scanner

MEIER:

Am fi și-am merita să fim doar robi.

HANS DIN MAUER:

Acela care-ar vrea să ne supunem
Să-și piardă drepturile de șviţer!
Judecătorule, aceasta vreau
Să fie-ntîia lege dată-aici.

MELCHTHAL:

Da. Cel care ar vrea să ne supunem
Austriei, să piardă cinste, drepturi,
Să nu-l primească nimenea în casă.

TOȚI *(ridică mîna dreaptă)*:

Să fie lege!

REDING *(după o pauză)*:

Fie!

RÖSSELMANN:

Dacă sînteţi
Azi liberi, sînteţi prin această lege:
Austria să nu ne poată smulge
Ce nu i-am dat nicicînd de bunăvoie.

JOST DIN WEILLER:

Ajunge, mai departe!

REDING:

Fraţilor,
Nu mai e nici un mijloc pașnic? Poate
Că regele nu știe. Și se poate
Că nu din voia *lui* se-ntîmplă toate.
Să facem cea din urmă încercare,
Cît n-am tras încă sabia; sălbatic

Scanned with OKEN Scanner

E şi războiul drept,[1] iar Dumnezeu
Ajută doar cînd nu mai poate omul!

STAUFFACHER *(lui Konrad Hunn)*:
E rîndul dumitale. Ce-ai făcut?

KONRAD HUNN:
Eu fost-am la castelu-mpărătesc
Din Rheinfeld, să le cer să ne-ntărească
Hrisovul vechii noastre libertăţi,[2]
Aşa cum face orişice stăpîn.
Am dat de soli veniţi din multe locuri,
De la suabi, din valea Rinului,
Toţi îşi primeau hrisoavele în mînă.
Toţi se-ntorceau cu bucurie-acasă.
Doar solul nostru, eu, am fost trimis
La sfetnici, să mă mîngîie cu vorbe:
„Azi n-are împăratul[3] timp. Dar lasă,
Că s-o gîndi altdată şi la voi".
Şi cum mergeam mîhnit, prin sălile
Palatului regal, deodată-l văd
Pe Johann,[4] ducele cel tînăr, care
Plîngea într-un ungher; şi lîngă el,
Nobilii domni de Wart şi Tegerfeld.
Cei doi mă văd şi-mi spun: «Să v-ajutaţi

---

1 Tradiţiile de libertate ale vechilor locuitori ai cantoanelor se afirmă încă o dată: ei nu concepeau războiul decît ca război de independenţă. Helveţii ajung la ideea luptei armate, întrucît acceptarea dominaţiei austriece ar fi însemnat dispariţia lor ca naţiune. — 2 Împăraţii reînnoiau, la anumite intervale de timp, „hrisoavele de libertate" ale supuşilor; aşa se întîmplase pe vremea lui Frederic al II-lea sau a lui Adolf de Nassau. — 3 Împăratul germanic Albrecht I de Habsburg era atunci şi duce (rege) de Austria. — 4 Johannes de Suabia Paricidul.

Scanned with OKEN Scanner

Voi înșivă, să n-așteptați nicicum
Dreptate de la rege. Nu vedeți
Că-i fură și nepotului de frate
O moștenire dreaptă? Ducele
Se roagă să-i dea partea despre mamă,
Că vîrsta legitimă îi dă dreptul
Să cîrmuiască țara și supușii.
Și ce-i dădu-mpăratul? O cunună:
„Aceasta e podoaba tinereții!“».

HANS DIN MAUER:

Ați auzit, să n-așteptați dreptate
De la-mpărat. Să v-ajutați voi singuri.

REDING:

Da. Asta ne rămîne. Cum putem
Să izbîndim în cele ce voim?

WALTHER FÜRST *(vine în mijloc)*:

Să sfărîmăm un jug urît de toți
Și să le păstrăm drepturile vechi
Așa cum le-am primit de la părinți.
Noi nu vrem înnoiri nesăbuite.
Ce-i a-mpăratului al lui rămînă.
Și cine are-un domn, *lui* să-i slujească.

MEIER:

Am ca feud pămînt austriac [1].

WALTHER FÜRST:

Austriei vei fi vasal și-acum.

JOST DIN WEILLER:

Dau dări seniorilor din Rapersweil. [2]

---

1 — 2, Unii dintre helvești aveau în stăpînire temporară proprietăți austriece sau bisericești: în sistemul relațiilor feudale, ei erau legați deci de Austria, de un senior sau altul, de o mănăstire

Scanned with OKEN Scanner

WALTHER FÜRST:

Tot lor să le plăteşti şi mai departe.

RÖSSELMANN:

Eu sînt vasalul stareţei din Zürich!

WALTHER FÜRST:

Dai mănăstirii ce i se cuvine.

STAUFFACHER:

Eu nu-s legat decît de-mpărăţie.

WALTHER FÜRST:

Dăm ce se cade, dar nimic mai mult.
Gonim pe pârcălabi, cu slugi cu tot,
Şi dărîmăm cetăţile-ntărite!
Dacă se poate, fără sînge. Vrem
Să vadă împăratul că *nevoia*
Ne-a-mpins să trecem peste legăminte.
Dac-om păstra măsura, poate că
Şi-o domoli mînia-nţelepţeşte!
Că tuturor li-e teamă de-un popor
Ce şi-narmat îşi stăpîneşte firea.

REDING:

Dar cum s-o ducem noi la bun sfîrşit?
Căci nu uitaţi: duşmanul are arme[1].
Din ţară n-o să plece fără luptă.

STAUFFACHER:

Ba da, dacă ne vede înarmaţi.
Să-l atacăm, cît timp nu-i pregătit.

---

sau alta. Cei ca Stauffacher, oameni liberi, erau dependenţi numai în relaţiile lor cu imperiul.

1 Trupele pîrcălabilor (guvernatorilor), trimişii austriecilor în cantone.

Scanned with OKEN Scanner

MEIER :

Uşor de zis, greu de făcut. Duşmanul
Se-adăposteşte, sus, în cetăţui.
Şi dacă vine regele în ţară,
Cumplite-s amîndouă. Deci, *întîi*
Să fim stăpîni pe Sarnen şi pe Rossberg,
Şi-apoi să răsculăm cele trei ţări [1].

STAUFFACHER :

Dacă mai trece timp, duşmanul prinde
De veste, căci prea mulţi ne ştiu azi taina.

MEIER :

În Waldstätten nu-i nici un trădător.

RÖSSELMANN :

Dar cel zelos trezeşte bănuiala !

WALTHER FÜRST :

Dac-amînăm, îşi face pîrcălabul
Din temniţa din Altorf o cetate.

MEIER :

Da, vă gîndiţi la voi.

PARACLISERUL :

Sînteţi nedrepţi.

MEIER *(ridicîndu-se indignat)* :

Nedrepţi ! Cum, asta crede Uri ?

REDING :

Pe jurămîntul vostru, linişte !

MEIER :

Aşa-i : cînd Uri s-a-nţeles cu Schwytz,
Noi ce mai facem ? Ni se-nchide gura.

---

1 Cele trei cantoane — Schwytz, Uri şi Unterwalden.

Scanned with OKEN Scanner

READING:

Cu cearta voastră, tulburaţi poporul![1]
'Naintea sfatului obştesc ne plîngem
Că voi, plini de arţag, stricaţi frăţia.

WINKELRIED:

Eu zic să aşteptăm pîn' la Crăciun,
Cînd datina-i să meargă toţi ţăranii
Cu daruri la castel, la pîrcălab.
Vreo zece-doisprezece dintr-ai noştri
Uşor pot să se-adune în cetate.
Să poarte sub mintean cîte-o secure

---

1 S-au făcut adesea obiecţii în legătură cu scena de pe Rütli. Engels o judeca foarte drastic, dar el nu se referea la drama lui Schiller, ci la episodul istoric propriu-zis. Dintre toţi criticii piesei, Mehring pare cel mai sever: „Aici intervine o tendinţă total neartistică, deoarece pe Rütli, la începutul secolului al XIV-lea, problemele şi îndoielile acestea erau tot atît de neverosimile şi imposibile, pe cît reprezentau, la începutul secolului al XIX-lea, un protest vehement împotriva celei mai mari înfăptuiri a Revoluţiei franceze. Că aici nu e vorba despre o greşeală întîmplătoare arată ultimul vers al dramei, în care iunkerul Rudenz îi declară liberi pe iobagii lui. Este iarăşi un fapt cu totul neistoric, dar Schiller încheie prin aceasta un compromis între „influenţa femeilor" şi „aşteptările epocii"; numai că astfel de compromisuri nu servesc la nimic, nici din punct de vedere artistic, nici politic" (*Schiller*, în *Pagini despre literatura germană*, pp. 176—177). A pune semnul egalităţii între istoria propriu-zisă şi „istoria" lui Tell la Schiller este, într-adevăr, o exagerare. Libertăţile ce şi le-a luat poetul faţă de adevărul istoric nu deservesc drama, dimpotrivă. *Anacronismul necesar*, despre care vorbeau Goethe şi Hegel, a dat dramei un adevăr de epocă şi unul general totodată, verificat de numeroase generaţii pînă azi: Tell este un contemporan al nostru, aşa cum a fost un contemporan al lui Schiller.

Scanned with OKEN Scanner

Şi-n mînă bîta, ca să-i puie coadă,
Căci înarmaţi nu pot intra-n castel.
Iar grosul să se-ascundă în pădure.
Cei zece, cînd or fi stăpîni pe poartă,
Din corn să sune, şi din adăpost
Mulţimea cu avînt să dea năvală.
Astfel o să luăm uşor cetatea.

MELCHTHAL:

Pe seama mea lăsaţi cetatea Rossberg!
Mă place-o slujnică de la castel,
Şi lesne-o-nduplec eu să lase scara,
Pe care să mă pot urca la ea.
Şi-odată sus, îi trag eu şi pe ceilalţi.

REDING:

Aşadar: vă-nvoiţi să amînăm?
(Majoritatea ridică mîinile).

STAUFFACHER *(numărînd voturile)*:

Douăzeci pentru, doisprezece contra!

WALTHER FÜRST:

Şi-n ziua cînd cetăţile-or cădea,
Noi vom aprinde focul sus pe piscuri,
Să afle toţi; mulţimea înarmată
La scaunul judeţului să vină.
Cînd or să vadă pîrcălabii oastea,
Le-o trece orice poftă să se bată.
Şi c-un alai de paşnici slujitori,
S-or duce — ducă-se! — din ţara noastră.

STAUFFACHER:

Mă tem numai de Gessler. Are-n spate
O gardă straşnică de călăreţi,
Nu pleacă fără luptă. Şi mai poate
Şi alungat să facă rău. E greu
Şi chiar primejdios să-l cruţi pe Gessler.

Scanned with OKEN Scanner

BAUMGARTEN:

Merg eu unde-i primejdia mai mare.
Viaţa mea i-o datorez lui Tell.
Azi o dau ţării. Eu mi-am apărat
Onoarea şi mi-e inima-mpăcată.

READING:

Să chibzuim mai mult şi cu răbdare;
Şi-apoi mai ştii ce ne aduce ceasul?
Dar de cînd stăm la sfat, de-o noapte-ntreagă,
Şi-au aşezat în jur pe creste zorii
Străjerii lor de foc. Hai să plecăm,
Să nu ne prindă-aci lumina zilei.

WALTHER FÜRST:

În vale mai e noapte, nici o grijă.

(Toţi şi-au scos fără să vrea pălăriile, privind în tăcută reculegere aurora.)

RÖSSELMANN:

În zorii ce ne-aduc salutul nouă,
'Naintea altor oameni, care-n văi
Se-năbuşă în fumul gros din tîrguri,
Noi legămîntul nou să-l consfinţim,
Jurînd să fim de astăzi *un* popor
Toţi laolaltă-n ceasuri de nevoie[1].

(Toţi repetă jurămîntul, ridicînd trei degete.)

Vrem să fim liberi cum ne-au fost părinţii.
Mai bine morţi decît s-ajungem robi.

---

1 Ideea unităţii naţionale a helveţilor este un laitmotiv al dramei şi nucleul în jurul căruia gravitează toate personajele. Dealtfel, istoria din acea vreme a Confederaţiei confirmă realitatea conştiinţei naţionale a vechilor locuitori ai cantoanelor.

Scanned with OKEN Scanner

S-avem încredere în Cel-de-Sus,
De mîna omului să nu ne temem.

(Ca mai sus. Toți se îmbrățișează.)

STAUFFACHER:

Și-acum, tăcut, pornească fiecare
La prieteni, la tovarășii de breaslă,
Ciobanii-și mîie turma la iernat,
Și-n taină să cîștige noi prieteni.
Și deocamdată, — orice-ar fi — răbdare.
Lăsați numai să crească socoteala
Tiranilor. Și le-om plăti deodată
Ce vini au toți, ce vină fiecare.
Deci, domoliți-vă mînia dreaptă,
Păstrați-o pentru marea răzbunare.
Un om ce-și face numai lui dreptate,
Acela fură dintr-un bun obștesc.[1]

(În timp ce ies prin trei părți, în cea mai mare tăcere, orchestra pornește cu mare avînt. Cortina rămîne încă un timp ridicată, lăsînd să se vadă, pe scena goală, priveliștea răsăritului de soare deasupra ghețarilor.)

---

1 Marea pildă pe care o oferă vechii helveți se află în unitatea lor și în puterea de a subordona fapta individuală faptei colective. Ideea aceasta nu apare întîmplător în finalul actului al II-lea. Sub semnul ei evoluează, de fapt, personajul titular al dramei: Tell, absent pe Rütli, apare în scenă la începutul actului al III-lea.

Scanned with OKEN Scanner

ACTUL AL TREILEA

Scena 1

(Curtea din faţa casei lui Tell. Tell, cu tesla de dulgher în mînă; Hedwig e ocupată cu treburi gospodăreşti. În fund, Walther şi Wilhelm se joacă cu o mică arbaletă.)

WALTHER *(cîntă)*:

Cu arc şi săgeată,
Prin munţi, prin coclauri,
Un arcaş se-arată
În zorii de aur.
Sus, peste văzduhuri,
Vulturul domneşte;
Iar arcaşul liber
Munţii-i stăpîneşte.
Cît e zarea roată,
Pe ce umblă-ori zboară,
E stăpîn, căci arcu-i
Toate le doboară.
(Vine săltînd.)
S-a rupt în două sfoara. Leag-o, tată!

TELL:

Eu, nu. Un vînător se-ajută singur!
(Copiii se depărtează.)

Scanned with OKEN Scanner

HEDWIG:

Băieţii-ncep de timpuriu să tragă.

TELL:

Vrei să fii meşter? Să înveţi de mic!

HEDWIG:

De n-ar mai şti ei meşteşugul ăsta!

TELL:

Ba, dacă vor să-şi facă drum în viaţă,
Să-nveţe tot, să ştie şi s-atace,
Şi să se-apere.

HEDWIG:

Nici unul n-o să stea
Pe-acasă liniştit.

TELL:

Nici eu nu stau.
Eu nu-s neam de cioban, ci sînt făcut
S-alerg mereu după un ţel fugar.
Simt că trăiesc numai cînd cuceresc
În fiecare zi din nou viaţa[1].

---

1 Acest pasaj aminteşte de celebrele versuri din finalul tragediei *Faust*: „Îşi merită viaţa şi libertatea acela numai care zilnic şi le cucereşte neîncetat“ (în traducerea lui Blaga). Se poate vorbi despre *faustianismul* lui Tell (versurile acestea sînt anterioare cu mai mult de două decenii celor goetheene): eroul rămîne el însuşi, trăieşte numai în măsura în care îşi dobîndeşte „în fiecare zi din nou“ libertatea şi viaţa. Această continuă „nelinişte“, care îi dă *adînca linişte a vieţii*, este însăşi esenţa personajului. Ea este organic interdependentă, cu echilibrul dintre „datoria morală“ şi „înclinaţia naturală“ (în termenii lui Schiller), e, de fapt, o consecinţă (şi o cauză), poate paradoxală, a acestui echilibru ce se realizează, după opinia dramaturgului, în *sufletul frumos* („die schöne Seele“). An-

Scanned with OKEN Scanner

HEDWIG:

Nu te gîndeşti şi la soţia ta,
Ce tremură mereu în aşteptarea-ţi ?
Mă prinde groaza cînd i-aud pe oameni
Vorbind de îndrăzneala ta nebună.
De cîte ori te duci, eu tremur toată
Că n-ai să mi te mai întorci acasă.
Te văd, pierdut printre gheţari sălbatici,
Că sai din stîncă-n stîncă şi aluneci;
Ba că te-atrage într-o rîpă ciuta,
Ba că te-acoperă vreo avalanşă, [1]
Ba că viclene pojghiţi de zăpadă
Se sparg sub talpa ta şi te scufunzi:
Un îngropat de viu într-un mormînt
Spăimîntător şi rece. O, Doamne, moartea
Sub mii şi mii de-nfăţişări pîndeşte
Pe vînătorul îndrăzneţ din Alpi.
Nefericită meserie, pururi
Spre margini de prăpăstii te atrage!

TELL:

Cînd eşti vioi şi-ai simţurile treze,
Şi crezi în tine şi în Cel-de-Sus,

---

ticipînd, adăugăm că există şi alte sensuri ale *faustianismului* lui Tell: personajul evoluează (ca şi Faust) de la înţelegerea abstract-ilimitată a faptei şi a libertăţii la cuprinderea concret-„limitată" a lor, la realizarea valorii lor ideale, profund umane. Tell ajunge, de asemenea, de la izolarea omului care „e sigur numai de el însuşi", de la orgoliul celui tare care „-i şi mai tare cînd e singur" (I, 3), la integrarea superioară (şi la înţelegerea adevărată a acestei integrări) în *devălmăşia* colectivităţii.

1 S-a spus că Schiller nu avea sentimentul naturii. El sugerează totuşi pitorescul şi sălbăticia peisajului helvet din necesitatea de a crea atmosfera şi cadrul acţiunii unui personaj ca Wilhelm Tell.

Scanned with OKEN Scanner

Scapi lesne şi din cumpenele grele.
Născut în munţi, cum să te temi de munţi?
(A isprăvit ce-a avut de făcut şi pune sculele deoparte.)
Avem o poartă trainică acuma.
Am teslă, nu-mi trebuie dulgher.
(Îşi ia pălăria.)

HEDWIG:

Unde te duci?

TELL:

Mă duc la tata-n Altorf.

HEDWIG:

Tu nu simţi că-i primejdie? Hai spune!

TELL:

Dar ce-ţi veni?

HEDWIG:

Nu ştiu ce se urzeşte
'Mpotriva pîrcălabilor. Pe Rütli
A fost un sfat — şi tu eşti printre ei!

TELL:

N-am fost cu ei, dar n-o să stau deoparte,
Cînd şi pe mine-o să mă cheme ţara [1].

HEDWIG:

Da, te-or trimite unde-s mari primejdii.
Ţi-or da şi-acuma locul cel mai greu.

---

1 Absenţa lui Tell la adunarea confederaţilor de pe Rütli a fost explicată prin faptul că „a face consilii şi planuri nu corespundea firii sale". Dealtfel, o spune el însuşi: *„Dar orice-aţi face, nu-mi mai cereţi sfatul/Eu nu sînt om să chibzuiesc prea mult;/Dar dacă vreţi pe unul bun la faple,/ Chemaţi-mă, şi-alunci am să răspund"* (I, 3).

Scanned with OKEN Scanner

TELL:

Îi cade fiecărui pe cît poate!

HEDWIG:

Pe cel din Walden l-ai trecut tu lacul
Pe vreme de furtună; e-o minune
C-ați mai scăpat! Nu te-ai gîndit deloc
La fiii tăi, la mine?

TELL:

Am scăpat
Unor copii pe tatăl lor, nevastă!

HEDWIG:

Pe-așa furtună-n larg? Dar asta-nseamnă
Ispită, nu credință-n Dumnezeu!

TELL:

Cînd cumpănești prea mult, faci prea puține[1].

HEDWIG:

Ești bun și săritor, ajuți pe toți.
Dar la nevoie, cine-o să-ți ajute?

TELL: Dea Domnul să nu-mi trebuie-ajutor!

(Își ia arbaleta și săgețile.)

HEDWIG:

De ce iei arcul? Lasă-l azi acasă.

TELL:

Cînd nu am arcu-n mînă, parcă-s ciung.

(Copiii se întorc.)

WALTHER:

Tătucă, un'te duci?

---

1 Ca om de acțiune, Tell ilustrează condiția antihamletiană a eroului dramatic; nu întîmplător, el dă semnalul revoltei generale.

Scanned with OKEN Scanner

TELL:

Mă duc la Altorf,
Să-l văd pe tata. Vii cu mine?

WALTHER:

Viu.

HEDWIG:

E pîrcălabu-n Altorf. Nu te duce.

TELL:

Ba pleacă azi.

HEDWIG:

Să plece el întîi.
Nu te-arăta, ştii doar că-ţi poartă pică.

TELL:

Eu nu mă tem, căci nu fac nimănuia
Vreun rău, şi nu mi-e frică de duşman.

HEDWIG:

Pe cel de treabă mai rău îl urăşte.

TELL:

Că n-are cum l-atinge... Dar pe mine
O să mă lase-n pace dumnealui!

HEDWIG:

De unde ştii?

TELL:

Acuma cîtva timp
Vînam în valea Schächen cea pustie,
Sălbatică. Şi-aşa de unul singur,
Urcam o potecuţă printre stînci,
Căci nu era alt drum pe nicăirea.
Deasupra mea, peretele de stîncă,
Şi-n vale, Schächenul vuia cumplit.
(Băieţii se strîng în dreapta şi în stînga lui şi-l privesc cu încordare şi curiozitate.)

Scanned with OKEN Scanner

Deodată-mi iese pîrcălabu-n faţă.
El singur, şi cu singur. Om cu om,
Şi lîngă noi prăpastia căscată.
Mă pedepsise aspru de curînd
Pentru-o nimica toată. Mă văzu
Venind cu arbaleta grea pe umeri
Şi mă recunoscu. Păli ca varul,
Genunchii-i tremurară, gata-gata
Să cadă în prăpastie. Şi mie
Aproape că mi se făcuse milă.
„Domnule pîrcălab, sînt eu", spusei.
El nu putu să scoată nici o vorbă,
Ci îmi făcu numai un semn cu mîna,
Să-mi văd de drum. Şi eu plecai de-acolo
Şi-i trimisei pe-nsoţitorii lui.

HEDWIG:

E rău. A tremurat în faţa ta!
Nu-ţi iartă el că l-ai văzut astfel.

TELL:

De asta chiar îl ocolesc; iar dînsul
N-o să mă caute.

HEDWIG:

Ba nu te duce
Acolo azi; mai bine la vînat!

TELL:

Dar ce-ţi veni?

HEDWIG:

Mi-e teamă, nu te duce.[1]

---

1 Om al naturii şi al faptei, de o absolută bună credinţă, Tell nu este un prea fin psiholog; el e gata să-i creadă pe toţi ceilalţi oameni asemenea lui. Hedwig, dimpotrivă, pare să cunoască mai bine lumea. Mecanismul ei sufletesc funcţionează adesea mai ales prin intuiţii şi presentimente: temerile ei se vor dovedi adevărate.

Scanned with OKEN Scanner

TELL:

Ce te frămînți cînd n-ai nici o pricină?

HEDWIG:

Ba tocmai fiindcă nu știu ce-i, rămîi!

TELL:

Dar am făgăduit să vin!

HEDWIG:

Atunci
Du-te doar tu, și lasă-aici băiatul:

WALTHER:

Mămucă, vreau și eu să merg cu tata.

HEDWIG:

Cum, Wälthi, vrei s-o părăsești pe mama?

WALTHER:

Ți-aduc ceva frumos de la bunicul.

(Pleacă împreună cu tatăl lui.)

WILHELM: Eu stau cu tine, mamă!

HEDWIG *(Îmbrățișîndu-l):*

Da, tu ești
Copilul meu iubit, doar tu-mi rămîi!

(Iese la poartă și-i urmărește mult timp cu privirea pe cei doi care pleacă.)

Scena 2

(Un ținut păduros, închis din toate părțile, cu cascade ce cad în pulbere de spumă de pe stînci. B e r t h a, în costum de vînătoare. Îndată după ea, intră R u d e n z.)

Scanned with OKEN Scanner

BERTHA :

Da. Vine. O să-i pot vorbi acuma.

RUDENZ *(intră repede)* :

Domniţă, în sfîrşit, te pot vedea
Şi singură ; în jur sînt doar prăpăstii ;
Aci-n pustietate nu mă tem
De nici un martor. Rup tăcerea care ...

BERTHA :

Eşti sigur ? Nu vin vînătorii-n urmă ?

RUDENZ :

Nu, sînt departe. — Acum ori niciodată !
Nepreţuită clipă ! Trebuie
Să mi se hotărască-odată soarta,
Chiar de ne-ar despărţi pentru vecie.
O, nu-ţi întuneca privirea blîndă,
Şi nu te încrunta. Ştiu : *cine*-s eu,
Ca să-mi înalţ spre dumneata privirea ?
N-am încă lauri glorioşi pe frunte
Şi nu pot sta în rînd cu cavalerii
Ce te-mpresoară acoperiţi de slavă.
Am doar iubirea credincioasă-n suflet.

BERTHA *(serios şi sever)* :

De dragoste, credinţă îmi vorbeşti
Atunci cînd uiţi întîia-ţi datorie ?

(Rudenz se dă un pas înapoi.)

Te-nchini, ba chiar te vinzi Austriei,
Aceea care-ţi asupreşte neamul !

RUDENZ :

Din gura dumitale s-aud asta,
Cînd, *dincolo*, pe *dumneata* te caut ?

BERTHA :

Vrei între trădători să mă găseşti ?

Scanned with OKEN Scanner

Nu, mai curînd i-aș da lui Gessler mîna,
Tiranului, decît acelui care
Șviţer fiind, își uită ţara lui,
Și poate fi unealta unui Gessler!

RUDENZ:

O, Doamne, ce-aud?

BERTHA:

Zi: de cine-i omul
Mai strîns legat ca de poporul său?[1]
Ce datorii mai sfinte sînt pe lume,
Decît să aperi pe nevinovat,
Să faci dreptate celui asuprit?
Eu plîng ades cînd văd ce-ndură-ai tăi,
Sufăr cu ei, mi-e drag poporul tău,
Modest cum altul nu-i, dar și puternic.
Spre el mă trage inima și-ţi spun:
Pe zi ce trece, mai mult îl cinstesc.
Dar dumneata, de două ori dator
Să-l aperi, ca șviţer și cavaler,[2]
Îl părăsești, trecînd la inamic
Și-ajuți astfel să fie pus în lanţuri.
De cîte ori te văd, mă doare-n suflet,
Și tare-mi vine greu să nu-ţi port ură.

---

1 Bertha reia, pe un alt plan, pledoaria baronului Werner Attinghausen pentru cauza confederaţilor. Ea nu este o helvetă, dar atitudinea ei se explică prin cunoașterea faptelor și a raporturilor existente între Austria și cantoanele unite, ca și printr-un simţ istoric și practic totodată: Bertha înţelegea că neatîrnarea ei era condiţionată de libertatea schwitzerilor. — 2 Trecînd în tabăra austriecilor, Rudenz își nesocotea de două ori obligaţiile — faţă de neamul și faţă de rangul său.

Scanned with OKEN Scanner

RUDENZ:

Dar nu-i vreau binele? Să-şi afle pacea
Sub al Austriei puternic sceptru?

BERTHA:

Ba te înşeli, îi pregăteşti robia,
Şi libertatea vrei s-o izgoneşti
Din ultima cetate ce-o mai are.
Poporul simte cine-i e prieten;
Lui amăgirea nu-i sucește capul.
Dar dumneata eşti prins ca într-o mreajă.[1]

RUDENZ:

Ai pentru mine ură şi dispreţ!

BERTHA:

O, de-aş putea să am! Dar vai, să-l vezi
Dispreţuit şi vrednic de dispreţ
Pe cel ce-ai vrea să-ţi fie drag!

RUDENZ:

O, Bertha.
Mi-ai arătat suprema fericire
Şi în aceeaşi clipă m-ai zdrobit!

---

1 Atitudinea lui Rudenz nu se explică numai, şi nici în primul rînd, prin eros. Optica lui politică este falsă: el crede, pînă la un moment dat, că locul helveţilor se află sub puterea „ocrotitoare" a Austriei. Tînărul nobil era, de asemenea, tentat de strălucirea şi modernitatea vieţii de la curte. În mod paradoxal, el era un mondem, iar Bertha, mai curînd o natură patriarhală. Desigur, pentru înţelegerea personajului, nu trebuie să ignorăm nici mentalitatea lui de nobil feudal: virtuţile sale cavalereşti şi prezenţa în viaţa societăţii înalte trebuiau să-i faciliteze accesul la mîna Berthei.

Scanned with OKEN Scanner

BERTHA :

Nu, nu s-a stins în pieptu-ţi vrednicia,
Ea doarme doar ; vreau s-o trezesc din nou,[1]
Căci doar cu sila ai putea s-alungi
Virtutea-ţi înnăscută. Ai noroc :
Mai tare e şi decît dumneata.
Eşti bun şi nobil, chiar dacă nu vrei.

RUDENZ :

Da, crezi în mine, Bertha ? Orişice
Pot fi şi deveni, de mă iubeşti.

BERTHA :

Să fii ce-a vrut şi firea să te facă !
Rămîi la locul hărăzit, rămîi
Cu ţara şi poporu-ţi laolaltă
Şi luptă pentru sfintele lor drepturi !

RUDENZ :

Cum aş putea să te apropii, dacă
L-aş înfrunta pe împărat ? N-atîrnă
Şi peste mîna dumitale voia
Tiranică a rudelor ? Răspunde !

BERTHA :

Moşiile-mi sînt toate în Waldstätten !
Cînd liberi sînt şviţerii, sînt şi eu !

RUDENZ :

Acum de-abia-nţeleg eu totul, Bertha !

BERTHA :

N-o să-mi cîştigi favoarea cu ajutorul
Austriei ce vrea să-mi ia avutul,[2]

1—2 Nu se poate nega rolul Berthei în transformarea lui Rudenz, dar nici nu trebuie exagerat. Atmosfera generală, opoziţia neclintită a ţăranilor helveţi faţă de stăpînirea austriacă, precum şi atitudinea

Scanned with OKEN Scanner

Să-l contopească-n moştenirea ei.
Mă ameninţă-aceeaşi lăcomie
Ce vrea să vă înghită libertatea.
Căci şi din mine vor să fac-o jertfă,
Răsplată poate-a vreunui favorit.
Vor să m-atragă printre ipocriţi
Şi intriganţi. La curte ce m-aşteaptă ?
Un lanţ: o căsnicie ce-o urăsc!
Doar dragostea ce-mi porţi m-ar mai scăpa.

RUDENZ:

Te-ai hotărît atunci ca să rămîi
Aci în ţară-alăturea de mine ?
Tot dorul meu să plec departe, ce-a fost
Decît speranţa de a-ţi fi aproape ? [1]
Pe drumul gloriei te căutam.
Ambiţia mi-era şi era iubire.

---

exemplară a lui Attinghausen au contribuit la această transformare. Rudenz poate deveni un personaj important în contextul evenimentelor din istoria celor trei cantoane numai ca schwitzer şi ca nepot al lui Attinghausen, nu ca iubit al Berthei de Bruneck. Înclinaţia lui către nou şi revenirea la adevăratele sale sentimente patriotice nu se explică în mod exclusiv prin iubire (cf. şi Gerhard Storz, *Der Dichter Friedrich Schiller*, p. 417). În fond, argumentele Berthei sînt în primul rînd de natură politică şi chiar ... economică. În aceeaşi perspectivă ar trebui înţeles şi gestul final al personajului — eliberarea iobagilor săi.

1 Există la Rudenz un „joc dialectic" al sentimentelor, a cărui victimă devenise, de fapt, el însuşi. Psihologia personajului nu este însă atît de simplă cum poate părea la prima vedere: Rudenz nu e doar un „orb" din dragoste. Dorul lui de a pleca departe are şi alte cauze: tinereţea şi lipsa maturităţii politice, tentaţia noului şi mirajul vieţii mondene.

Scanned with OKEN Scanner

De-ai sta cu mine-n pacea ăstei văi,
Şi-ai renunţa la strălucirі deşarte,
Eu aş atinge ţinta vieţii mele.
Izbească-se talazurile lumii
De ţărmul ăstor munţi, cît vor voi,
Dar nici un singur gînd de-aci-nainte
Nu voi mai îndrepta spre depărtări;
Ci stîncile acestea nalte fi-vor
Un zid de nepătruns jur împrejur.
Şi valea noastră-nchisă, fericită,
Numai din cer îşi va primi lumina!

BERTHA:

Acum eşti cel pe care îl visam,
Şi nu m-a înşelat credinţa-n tine.

RUDENZ:

Pieriţi, pieriţi, voi năluciri deşarte!
În ţara mea să-mi pot afla norocul,
Unde copilul creşte ca o floare,
Şi mii de amintiri mă fac să freamăt,
Unde copaci şi ape-mi sînt prieteni,
În patrie vrei tu să fii a mea!
Ah, pururi am iubit-o! Şi simţeam,
Că fără ea şi viaţa-mi era goală.[1]

BERTHA:

Unde-am găsi o insulă ferice,
De nu în ţara nevinovăţiei,[2]

---

1 Rudenz este unul dintre personajele care evoluează de-a lungul întîmplărilor dramei. Fără a fi cu totul neaşteptată, această evoluţie este totuşi, aşa cum Schiller era uneori tentat să precipite dezvoltarea dramatică, una spectaculoasă. — 2 Idealizarea helveţilor, evidentă şi în alte momente ale dramei, comportă mai multe explicaţii şi sensuri. Ea exprimă un adevăr în care dramaturgul

În care omul se încrede-n om
Şi vorba încă nu e prefăcută ?
Nicicînd aicea pizma nu-ntinează
Izvorul fericirii. Şi senine
Curg clipele. Aici ai fi întîiul
Din toţi bărbaţii, nobili sau moşneni,
Cinstit de toţi din inimă, cu drag,
Stăpîn cum e un rege-n ţara lui.

RUDENZ :

Te văd aici, aleasă-ntre alese,
De farmec plină şi de vrednicie.
Tu cerul mi-ai aduce-n casă, Bertha !
Cum primăvara flori presară-n cale,
Aşa îmi vei împodobi viaţa,
Şi totu-n jurul tău vei ferici.

BERTHA :

Vezi, dragul meu, de ce eram mîhnită
Cînd te vedeam zdrobindu-ţi fericirea
Cu mîna ta ? Vai mie, ce m-aş face
Să fiu silită să-l urmez pe Gessler,
Pe-acest ţiran, în sumbra lui cetate !
Castele nu-s aici, să mă despartă
De un popor ce pot să-l fericesc !

RUDENZ :

Dar cum să scap ? Cum să-mi dezleg azi lanţul.
În care singur mi-am vîrît grumazul ?

---

credea : omul în starea sa naturală este *bun* şi *nevinovat* — un rousseauism tîrziu, care nu apare numai în *Wilhelm Tell*. De asemenea, idealizarea este un procedeu al contrastului, ca şi unul de tehnică dramatică : helveţii, puşi faţă în faţă cu Gessler şi cu alţi reprezentanţi ai Casei de Austria, sînt cu atît mai îndreptăţiţi să-şi recîştige libertatea.

Scanned with OKEN Scanner

BERTHA:

Să-l rupi cu hotărîre bărbătească!
Ce-o fi, să fie! Ţine cu poporul!
E locul tău firesc.

(Se-aud de departe cornuri de vînătoare.)

Vin vînătorii.
Se-apropie. Te du. Şi pentru ţară
Să lupţi, căci lupţi pentru iubirea ta!
De *un* duşman ni-e tuturora teamă,
Şi *una*-i libertatea pentru toţi.[1]
(Ies)

Scena 3

(O poiană în Altorf.)

În primul plan — copaci. În fund se vede pălăria, aşezată în vîrful unei prăjini.[2] Peisajul este închis de culmea Bannberg, deasupra căreia se zăreşte un munte acoperit de zăpadă.

---

1 Accentul replicii cade de această dată pe ideea libertăţii. Dialectica libertate individuală/libertate naţională apare mai evidentă. — 2 Pălăria pe care mercenarii austrieci o puseseră în vîrful unei prăjini, din ordinul pîrcălabului Gessler, şi despre care crainicul spune: *„Să ştiţi voi toţi din Uri: pălăria/o s-o urcăm în vîrful unui stîlp,/ Pe locul cel mai ridicat din Altorf./Şi-aşa vă porunceşte pîrcălabul,/Ca pălăriei voi să-i daţi aceeaşi/Cinstire ca şi lui. Să-ngenuncheaţi/ Descoperiţi în faţa-i, În ăst fel/ îşi va cunoaşte regele supuşii. / Cine-o călca porunca, va cădea, / Cu-averea lui cu tot, ca şerb la rege“* (I, 3), este semnul samavolniciei feudale şi al disprefţului trimişilor regelui faţă de helveţi.

Scanned with OKEN Scanner

(Friesshardt și Leuthold fac de strajă.)

FRIESSHARDT:

Degeaba stăm la pîndă. Cine vine
Să facă-o plecăciune pălăriei?
Pe-aici era o forfotă de bîlci.
De cînd e sperietoarea pe prăjină,
Poiana asta parc-ar fi pustie.

LEUTHOLD:

Vin doar golani, să scoată cușma ruptă.
Se vede bine că-și bat joc de noi.
Iar cine-i cumsecade, înconjoară
Mai iute locul tot, decît să facă
O temenea în fața pălăriei.

FRIESSHARDT:

P-aici e drumul lor, cînd pe la prînz
Vin de la primărie, după sfat.
Tot o să prind cîțiva, ziceam, căci nimeni
Nu vrea să se închine pălăriei.
Cînd iată: popa Rösselmann, venind
De la vreun muribund, cu sfîntul maslu,
Îl văd că-n fața stîlpului s-așază.
Paracliserul sună clopoțelul
Și-ngenunchează toți — și eu cu ei —
Dar la chivot[1] și nu la pălărie!

LEUTHOLD:

Zău, frate, parcă nu sîntem de strajă,
Ci parcă sîntem puși la stîlp chiar noi.
Pentr-un ostaș e lucru de ocară
Să străjuiască-o pălărie goală.

---

1 Vas de cult în care se păstrează împărtășania.

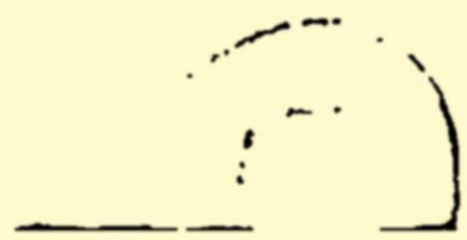

Scanned with OKEN Scanner

Doar un nebun putea să pornească
La pălărie să se-nchine lumea!

FRIESSHARDT:

Şi ce-i dacă e goală? Doar te pleci
Şi-n faţa multor tigve fără minte!

(Hildegard, Mechthild şi Elsbeth intră în scenă cu copiii şi înconjoară prăjina.)

LEUTHOLD:

Slugoi plecat stăpînului! Eşti gata
S-arunci năpasta pe nevinovaţi.
Da'treacă cine-o vrea! Închid un ochi,
Nu văd, nu ştiu.

MECHTHILD *(arătînd spre pălărie):*

Copii, luaţi aminte,
Colo, pe stîlp atîrnă pîrcălabul.

ELSBETH:

De ne-ar lăsa încalte pălăria,
Şi ar pleca, zău, nu ne-ar fi mai rău!

FRIESSHARDT *(le alungă):*

Hai, ştergeţi-o, muieri afurisite!...
Ce căutaţi? Bărbaţii să poftească,
Porunca de se-ncumetă s-o calce!

(Femeile ies.)

(Tell intră cu arbaleta pe umăr, ducîndu-şi băiatul de mînă. Trecînd pe lîngă pălărie, fără s-o ia în seamă, vin în faţa scenei.)

WALTHER *(arătînd cu mîna spre culmea Bannberg):*

Ia spune, tată, e adevărat
Că sus, pe Bannberg, sîngeră copacii,
Cînd îi izbeşti cu barda?

TELL:

Cine spune?

WALTHER :

Păi, baciu' zice : colo sus pe Bannberg, [1]
Copacii-s blestemaţi. Cine-i atinge,
Îi creşte mîna-afară din mormînt.

TELL :

E drept, nu-i voie de tăiat copaćii.
Vezi colţii albi pe piscurile-acelea
Ce se înalţă de se pierd în cer ?

WALTHER :

Păi sînt gheţarii care tună noaptea
Şi slobozesc lavinele în văi.

TELL :

Aşa e, şi de mult ar fi-ngropat
Lavinele tot tîrguşorul Altorf —
Aşa-s de grele — dacă n-ar fi fost
Pădurea sus, ca să le taie calea.

WALTHER *(după o clipă de gîndire)* :

Sînt, tată, ţări pe lume, fără munţi ?

TELL :

De te cobori de pe aceste plaiuri,
De-a lungul apelor, mereu la vale,
Ajungi într-un ţinut întins şi oblu,
Cu ape care spumegă-n vîltori,
Cu rîuri care lunecă-n tăcere.
Jur împrejur vezi zarea larg deschisă,
Cîmpii cu lanuri fără de sfîrşit
Şi toată ţara e ca o grădină.

WALTHER :

De ce nu coborîm atunci, tătuţă,
În ţara aceea-n loc să stăm aici,
Cu truda numai şi cu frica-n spate ?

---

1 Muntele blestemat (germ).

Scanned with OKEN Scanner

TELL :

Frumoasă-i ţara, bună cum e cerul,
Dar unii seamănă-şi-alţii culeg
Tot rodul trudei lor.

WALTHER :

Ei nu sînt liberi
Ca tine pe ogor ?

TELL :

Episcopul
Şi regele-s stăpînii ţarinei.

WALTHER :

Dar baremi pot vîna-în codri, liberi ?

TELL :

Vînatul tot e al stăpînului.

WALTHER :

Dar baremi pot să pescuiască liberi ?

TELL :

Şi rîu şi mare-s ale regelui.

WALTHER :

Dar cine-i regele aşa de temut ?

TELL :

E cel ce-i apără şi îi hrăneşte.

WALTHER :

Dar nu se pot şi singuri apăra ?

TELL :

Nu, n-au cum se încrede în vecini.

WALTHER :

Nu-mi place ţara ceea-ntinsă, tată.
Mai mult îmi place sus, între lavine.

Scanned with OKEN Scanner

TELL

Da, tot mai bine e să ai vecini
Gheţarii, decît oamenii haini.[1]

WALTHER :

Ia uite, tată, -n par e-o pălărie.

TELL :

Ce-ţi pasă ? Las'să fie. Haide, Walther.

(Cînd vor să plece, Friesshardt le taie drumul cu sulița.)

FRIESSHARDT :

În numele-mpăratului, oprește !

TELL *(apucă sulița cu mîna)* :

Ce vrei ? Și pentru ce m-oprești din drum ?

FRIESSHARDT :

Păi ai călcat porunca ; vii cu noi !

---

1 Unii comentatori ai teatrului lui Schiller au considerat această scenă idilică și fără utilitate dramatică specială ; ea este, în realitate, o adevărată „lecţie“ de libertate pe care Tell i-o oferă fiului său Walther, „lecţie“ a cărei eficacitate se arată imediat. Din punct de vedere teatral, pasajul acesta, prin liniștea și evelaţia lui, realizează un echilibru, în raport cu scena anterioară, de mare încordare psihologică și anunţă, ca o presimţire, înfruntarea dramatică ai cărei protagoniști vor fi Tell, Walther și Gessler. Ca pitoresc specific, aici se distinge, poate mai mult ca în oricare altă parte a dramei, capacitatea „mimetică“ a poetului despre care vorbea Goethe (v. Eckermann, *Convorbiri cu Goethe*, 18 ianuarie 1827). Schiller a „imitat“ culoarea locală elveţiană, dar el îi datorează, în acest sens nu atît marelui său prieten, cît geografului și istoricului helvet Aegidius Tschudi : el a împrumutat, iar uneori chiar a „transcris“ pasaje din *Chronicon Helveticum* (cf. și Storz, *Op. cit.*, pp. 424—426).

Scanned with OKEN Scanner

LEUTHOLD:

Nu te-ai plecat în fața pălăriei.

TELL:

Lasă-mă, frate.

FRIESSHARDT:

Ba la închisoare!

WALTHER:

Cum, tata la-nchisoare? Ajutor!

(Strigînd înspre scenă.)

Săriți, săriți, voi, oameni buni! Săriți,
L-au prins și-acum îl duc de-aici cu sila.

(Preotul Rösselmann și paracliserul Petermann vin repede, împreună cu alți trei inși.)

PARACLISERUL:

Ce e?

RÖSSELMANN:

De ce te-atingi de omul ăsta?

FRIESSHARDT:

E-un trădător, dușmanu-mpărăției.

TELL *(îl apucă aprig)*:

Eu, trădător?

RÖSSELMANN:

Prietene, te-nșeli!
E Tell, un om cinstit, bun cetățean.

WALTHER *(îl zărește pe Walther Fürst și-i sare înainte)*:

Sări, tată-mare, vor să-l ia pe tata!

FRIESSHARDT:

Hai la-nchisoare.

WALTHER FÜRST *(alergînd spre el)*:

Staţi, dau chezăşie!

MELCHTHAL şi STAUFFACHER *(vin şi ei către Tell)*:

Dar, pentru Dumnezeu, ce s-a-ntîmplat?

FRIESSHARDT:

Nu recunoaşte şi dispreţuieşte
Puterea pîrcălabului.

STAUFFACHER:

Cum, Tell
Să fi făcut una ca asta?

MELCHTHAL:

Minţi!

LEUTHOLD:

N-a-ngenuncheat în faţa pălăriei.

WALTHER FÜRST:

De asta să-l închizi? Prietene,
Primeşte-mi chezăşia şi dă-i drumul.

FRIESSHARDT:

De vrei să fii chezaş, fii pentru ţine!
Iar noi ne facem datoria. Haidem!

MELCHTHAL *(către ţăranii adunaţi)*:

E strigător la cer! Şi-or să ni-l ia
Nerușinaţii, de sub ochii noştri?

PARACLISERUL:

Sîntem mai tari şi n-o s-o-ngăduim!
Sîntem mai mulţi şi mergem cot la cot.

FRIESSHARDT:

Se-mpotriveşte careva poruncii?

ALŢI TREI INŞI *(vin în goană)*:

Noi v-ajutăm. Ce e? Să-i doborîm!

(Hildegard, Melchthal și Elsbeth se întorc.)

TELL:

M-ajut și singur. Oameni buni, plecați!
De sulițele lor m-aș teme, credeți,
Dacă mi-aș pune brațul la-ncercare?

MELCHTHAL *(către Friesshardl)*:

Hai, îndrăznește să ni-l iei acum!

WALTHER FÜRST și STAUFFACHER:

Domol! domol!

FRIESSHARDT *(strigă)*:

Răzmeriță, răscoală!

(Se aud cornuri de vînătoare.)

FEMEILE:

Sosește pîrcălabul!

FRIESSHARDT *(strigă tot mai tare)*:

Răzvrătire!

STAUFFACHER:

Nemernic! zbiară pînă crăpi!

RÖSSELMANN și MELCHTHAL:

Să taci!

FRIESSHARDT *(strigă tot mai tare)*:

Săriți, noi sîntem slujitorii legii!

WALTHER FÜRST:

Hait! Pîrcălabul! Vai, ce-o să mai fie!

(Gessler călare cu șoimul pe mînă, Rudolf Harras, Bertha și Rudenz; urmează mulți slujitori înarmați, care închid toată scena cu un cerc de sulițe.)

RUDOLF:

Loc, trece pîrcălabul!

GESSLER :

Risipiţi-i !
De ce se-adună lumea ? Cine strigă ?
Dup-ajutor ?
(Toţi tac.)
Ei, cine ?
(Către Friesshardt.)
Vino-ncoace !
Cine eşti tu ? Şi ce-i cu acest om ?
(Dă şoimul unui slujitor.)

FRIESSHARDT :

Stăpîne, sînt supusa voastră slugă
Şi fac de strajă-n faţa pălăriei.
L-am prins pe omul ăsta, cînd trecea
Prin faţa ei, fără să i se-nchine.
Vreau să-l închid aşa cum vi-e porunca,
Şi gloata vrea cu sila să mi-l smulgă.

GESSLER *(după o pauză)* :

Atît dispreţ ai, Tell, pentru-mpărat
Şi pentru cel ce stăpîneşte-n locu-i,
Că nu cinsteşti o pălărie care
Mi-arată cine e sau nu supus ?
Tu singur te-ai trădat : ştiu ce gîndeşti.

TELL :

Mă iartă. N-am făcut-o din dispreţ,
Ci doar fiindcă n-am băgat de seamă.
De-aş fi mai socotit, n-aş mai fi Tell.
Îţi cer iertare, nu se mai întîmplă ![1]

---

1 Încercarea „diplomatică“ a lui Tell de a nu încorda relaţiile cu Gessler este înţeleasă de Franz Mehring drept o tendinţă „de a împinge slugărnicia eroului elveţian pînă la extrema autoumilire,

Scanned with OKEN Scanner

GESSLER *(după oarecare tăcere)*:

Eşti meşter mare, Tell, la tras cu arcul.
Se zice că-i întreci pe toţi arcaşii.

WALTHER:

E-adevărat. Tătuca nimereşte
Şi-un măr în pom de la o sut' de paşi.[1]

---

pentru ca el să capete dreptul de a atenta la viaţa tiranului, care şi la această slugărnicie răspunde tot printr-o cruzime fără noimă" (*Op. cit.*, p. 173). În fond, Tell este, în această scenă, consecvent cu el însuşi: „Să taci, să rabzi. Atît poţi face-acum", îi spusese altă dată lui Stauffacher, sau: „Cel paşnic e lăsat în pace". El cunoştea raportul de forţe din acel moment. Tell nu se umileşte (structura lui umană este incompatibilă cu umilinţa) pentru ... a-l putea ucide pe Gessler. Absurditatea unei astfel de atitudini nu poate exista nicăieri în opera lui Schiller. Tell ilustrează condiţia demnităţii, iar demnitatea, după opinia dramaturgului, realizează îmbinarea armonioasă a înclinaţiei naturale cu datoria morală (v. *Despre graţie şi demnitate*). Eroul dramei acţionează *numai atunci* cînd este necesar, pentru a restabili echilibrul zdruncinat prin violenţă.

1 Despre acest pasaj al dramei, Goethe îi spunea lui Eckermann: „... o desfăşurare liniştită, pornită dinăuntru, nu era pe placul lui... aşa proceda mereu cu îndrăzneală, tot aşa cum nu-i plăceau motivările numeroase. Numai eu ştiu cît mi-a dat de furcă în legătură cu *Tell*, cînd voia cu orice preţ să-l pună pe Gessler să rupă din pom un măr care să fie ochit de pe capul băiatului. Lucrul ăsta era absolut împotriva firii mele şi, pînă la urmă, l-am înduplecat să motiveze cel puţin grozăvia asta punîndu-l pe băiat să se laude faţă de guvernator cu dibăcia tatălui său ..." (18 ianuarie 1825). Scena cu mărul nu este de altă factură (şi îndrăzneală) dramatică (diferenţa e doar de intensitate) faţă de cea din primul act, în care înfruntă furtuna şi îl salvează pe Baumgarten, sau de cea în care se salvează pe sine însuşi, după ce fusese arestat de Gessler.

Scanned with OKEN Scanner

GESSLER :

Băiatul e al tău ?

TELL :

Da, precum vezi.

GESSLER :

Mai ai şi alţi copii ?

TELL :

Încă-un băiat.

GESSLER :

Pe care îl iubeşti mai mult din doi ?

TELL :

Mi-s dragi deopotrivă amîndoi.

GESSLER :

Hai, Tell ! Fiindcă nimereşti şi-un măr
În pom, arată-ţi iscusinţa
În faţa mea. Ia arcul — văd că-l ai
La îndemînă — şi doboară-acum
Un măr ce-l pui băiatului pe creştet.
Dar ţin să-ţi spun, ocheşte bine, Tell ;
Nu-l nimereşti din prima dată ? Unde
Îţi stau picioarele-ţi va sta şi capul.
(Toţi dau semne de groază.)

TELL :

Dar ce sălbăticie vreţi să fac ?
Să-mi fie ţintă propriul meu fiu ?
Nu, nici nu v-aţi putut gîndi la asta !
Ferit-a sfîntul ! Că doar nu se poate
Să ceri una ca asta unui tată !

GESSLER :

Ai să ochieşti un măr, pe creştetul
Copilului. Aşa vreau eu.

Scanned with OKEN Scanner

TELL:

Dar cum?
Eu să-mi îndrept săgeata înspre capul
Băiatului? Ba mai curînd să mor!

GESSLER:

Ori faci cum spun, ori mori cu el odată.[1]

TELL:

Eu să-mi ucid cu mîna mea copilul?
N-aveți copii, se vede, și de-aceea
Nu știți ce simte-o inimă de tată.

GESSLER:

De cînd ești, Tell, așa de chibzuit?
Mi se spunea c-ai fi un visător,
Și că ești altfel decît toată lumea.
Îți plac primejdiile, de aceea
Ți-am și ales ceva mai pe măsură.
Alt om ar cumpăni — dar tu-nchizi ochii,
Pui mîna inimos și treci la faptă.

BERTHA:

Seniore, nu glumi cu bieții oameni.
Ce palizi sînt! Cum tremură! Căci știu
Că nu prea ești deprins să șăguiești..

GESSLER:

Crezi că-i o glumă?

(Ia un măr de pe o ramură care atîrnă deasupra lui.)

---

1 Goethe și alți contemporani au remarcat o anume tendință spre stările-limită în teatrul lui Schiller, evidentă mai ales în piesele de tinerețe (*Hoții, Fiesco*). Ea se menține și în capodoperele maturității, ca o „reminiscență" a acelei epoci.

Scanned with OKEN Scanner

Iată mărul. Loc!
Băiatul să se tragă înapoi
Cît trebuie! Îi dau optzeci de paşi!
Nici mai puţin şi nici mai mult. Spunea
Că nimereşte-un măr de la o sută.
Arcaşule, *acum* să nu greşeşti!

RUDOLF:

Nu-i glumă, Doamne! În genunchi, copile,
Şi roagă-te de el să-ţi lase viaţa.

WALTHER FÜRST *(încet lui Melchthal care de abia-şi stăpîneşte furia)*:

Taci! Ţine-ţi firea, pentru Dumnezeu!

BERTHA *(către pîrcălab)*:

Destul, seniore! Crud e să te joci
Cu spaima unui tată! Şi chiar dacă
Prin mica-i vină şi-a primejduit
Viaţa, jur pe cel atotputernic,
A şi simţit de zece ori ce-i moartea.
Lasă-l să plece-acum nevătămat.
Va şti-acum: copiii şi nepoţii
Lui Tell şi-or aminti de ceasul ăsta.

GESSLER:

Faceţi-i loc! Hai, ce mai şovăieşti?
Eşti vinovat şi eu te pot ucide.
Dar sînt mărinimos. De-aceea, soarta
Ţi-o pun în mîna ta cea iscusită.
Cînd te-am făcut stăpînul soartei tale,
Tu nu poţi să te plîngi că-s nemilos.
Te lauzi c-ai ochi buni. Ei, foarte bine!
Arată-ne ce poţi atunci, arcaşe;
Aleasă-i ţinţa şi răsplata-i mare;
În ţinte-obişnuite nimereşc
Şi alţii; însă meşter e acela

Scanned with OKEN Scanner

Ce-şi dovedeşte-oriunde meşteşugul,[1]
Fără să-i tremure vreodată mîna.

WALTHER FÜRST *(se aruncă în genunchi în faţa pîrcălabului)*:

Ne închinăm azi înălţimii-voastre;
Nu vă gîndiţi ce-i drept; fie-vă milă!
Dau jumătate din averea mea,
Dar cer cruţare pentru bietul tată!

WALTHER TELL:

Bunicule, 'i-om rău, nu-ngenunchea.
Unde să stau! Arată-mi. Nu mi-e teamă.
Doboară tata pasărea din zbor,
N-o să-şi lovească tocmai el băiatul!

STAUFFACHER:

Nici nevinovăţia-i nu vă mişcă?

RÖSSELMANN:

Gîndiţi-vă, e-un Dumnezeu în cer
Şi-o să daţi seama pentru tot ce faceţi.

GESSLER *(arată spre băiat)*:

Legaţi-mi-l de teiul cela.

WALTHER TELL:

Cum?
Nu vreau să fiu legat de fel. Să ştiţi,
Ca mielul am să stau, fără să suflu.

---

1 Personaj sadic, Gessler nu suportă faima de viteaz şi de altruist a lui Tell. El îl împinge într-o situaţie-limită pentru a-şi demonstra puterea, pentru a-l încovoia pe cel dintîi dintre helveţi, dar şi ca o reacţie tîrzie la sentimentul de teamă încercat cu prilejul întîlnirii lor din valea Schächen.

Scanned with OKEN Scanner

Dar nelegat, nu rabd să fiu legat.
Şi-o să mă zbat pîn-o să rup frînghia![1]

RUDOLF HARRAS:

Să-ţi lege numai ochii-atunci, copile!

WALTHER TELL:

Ochii? De ce? Voi credeţi că mi-i frică
De mîna tatei, de săgeata lui?
Am s-o aştept făr-a clipi măcar.
Hai, tată, arată-le ce-i un arcaş.
El nu ştie şi vrea pieirea noastră.
Tu fă-i în ciudă şi ochieşte bine!

(Se aşează lîngă tei şi i se pune măţul pe cap.)

MELCHTHAL *(către ceilalţi ţărani)*:

Nelegiuirea să se-ntîmple-aici
Sub ochii noştri? Dar la ce-am jurat?

STAUFFACHER:

Zadarnic. N-avem arme. Vezi ce codru
De lănci e-n jurul nostru!

MELCHTHAL:

Dac-atunci
Am fi pornit la fapte! Ierte-i Domnul
Pe cei ce ne-au silit să zăbovim!

GESSLER *(lui Tell)*:

Hai! Arcul nu se poartă în zadar.
Primejdioasă-i arma ucigaşă[2]:

---

1 Walther este un urmaş demn al tatălui său. Dramaturgul indică în mod gradat diferenţele de altitudine la trei dintre personajele acestei scene — Walther Fürst, Tell, Walther Tell — de la fermitatea înţeleaptă a celui dintîi, la demnitatea „diplomatică" a tatălui şi la hotărîrea dîrză, fără nuanţe, a copilului. — 2 Aluzie la întîlnirea cu Tell din valea Schächen.

Scanned with OKEN Scanner

Săgeata ei se-ntoarce spre arcaș.
Vezi, dreptul mîndru ce și-l ia țăranul
Jignește pe înaltul domn al țării.
Căci arme pot purta numai stăpînii.
Vă place arcul și săgeata ? Bine,
Dar ținta numai eu am să v-o dau.

TELL *(încordează arbaleta și potrivește săgeata)*:

Loc, faceți loc.

STAUFFACHER:

Nu, Tell ! Ia seama, șovăi
Și-ți tremură și mîna și genunchii.

TELL *(lasă jos arbaleta)*:

Îmi joacă-n fața ochilor.

FEMEILE:

Vai, Doamne !

TELL *(către pîrcălab)*:

Nu-mi cereți asta. Iată pieptul meu !
(Își descheie haina.)
Puneți să mă doboare călăreții !

GESSLER:

Nu vreau să-ți iau viața ; vreau să tragi.
Doar poți orice, nu șovăi niciodată ;
Tu mînuiești și vîsla, ca și arcul !
Înfrunți furtuna ca să scapi pe-un altul.
Izbăvitor ești ? Izbăvește-te !

(În sufletul lui Tell se dă o luptă îngrozitoare. Își frînge mîinile, își rotește ochii ba spre pîrcălab, ba spre cer. Deodată bagă mîna în tolbă, scoate o a doua săgeată și și-o pune în chimir. Pîrcălabul îi urmărește toate mișcările.)

Scanned with OKEN Scanner

WALTHER TELL *(sub tei)*:
Hai, tată! Nu mi-e frică![1]

TELL *(face o sforțare, ridică arbalela ca să ochească)*:
Trebuie!

RUDENZ *(care stătuse într-o groaznică încordare și abia se putuse stăpîni, face un pas înainte)*:
Nu mergeți mai departe, seniore!
A fost o încercare, ați făcut-o.
Dar dacă-mpingi asprimea peste margini
Ea nu-și atinge țelul înțelept.
Și arcul prea întins, se poate rupe.

GESSLER:
Vorbește cînd te-ntreb!

RUDENZ:
Vreau să vorbesc
Și pot; onoarea regelui mi-e sfîntă.
Astfel de cîrmuiri nasc numai ură.
Nu-i voia regelui — spun sus și tare.
Nu merită asemenea cruzimi
Ai mei și n-aveți dreptul să le faceți.

GESSLER:
Ești prea-ndrăzneț de-o vreme!

RUDENZ:
Am tăcut
La toate cele ce se întîmplau,

---

1 Măiestria dramaturgului se vădește în această scenă — capodoperă de artă teatrală — și în dispunerea *contra-punctică* a „liniilor dramatice": reacția vizibilă în cuvînt, dar și cea psihologică tăinuită, a lui Tell, față de aceea total deschisă (nescindată) a lui Walther, atitudinea confederaților, care reprezintă o a treia direcție a acțiunii în acest moment, ca și poziția celorlalți (Gessler, Rudenz și Bertha) — toate într-un „nod" dramatic indestructibil.

Scanned with OKEN Scanner

Şi ochii i-am închis, iar indignarea
Din inimă, ce stă să se reverse,
Adînc din piept mi-ain tot înăbuşit-o.
Dar dac-aş mai tăcea, eu aş trăda
Şi patria şi pe-mpăratul însuşi.

BERTHA *(aruncîndu-se între el şi pîrcălab)*:
Tu nu vezi că mai rău îl întăriţi?

RUDENZ:
Mi-am părăsit poporu',-am renunţat
La rude; legăturile fireşti
Le-am rupt, ca să vă pot urma pe voi.
Credeam că este spre binele obştesc
Să întăresc puterea-mpărătească
Acum deschis-am ochii. Spăimîntat
Mă văd pe marginea unei prăpăstii.
Mi-aţi rătăcit gîndirea,-aţi amăgit
Curata-mi inimă. Vrînd binele,
Era să-mi duc poporul la pieire.[1]

GESSLER:
Nesocotitule, îţi sînt stăpîn!

RUDENZ:
Nu-mi eşti stăpîn. Stăpîn mi-e împăratul.
Eu liber m-am născut, ca dumneata.
Virtuţile-mi de cavaler eu pot
Să le măsor cu dumneata. Ţii locu'
'Mpăratului pe care îl cinstesc
Şi-atunci cînd alţii-l necinstesc — altminteri
Ţi-aş arunca mănuşa, să-mi răspunzi
Cum se cuvine unui cavaler.

1 Transformarea lui Rudenz continuă; ea se desfăşoară în trei momente importante: confruntarea directă şi intimă (III, 2), înfruntarea cu Gessler şi scena din finalul dramei.

Faci semn să vie călăreţii ? Vie !
Pot să mă apăr.
(Arătînd spre popor.)
Nu-s ca ei, am spadă.[1]
Să îndrăznească ...

STAUFFACHER *(strigă)*:
Mărul a căzut !

(În timp ce toţi se întorseseră spre cealaltă parte a scenei, iar Bertha se aruncase între Rudenz şi pîrcălab, Tell a slobozit săgeata.)

RÖSSELMANN:
Băiatu-i teafăr !

MULTE VOCI:
A lovit chiar mărul.

(Walther Fürst se clatină, gata să cadă. Bertha îl sprijină.)

---

1 Scena cu mărul este o „scenă-cheie“ pentru evoluţia celor mai multe personaje. Aici se string toate firele conflictului, toate acţiunile piesei (cea principală, a confederaţilor, cea a lui Tell şi cea a lui Melchthal, cea a lui Rudenz şi a Berthei şi, în mod indirect, cea a lui Attinghausen şi Rudenz), se *hotărăsc* definitiv caracterele (Rudenz, chiar Tell şi Bertha). Această scenă *fine în echilibru* întreaga dramă, şi nu întîmplător se află, simetric, la mijlocul ei, ca o culme de unde se văd cele două „versante“ ale piesei. O profundă şi subtilă ştiinţă a artei dramatice se află aici : toate întîmplările anterioare şi toate personajele importante se confruntă în această scenă. Conflictul este încordat la maximum. Replicile (cu excepţia cîtorva, şi acestea de un dinamism aparte) sînt scurte, se succed într-un ritm accelerat, prevestitor de furtuni dramatice. Scena cu mărul este cea mai teatrală (în sensul cel mai bun al termenului) dintre toate scenele piesei ; de asemenea, nu întîmplător, ea conţine şi cele mai multe indicaţii scenice : arta dramaturgului se arată aici în toată amploarea ei.

Scanned with OKEN Scanner

GESSLER *(uimit)*:

A tras ? A tras ? Cum, chiar a tras ? Nebunul ...[1]

BERTHA:

Unchiaşule, e viu, vino-ţi în fire !

WALTHER TELL *(se apropie dintr-o săritură, cu mărul în mînă)*:

Ia uite mărul, eu ştiam prea bine
Că tu n-ai să loveşti pe fiul tău.

(Tell, care stătuse cu trupul plecat înainte, ca şi cum ar fi vrut să pornească în urma săgeţii, scapă arbaleta din mînă. Cînd îl vede pe băiat venind spre el, aleargă în întîmpinare-i cu braţele deschise, îl ridică şi-l strînge la piept; după aceasta cade sleit de putere. Toţi sînt adînc mişcaţi.)

BERTHA: O, cerule !

WALTHER FÜRST *(către tată şi fiu)*:

Copii, copiii mei !

STAUFFACHER:

Slăvit fii, Doamne !

LEUTHOLD:

Asta lovitură !
De ea s-o mai vorbi şi peste veacuri.

RUDOLF HARRAS:

Despre arcaşu' Tell s-o povesti,
Cît or fi munţii noştri în picioare.

(Îi întinde pîrcălabului mărul.)

---

1 Această replică pare să indice faptul că Gessler, deşi voia să-l supună pe Tell, nu intenţiona (sau nu avea forţa) să meargă pînă la capăt. Dar sadismul său este şi mai evident în acest „spectacol" pe care-l „regizează".

Scanned with OKEN Scanner

GESSLER :

Aşa e, mărul e străpuns prin mijloc.
Măiastră lovitură, n-am ce zice !

RÖSSELMANN :

Arcaşu-i bun. Dar va fi vai de-acela
Ce l-a silit la astfel de-ncercare !

STAUFFACHER :

Vino-ţi în fire, Tell. Cu bărbăţie
Te-ai mîntuit şi slobod pleci acasă.

RÖSSELMANN :

Şi du-ţi feciorul, că-l aşteaptă mama.

(Vor să plece cu Tell.)

GESSLER :

Hei, Tell !

TELL *(se întoarce)* :

Ce porunciţi ?

GESSLER :

Ţi-ai prins a doua
Săgeată-n brîu. Eu am văzut prea bine
Cînd ai luat-o.[1] Ce voiai să faci ?

TELL *(încurcat)* :

Aşa e obiceiul la arcaşi.

GESSLER :

Cum vrei să cred în vorbe goale, Tell ?
Nu, trebuie să-nsemne altceva.
Hai, spune-mi adevăru-adevărat.
Oricare-ar fi, eu viaţa tot ţi-o las.
Ce-i cu săgeata-a doua ?

---

1 S-ar putea înţelege că gestul acesta al lui Tell l-a hotărît pe Gessler să-l întemniţeze.

Scanned with OKEN Scanner

TELL:

Bine, fiindcă
Făgăduiţi că n-o să vă atingeţi
De mine, o să spun tot adevărul.

(Scoate săgeata din chimir, privind pe pîrgălab cu ochi înspăimîntători.)

De-aş fi lovit copilul cu săgeata
Dintîi, v-aş fi străpuns cu cea de-a doua.
Şi zău, n-aş fi greşit a doua ţintă![1]

GESSLER:

Ei bine, nu m-ating de viaţa ta.
Ţi-am dat cuvîntul, Tell, şi-o să mi-l ţin,
Dar fiindc-ai spus ce gînd vrăjmaş ascunzi,
Să ştii c-am să te-nchid acolo unde
N-ai să mai vezi nici soarele, nici luna
Şi n-am să mă mai tem de arcul tău!
Băieţi, legaţi-l!

(Slujitorii îl leagă pe Tell.)

---

1 „Nu orice reprezentare a suferinţei este patetică şi nu orice suferinţă este patos. Nici pasiunea neîmblînzită, nici durerea pur fizică nu sînt patetice şi nu trebuie, în consecinţă, să devină obiectul unei reprezentări tragice. Pentru a fi patetică, şi prin urmare tragică, trebuie ca suferinţa să fie sublimă, trebuie ca ca să fie ispăşirea scopului moral pe care şi-l impune în mod liber omul" (Victor Basch, *La poétique de Schiller*, p. 148). În scena cu mărul, ca şi în aceea a monologului din actul IV, Tell încearcă o *îmblînzire* a pasiunii. *Wilhelm Tell* nu „repetă" situaţiile tragice din *Wallenstein*; şi conflictul, şi personajele sînt de altă factură. Tell nu e un personaj tragic, dar pateticul nu este absent; suferinţa tragică, potenţială sau reală, interiorizată la maximum, intră în „definiţia" personajului.

Scanned with OKEN Scanner

STAUFFACHER:

Oare-i cu putinţă
Aşa să vă purtaţi cu omul care
Vedeţi că-i ocrotit de Cel-de-Sus?

GESSLER:

O să vedem; îl scapă-a doua oară?
Urcaţi-l în corabie! Şi vin
Şi eu cu voi. Îl ducem drept la Küssnacht.

RÖSSELMANN:

Dar n-aveţi voie! Nici chiar împăratul.
Hrisovu-i ...[1]

GESSLER:

Împăratul l-a-ntărit?[2]
Abia mai trebuie să cîştigaţi
Favoarea-aceasta, dacă vă supuneţi.
Dar voi vă răzvrătiţi chiar împotriva
Puterii-mpărăteşti. Pe toţi vă ştiu
Şi vă citesc în suflet ca-ntr-o carte.
Pe el vi-l iau acuma dintre voi;
Dar vinovaţi sînteţi şi voi. Alt' dată
Să ştiţi să vă plecaţi şi să tăceţi!

(Se depărtează, Bertha, Rudolf şi slujitorii îl urmează. Friesshardt şi Leuthold rămîn.)

WALTHER FÜRST *(sfîşiat de durere)*:

S-a dus. El vrea, se vede, să ucidă
Cu mine-o dată, toată spiţa mea.

---

1 Prin vechiul act împărătesc dat de Frederic al II-lea, act ce garanta şviţerilor libertatea, nu era îngăduit ca aceştia să fie duşi dincolo de ţinutul lor. — 2 Gessler vorbeşte despre Albrecht I de Habsburg, cel căruia şviţerii nu voiau să i se închine şi care nu reînnoise vechile hrisoave.

Scanned with OKEN Scanner

STAUFFACHER *(lui Tell)*:

Ce l-ai întărîtat pe căpcăun ?

TELL:

Să tac, cînd am trecut prin ce-am trecut ? [1]

STAUFFACHER:

Vai, totul e pierdut ! Cu tine sîntem
Noi toţi legaţi şi puşi cu toţi în lanţuri.

ŢĂRANII *(îl înconjoară pe Tell)*:

Erai nădejdea noastră cea din urmă !

LEUTHOLD *(se apropie)*:

Mi-e milă, Tell, dar trebuie s-ascult !

TELL:

Rămîneţi dar cu bine !

WALTHER TELL *(se lipeşte de el, sfîşiat de durere)*:

Tată, tată !

TELL *(ridică mîinile spre cer)*:

Acolo-i tatăl tău. Pe el să-l strigi !

STAUFFACHER:

Nevestei nu-i trimiţi vreo vorbă ?

TELL *(îl strînge pe băiat cu foc la piept)*:

Fiul
E teafăr. Mie-o să-mi ajute Domnul !

(Se smulge din îmbrăţişare şi pleacă sub paza slujitorilor înarmaţi.)

---

1 „Tell există în piesă pentru el însuşi, cauza sa este o cauză privată şi rămîne aşa pînă cînd, în final, se uneşte cu cea comună" (Schiller către Iffland). Acesta este momentul în care propria lui cauză se leagă de cea a confederaţilor, şi faptul se întîmplă în primul rînd prin acţiunea celorlalţi. Replica imediat următoare a lui Stauffacher o afirmă explicit.

ACTUL AL PATRULEA

Scena 1

(Țărmul răsăritean al Lacului Celor Patru Cantoane. Înspre apus, stînci ascuțite, de forme ciudate, închid priveliștea. Lacul e agitat, apa vîjîie și mugește; din cînd în cînd, fulgere și tunete. Kunz din Gersau, Pescarul cu Băiatul lui.)

KUNZ:

Doar am văzut cu ochii, crede-mă.
Așa s-a petrecut, ți-am spus.

PESCARUL:

Tell prins și dus la Küssnacht; tocmai el,
Cel mai viteaz și cel mai de ispravă,
În ceasul cînd ne-om rupe lanțurile!

KUNZ:

Îl trece apa însuși pîrcălabul.
Se îmbarcau tocmai pe cînd plecam
Din Flüelen; da-mi pare că furtuna,
Ce s-a pornit acuma peste lac
Și m-a silit să trag la mal aicea,
Nu i-a lăsat să plece de la țărm.

PESCARUL:

În mîna pîrcălabului, în lanțuri!
O să-l îngroape-adînc, cît mai adînc,

Să nu mai vadă-n veci lumina zilei.
Dacă-ntăriţi un om neînfricat
Poţi să te temi de dreapta-i răzbunare!

KUNZ:

Ştii ce se spune? Judele, seniorul
De Attinghausen, e acum pe moarte.

PESCARUL:

Şi cea din urmă ancoră-a nădejdii
Se rupe dar. El singur mai putea
Să-nalţe glasul pentru dreptul nostru!

KUNZ:

Cumplită vreme! Rămîneţi cu bine,
O să m-adăpostesc în sat; căci azi
Nici gînd să pot pleca pe-aşa furtună.

PESCARUL:

Tell prins, baronul mort! Tiranul poate
Să-nalţe fruntea-i fără de ruşine;
Căci gura adevărului e mută,
Şi ochiul ce vedea e orb, iar braţul
Ce ne putea scăpa e-ncătuşat!

BĂIATUL:

Hai, intră în casă, tată, bate piatra.
Nu-i bine să rămîi acum pe-afară!

PESCARUL:

Hai, urlă, vînt turbat! Trăsneşte, fulger!
Te rupe, nor, vărsaţi-vă, şuvoaie
De sus din cer şi înecaţi-mi ţara!
Stîrpiţi sămînţa celor nenăscuţi!
Stăpîne fiţi, sălbatice stihii!
Daţi iar năvală, urşi şi lupi ai mării,
Pustieţăţi străvechi! a voastră-i ţara.
Cine-ar voi să mai trăiască rob?

Scanned with OKEN Scanner

BĂIATUL:

Vuiesc vîrtejuri și adîncul muge,
N-a fost de cînd e lumea-așa vîltoare.

PESCARUL:

Pe capul fiului s-așeze ținta?
Nici un părinte n-a trecut prin asta
Și firea-n jur să nu se răzvrătească?[1]
De-acum nu m-ar mira nimic, nici dacă
S-ar apleca și stîncile spre lac,
Nici dacă piscurile mari de gheață
S-ar prăvăli de sus din culmi, topite,
Nici munții de s-ar sparge și nici dacă
Prăpăstii s-ar surpa, și un potop
Ne-ar înghiți colibele-n șuvoaie!

BĂIATUL:

Auzi, trag clopotul pe munte, sus:
Or fi văzut vreo barcă în primejdie,
Și sună, ca tot omul să se roage.
(Se suie pe o înălțime.)

PESCARUL:

Vai de corabia ce e pe drum
Și-i legănată-n acest groaznic leagăn!
Nici cîrmă, nici cîrmaci nu-i mai ajută.
Stăpînă-i vijelia. În mîna ei
Și-a valurilor, omul e o minge.
Și nicăierea nu-i vrun adăpost.
Doar rîpi de cremene, neprimitoare,
I-arată pieptul lor de stînci surpate
Și țepene-l privesc, cu vrăjmășie.

---

1 În acord cu spiritul epocii, Schiller concepe o concordanță între starea sufletească a oamenilor și natură; natura este solidară și ocrotitoare, chiar justițiară.

Scanned with OKEN Scanner

BĂIATUL *(arătînd spre stînga)*:
Vezi, tată, -o barcă dinspre Flüelen ?

PEȘCARUL:
Ajută-i, Doamne! Dacă vijelia
Se-nfundă-aici-n bulboanele-nspumate,
Se-nvîrte-n loc și turbă, ca o fiară
Izbind cu spaimă gratiile cuștii,
Urlînd își caută-n zadar o poartă,
Prin stîncile din jur și-nguste chei
Se-nchid cu ziduri pînă sus la cer.
(Se urcă și el pe o colină.)

BĂIATUL:
E Gessler... iată steagul bărcii lui
Și coperișul roșu-l recunosc.

PESCARUL:
Dreptatea cerului! E pîrcălabul,
El însuși în corabie, și duce
Cu sine, jertfa fărdelegii lui.
O, Doamne, Doamne, cît de repede
L-a prins din urmă răzbunarea! Ei,
Așa-i că este și-un stăpîn mai mare ?
Că de-porunca lui n-ascultă valul
Și stînca nu se-nchină pălăriei ?
Să nu te rogi, copile. Să lași brațul
Cereștii judecăți să fie liber.

BĂIATUL:
Doar nu mă rog eu pentru pîrcălab,
Ci pentru Tell, că e și el în barcă.

PESCARUL:
O, nebunie-a oarbelor stihii!
Ca să dobori un singur vinovat,
Cu barca, tu-l sfărîmi și pe cîrmaci.

Scanned with OKEN Scanner

BĂIATUL:

Ia uite, că trecuseră cu bine
De Buggisrat, și iarăși îl întoarnă
Furtuna dinspre Turla Dracului
Și îi aruncă înspre Achsenberg.
Dar nu-i mai văd.

PESCARUL:

Acolo e Satîrul!
O, cîte bărci s-au sfărîmat de el.
Și dacă nu cîrmesc cu iscusință,
Și asta se va sfărîma de stînca
Ce cade ca peretele-n străfunduri.
Să știi că-n barca lor e-un bun cîrmaci.
Doar el i-ar mai putea scăpa: e Tell.
Dar e legat de mîini și de picioare!

(Wilhelm Tell, cu arbaleta. Apare în depărtare, venind cu pași grăbiți și căutînd cu surprindere în jurul lui. E foarte emoționat. Cînd ajunge în mijlocul scenei, se aruncă cu brațele la pămînt și apoi le ridică spre cer.)

BĂIATUL *(îl zărește)*:

Cine-ngenunche, tată, ia te uită?

PESCARUL:

Și cum îmbrățișează el pămîntul,
De parcă și-a ieșit din minți!

BĂIATUL *(vine mai în față)*:

O, tată,
Ce văd? Ia vino-ncoace și te uită!

PESCARUL *(se apropie)*:

Ce este? Dumnezeule, e Tell?
Cum ai ajuns aicea?

Scanned with OKEN Scanner

BĂIATUL:

Nu erai
în barca ceea și legat cu funii?

PESCARUL:

Și pîrcălabul nu te-a dus la Küssnacht?

TELL *(se ridică)*:

Acum sînt slobod.

PESCARUL și BĂIATUL:

Slobod? Ce minune!

BĂIATUL:

De unde vii?

TELL:

Din barca ceea...

PESCARUL:

Cum?

BĂIATUL și PESCARUL *(într-un glas)*:

Și pîrcălabul?

TELL:

E în voia apei.

PESCARUL:

Se poate? Dar cum ai ajuns aici?
Cum ai scăpat din frînghii și furtună?

TELL:

Prin mila Domnului. Stați să vă spun.

PESCARUL și BĂIATUL:

Da, spune, spune!

TELL:

Știți ce s-a-ntîmplat?
La Altorf?

PESCARUL:

Da. Pe urmă?

Scanned with OKEN Scanner

TELL:

Pîrcălabul
A dat poruncă să mă lege cobză,
Ca să mă ia-n cetatea lui, la Küssnacht.

PESCARUL:

Da, v-aţi urcat la Flüelen în barcă,
Şi asta ştiu. Dar cum de ai scăpat?

TELL:

Şedeam în barcă, fără apărare,
Legat; pierdusem orişice nădejde
C-am să mai văd cîndva lumina zilei
Şi pe copiii mei şi pe nevastă.
Nemîngîiat priveam pustiul apei.

PESCARUL:

Biet om!

TELL:

Călătoream cu pîrcălabul,
Cu Rudolf Harras şi cu slujitorii,
Dar tolba şi-arbaleta mea zăceau
Trîntite către pupă, lîngă cîrmă.
Ajunşi la cot, pe la Satîrul Mic,
Ca la un semn ceresc, o vijelie
Zbucneşte din coclauri, de sub Gotthard,
Aşa sălbatică şi fioroasă,
Că-şi pierd vîslaşii cumpătul de spaimă
Şi toţi îşi spun că vor pieri-n vîltoare.
Atunci s-apropie un slujitor
De pîrcălab şi-i zice: „Vezi, stăpîne,
La ce ananghie ne-aflăm cu toţi?
Sîntem acum doar la un pas de moarte,
Şi capul şi-au pierdut cîrmacii noştri.
Nici meseria n-o cunosc prea bine.
Da-i Tell aici, un om vînjos. El ştie

Scanned with OKEN Scanner

Să ţie cîrma. Ce-ar fi, deci, stăpînc,
Să-l folosim acuma, la nevoie ?“
Şi pîrcălabul: „Ce zici, Tell, te-ncumeţi ?
Ne poţi scăpa de furia furtunii ?
C-atuncea pun pe loc să te dezlege“.
Eu îi răspund: „O să mi-ajute cerul,
Şi cred c-o să vă scot de-aici cu bine“.
Ei mă dezleagă, eu m-aşez pe dată
La cîrmă. Dar, pieziş, mai trag cu ochiul
Spre partea unde-i arbaleta mea.
Şi totodată cercetez şi ţărmul
Şi caut locul bun, să pot sări.
De cum zăresc un şir de stînci ce ies
Tocite de sub valurile-n spumă ...

PESCARUL:

Le ştiu, acolo, sub Satîrul Mare,
Dar prea sînt drepte; nu, e peste poate
Să sai din barcă p-un perete neted.

TELL:

Strig către slujitori: „Vîsliţi vîrtos!
Să trecem doar de stîncile de colo,
Că după ele, am scăpat de greu!“
Mă-nchin lui Dumnezeu în gîndul meu,
În cîrmă m-opintesc o dată zdravăn
Şi-apropii pupa de stîncosul zid.
Iau iute arcul, tolba, îmi fac vînt,
Şi sar pe-un colţ de piatră; iar de-acolo
Dau bărcii brînci izbind-o cu piciorul
Şi-o zvîrlu-n mijlocul vîltorii. Gata!
De-acuma duc-o Domnul unde vrea.

Scanned with OKEN Scanner

Aşa scăpai din gheara vijelici,
Şi din a oamenilor, mai rea încă ! [1]

PESCARUL :

Tell, Tell ! Dar ai scăpat printr-o minune.
Nu-mi vine-a crede ; este cu putinţă ?
Şi unde ai de gînd să pleci acum ?
Căci dacă scapă astăzi pîrcălabul,
Nu mai eşti sigur nicăierea, Tell.

TELL :

În barcă-l auzeam spunînd că vrea
S-ajungă-ntîi la Brunnen, să mă ducă
Pe urmă-n cetăţuia lui, prin Schwytz.

PESCARUL :

Vrea s-o pornească pe uscat ?

TELL :

Da, da.

PESCARUL :

Atunci ascunde-te, nu pierde vremea !
A doua oară nu-i scapi !

TELL :

Spune, care
E drumul cel mai scurt spre Arth şi Küssnacht ?[2]

---

1 Există mai multe „nuclee" epice în *Wilhelm Tell*. Fără a întrerupe dezvoltarea dramatică a conflictului, aceste nuclee epice dau uneori dramei alt curs, refăcînd, în acelaşi timp, legătura cu acţiunea anterioară. Pe de altă parte, ele sînt specifice personajelor aparţinînd unei lumi legendar-istorice şi, totodată, indică un anumit stadiu al dezvoltării teatrului la începutul secolului al XIX-lea, moment în care drama, căutîndu-şi noi forme de expresie, încearcă să aducă epicul în slujba ei. — 2 În *Wilhelm Tell*, ca în toate celelalte drame ale lui Schiller, există un *moment al faptei decisive*, care aruncă personajul în moarte sau îl salvează. Benno von Wiese observa că

PESCARUL:

Şoseaua trece-nlîi prin Steinen; dar
Băiatu-meu ţi-arată o potecă
Mai scurtă, neumblată, peste Lowerz.

TELL *(îi dă mîna)*:

Te răsplătească Domnul. Bun rămas!
(O porneşte, dar se întoarce din drum.)
Zi, n-ai jurat şi dumneata pe Rütli?
Căci parcă mi s-a spus şi de-un pescar.

PESCARUL:

Am fost şi am jurat. Sînt federat.

TELL:

Atunci, fii bun, dă fuga pîn'la Bürglen,
Şi du-i nevestei mele, biata, vestea
Că-s teafăr şi că stau ascuns.

PESCARUL:

Dar unde
Să-i spun că ai fugit?

TELL:

O să-l găseşti
Pe socru-meu acolo şi pe alţii
Care-au jurat pe Rütli. Să le spui
Să fie tari, să nu-şi piardă curajul.
Că Tell e slobod şi-are arcu-n mînă,
Şi că-n curînd vor auzi de el.

în această dramă, „din nou, ca în *Wallenstein*, fapta liberă şi în acelaşi timp fatală se află ... în centrul întîmplării" *(Die deutsche Tragödie von Lessing bis Hebbel*, p. 265). Tell o alege ca singură modalitate de supravieţuire a sa şi a libertăţii helvete. Destinul său este deja hotărît.

Scanned with OKEN Scanner

PESCARUL:

Dar ce-ai de gînd ? Hai, spune-mi-o deschis !

TELL:

Să fac ce-am de făcut, și-om sta de vorbă[1].

PESCARUL:

Arată-i drumul, Jenni. Doamne-ajută-i !
Tell ăsta tot ce-și pune-n minte face[2].

Scena 2

(În castelul baronului de Attinghausen. Baronul, într-un jilț, pe moarte. Walther Fürst, Stauffacher, Melchthal și Baumgarten stau și-l îngrijesc. Walther Tell stă îngenuncheat în fața muribundului.)

WALTHER FÜRST:

S-a dus ; acu-i pe celălalt țărîm.

---

1 „Nimic nu este mai nedemn de om, scria Schiller, decît să îndure violența, căci violența îl anulează. Cine se folosește de violență față de noi ne contestă chiar *calitatea de om* ; cine îndură cu lașitate violența, se leapădă de *calitatea de om*." Tell acționează cu adevărat atunci cînd Gessler îl întemnițează : el refuză principial violența și faptele anterioare o confirmă, dar împrejurările îl obligă pe erou să recurgă el însuși la violență. Fapta lui Tell nu va fi însă efectul patimii, al setei de răzbunare ; ea este consecința unei necesități. — 2 Concordanța faptei cu gîndul este o trăsătură specifică a oamenilor liberi. Ea se relevă în cazul tuturor personajelor (chiar în cel al lui Gessler), independent de faptul că unul sau altul dintre ele se transformă radical (Rudenz) sau evoluează (Stauffacher, Tell).

Scanned with OKEN Scanner

STAUFFACHER:
Nu, nu e mort. Căci pana-n fața gurii
Se mișcă, uite! Doarme liniștit
Și parcă ne zîmbește împăcat.
(Baumgarten se duce la ușă și vorbește cu cineva.)

WALTHER FÜRST *(către Baumgarten)*:
Da' cine-i?

BAUMGARTEN *(se întoarce)*:
Hedwig, fiica dumitale.
Vrea să-ți vorbească și să-și vadă fiul.
(Walther Tell se scoală.)

WALTHER FÜRST:
S-o mîngîi eu? Dar *eu* am mîngîiere?
Toate durerile mă copleșesc.

HEDWIG *(repezindu-se în odaie)*:
Unde-i copilul? Lasă-mă să-l văd.

STAUFFACHER:
Dar ține-ți firea, vezi că moare-un om.
(Arată spre Attinghausen.)

HEDWIG *(se repede să-l îmbrățișeze)*:
Wälthi al meu! Trăiește!

WALTHER TELL *(se lipește de ea)*:
Mama mea!

HEDWIG:
E-adevărat? Ești teafăr, Wälthi, spune?
(Îl privește lung, plină de îngrijorare.)
Cum? El să tragă-asupra ta? Se poate?
Nu, n-are inimă dac-a putut.
Să-ndrepte arcul înspre fiul lui.

Scanned with OKEN Scanner

WALTHER FÜRST:

A tras silit şi sfîşiat de groază.
Tu uiţi că viaţa ne era în joc.

HEDWIG:

Ba dac-avea o inimă de tată,
Murea de zece ori, dar nu trăgea[1].

STAUFFACHER:

Ar trebui să lauzi cerul care
Ţi l-a ferit.

HEDWIG:

Dar cum pot eu să uit,
Ce-ar fi *putut* să fie? O s-apuc
Optzeci de ani şi tot o să mai văd
Copilul meu legat, pe Tell ochindu-l...
Pe veci mi s-a înfipt săgeata-n piept.

MELCHTHAL:

De-ai şti ce-ntărîtat a fost de Gessler!

HEDWIG:

Bărbatul are-o inimă de piatră.
De e jignit, în oarba lui mînie
Aruncă totu-n joc, şi capul scump
Al fiului şi inima de mamă!

BAUMGARTEN:

Nu-ţi este îndeajuns lovit bărbatul?

---

1 Atitudinea lui Hedwig nu este doar atitudinea mamei îndurerate care trăieşte fapta după ce aceasta a fost consumată. Cuvintele ei ajută la înţelegerea evoluţiei ulterioare a evenimentelor dramatice. Tell era vinovat pentru că, în scena cu mărul, acţionase împotriva naturii, zdruncinase ordinea ei. Dar el nu fusese decît un instrument al acestei siluiri a naturii. Tell nu-şi putea ispăşi păcatul decît acţionînd asupra autorului acestei nelegiuiri (cf. şi Storz, *Op. cit.*, p. 420).

Scanned with OKEN Scanner

Ce-l mai jigneşti cu-asemenea mustrare ?
Nenorocirea *lui* te lasă rece ?

HEDWIG *(se întoarce spre el şi-l priveşte cu ochi mari) :*

Doar *lacrimi* ai pentru nenorocirea
Prietenului ? *Unde*-ai fost atunci
Cînd l-au legat ? Şi cum l-ai ajutat ?
Da, aţi lăsat să i se-ntîmple toate
Şi aţi răbdat să-l smulgă dintre voi.
Tot astfel s-a purtat şi Tell cu tine ?
A stat să te privească doar, cu milă,
Cînd pîrcălabul a trimis o ceată
De călăreţi, şi lacul, de furtună,
Fierbea în faţa ta ? Nu, nu cu lacrimi
Te-a plîns, ci-n luntre a sărit, uitînd
De mine, de copii, şi te-a scăpat.

WALTHER FÜRST :

Dar noi, puteam noi oare să-l scăpăm ?
Un pumn de oameni fără arme ! Nu !

HEDWIG *(se aruncă la pieptul lui) :*

Tată,
Azi l-ai pierdut şi dumneata şi ţara;
Noi l-am pierdut cu toţi ! Şi tuturora
El ne lipseşte, şi-i lipsim ; o, Doamne,
Tu scapă-i sufletul de deznădejde !
În tainiţa cea rece din cetate,
La el n-ajunge nici o mîngîiere,
Dacă se-mbolnăveşte-n umezeala
Şi bezna temniţei, se veştejeşte
Ca floarea stîncilor căzută-n mlaştini.
Căci viaţa-i pentru el doar la lumină,
La soare, sus, în aer miresmat.

Scanned with OKEN Scanner

Închis! Cînd el e însăşi libertatea!
El nu poate trăi ca într-o groapă![1]

STAUFFACHER:

Dar linişteşte-te! Noi vrem cu toţi
Să spargem temniţa, să-l liberăm.

HEDWIG:

Dar ce puteţi voi fără el? Atît
Cît era liber Tell, aveaţi nădejde.
Nevinovatul mai găsea un sprijin,
Cel urmărit găsea un ajutor.
El v-a scăpat pe toţi. Voi la un loc
Tot nu puteţi să-i rupeţi lanţurile?
(Baronul se trezeşte.)

BAUMGARTEN:

Sst! Mişcă!

ATTINGHAUSEN *(îndreptîndu-se)*:

Unde-i?

STAUFFACHER:

Cine?

ATTINGHAUSEN:

N-a venit?
Mă părăseşte-n cea din urmă clipă?

STAUFFACHER:

Vorbeşte de nepot. S-a dus să-l cheme?

WALTHER FÜRST:

Am şi trimis să-l caute pe drum.
Şi-a revenit, şi el azi e de-ai noştri.

---

1 Schiller a creat mai multe momente de intens dramatism: scenele cu Baumgarten şi Melchthal, din primul act, cea dintre Attinghausen şi Rudenz, din actul II ş. a. Şi din acest punct de vedere este vizibilă arhitectura simetrică a dramei: în scena cu mărul, tensiunea dramatică atinge cota maximă, pentru ca apoi încordarea să scadă treptat.

Scanned with OKEN Scanner

ATTINGHAUSEN:

Şi-a spus cuvîntul pentru ţară?

STAUFFACHER:

Da.

L-a spus ca un viteaz.

ATTINGHAUSEN:

De ce nu vine
Acuma, să-l pot binecuvînta?
Eu simt că mi se-apropie sfîrşitul.

STAUFFACHER:

Ba nu, seniore, aţi dormit puţin,
V-aţi odihnit, vi-s ochii limpeziţi.

ATTINGHAUSEN:

Durerea m-a lăsat, dar ea e viaţa.
S-au dus şi suferinţa, şi speranţa.
(Zărindu-l pe băiat.)
Băiatul cine-i?

WALTHER FÜRST:

Binecuvîntaţi-l.
Nepotu-meu. El nu mai are tată.
(Hedwig şi băiatul cad în genunchi în faţa muribundului.)

ATTINGHAUSEN:

Vă las pe toţi azi fără de părinte.
Cu ultima privire mi-este dat
Să văd — vai mie! — ţara mea cum piere.
A trebuit s-apuc sfîrşitul vieţii,
Ca să-mi îngrop nădejdile cu mine!

STAUFFACHER *(către Walther Fürst)*:

Să plece cu durerea neagră-n suflet?
Să nu-i mai luminăm nici ceasul morţii
Cu-o rază de speranţă?... Seniore!

Scanned with OKEN Scanner

Fiţi liniştit! Nu sîntem părăsiţi
Cu totul, nici pierduţi fără scăpare.

ATTINGHAUSEN:

Dar cine să vă scape?

WALTHER FÜRST:

Noi, pe noi,
Şi-au dat cuvîntul cele trei ţinuturi
S-alunge pe tirani, şi s-a-ncheiat
O federaţie; pe toţi ne leagă
Acelaşi jurămînt. Pornim la faptă,
Pînă ce anul nu-şi răstoarnă crugul.
Veţi odihni în ţară liberată.[1]

ATTINGHAUSEN:

Aşadar, legămîntul s-a-ncheiat?

MELCHTHAL:

Da. Toate trei cantoane deodată
Se vor scula. Căci totu-i pregătit
Şi taina o păstrăm, deşi sîntem
Cu sutele. Se clatină pămîntul
De sub tirani. Şi numărate sînt
Şi zilele cît ne mai sînt stăpîni.
Curînd, din ei nici urmă n-o rămîne.

ATTINGHAUSEN:

Dar cu cetăţile lor întărite?

MELCHTHAL:

Cad toate-odată în aceeaşi zi.

---

1 Replica lui Walther Fürst se aude cu amplitudinea unui cor dintr-o tragedie antică grecească. Cu tot îndemnul la unitate pe care-l rosteşte Attinghausen, bătrînul nobil aparţine trecutului. Vremea nouă este a lui Tell şi a fiului său.

Scanned with OKEN Scanner

ATTINGHAUSEN:

Şi s-au legat şi nobilii cu voi ?

MELCHTHAL:

Cînd om porni, gîndim c-or fi alături,
Dar pîn-acum jurat-au doar ţăranii.

ATTINGHAUSEN *(se ridică încet, cu mare uimire)*:

De-a cutezat ţăranul să pornească
Făr-ajutorul nobililor, singur,
Cu-atîta-ncredere-n tăria lui,
Atunci de noi nici nu mai e nevoie.
Pot să cobor în groapă liniştit,
Căci chiar şi după noi, prin alte forţe,
Va dăinui splendoarea omenirii.
(Pune mîna pe capul copilului îngenuncheat în faţa lui.)[1]
Din creştetul pe care stat-a mărul,
Va răsări o libertate nouă.
Ce este vechi apune, şi o viaţă
Mai bună înflori-va din ruine.[2]

---

1 Contrastul între personaje şi întîmplări, conceput adesea în stilul romantic al epocii, este unul dintre efectele dramatice frecvent folosite de Schiller. În scena morţii bătrînului nobil, Attinghausen şi Walther Tell se găsesc faţă în faţă, semnificativ semn al continuităţii luptei pentru libertate a helveţilor. — 2 Schiller înţelege că există şi o *altfel* de libertate şi că această *nouă libertate* nu poate exista decît într-o *lume nouă*. Attinghausen întreabă dacă la legămîntul de pe Rütli au jurat şi nobilii. Înţeleptul nobil poate să afirme că „viitorul şi trecutul sînt a filei două feţe ...", dînd cuvintelor o semnificaţie proprie: „tihna văii sale" şi „datina curată" sînt o garanţie şi o confirmare (anticipată) a viziunii sale. Attinghausen este, cu adevărat, un profet al libertăţii. Pasajul la care ne referim are o

Scanned with OKEN Scanner

STAUFFACHER *(către Walther Fürst)*:
Vezi ce lumină-i umple ochii? Asta
Nu-i viaţa ce se stinge. E o rază
A răsăritului de lume nouă.

ATTINGHAUSEN:
Din vechi cetăţi coboară nobilimea
Şi jură azi credinţă-oraşelor.
Au şi-ncepùt în Uechtland şi în Thurgau,
Şi mîndra Bernă îşi înalţă capul;
Cetate-a celor liberi este Freiburg;
Harnicul Zürich înarmează bresle
Şi le preface-n oşti. Se frînge forţa.
Regală-n faţa veşnicelor ziduri.
(El rosteşte ceea ce urmează cu tonul unui vizionar. Glasul îi creşte pînă la înflăcărare.)
Văd principii venind. Îi văd pe nobili,
Toţi în armuri, cu oaste, să atace
Poporul paşnic de ciobani ce luptă
Pe viaţă şi pe moarte. Şi, prin sînge,
Vor căpăta renume munţii noştri.
Cu pieptul gol, jertfindu-se cu drag,
Ţăranii-nfruntă miile de lăncii.
Le rup — şi cade floarea nobilimii,
Iar libertatea îşi înalţă steagul.[1]

---

valoare mai profundă decît celebra frază a lui Goethe (Valmy, 20 septembrie 1792) — „Începînd de astăzi şi din acest loc, o eră nouă se deschide în istoria lumii". Schiller *vedea* în evenimentele epocii semnul major al unor împliniri viitoare. În cuvintele lui Attinghausen auzim glasul unui mare filozof al istoriei.

1 Viziunea lui Attinghausen, poate surprinzătoare prin amploarea şi concreteţea ei, este posibilă numai printr-o detaşare din planul întîmplărilor imediate: rod al experienţei şi al înţelepciunii, ca şi

Scanned with OKEN Scanner

(Prinzînd de mîini pe Wallher Fürst și pe Stauffacher.)

Vreți să fiți liberi ? Fiți uniți pe veci !
Nici un om liber să nu stea deoparte ;
Să puneți străji pe munți, din culme-n culme,
Mereu alți frați la legămînt să vină,
Să fiți uniți, uniți, uniți ...

(Cade din nou pe pernă, mîinile lui fără viață mai strîng încă mîinile celor doi. Fürst și Stauffacher îl mai privesc un timp în tăcere, apoi pleacă, fiecare pradă durerii sale. Între timp, au intrat fără zgomot șerbii, care se apropie, arătîndu-și durerea, unii tăcut, alții mai vizibil ; cîțiva îngenunchează și plîng cu capul pe mîna lui Attinghausen : cît ține această scenă mută, se trage clopotul în cetate.) [1]

---

consecință a unor confruntări dramatice hotărîtoare, ce au determinat (chiar în cazul unui personaj ca acesta, la care faptele ajung în bună măsură asemenea unui ecou) adevărate rupturi de nivel. Attinghausen pare a se desprinde de clasa pe care o reprezintă, în orice caz, o depășește în înțelegere și în fermitatea opțiunii finale. Dacă Schiller, potrivit unei afirmații a lui Engels, a fost nu numai poetul epocii sale, ci și poetul viitorului, într-un sens pe care istoria Europei moderne îl confirmă, cu atît mai mult se poate spune că el a anticipat etosul mișcării politice naționale din vremea războaielor napoleoniene (v. și Fritz Martini, Op.cit.).

1 Attinghausen era păstrătorul unor vechi tradiții de existență și de libertate. Moartea lui semnifică, între altele, trecerea către o altă treaptă a existenței șvițerilor, către o altă treaptă a libertății. Prezența, în această scenă, a lui Walther Tell indică sensul acestei evoluții.

Scanned with OKEN Scanner

(Intră R u d e n z.)

RUDENZ *(apropiindu-se cu grabă)*:

Trăieşte? Şi mai poate să m-audă?

WALTHER FÜRST *(arată spre mort, fără să-l privească)*:

De-acum ne sînteţi senior şi scut;
De azi castelul poartă un alt nume.

RUDENZ *(vede mortul şi rămîne înlemnit, cuprins de o puternică durere)*:

O, Doamne, prea tîrziu veni căinţa?
De ce n-a mai trăit o clipă numai,
Să vad-o inimă ce s-a schimbat?
N-am preţuit cuvîntul lui cel drept
Cît mai era pe lume... Şi s-a dus,
Şi pentru totdeauna m-a lăsat
C-o vină grea neispăşită. Spuneţi!
Oare-a murit tot supărat pe mine?

STAUFFACHER:

Aflînd cum aţi vorbit, în clipa morţii
V-a binecuvîntat curajul faptei.

RUDENZ *(în genunchi în faţa mortului)*:

Da, rămăşiţe sfinte tuturora,
Da, unchi iubit! În faţa ta eu jur,
Cu mîna-n mîna-ţi rece, că m-am rupt
Pe veci de orice legături străine
Şi m-am întors azi la poporul meu.
Sînt un şviţer şi-aşa rămîn pe veci!
(Ridicîndu-se.)
Cu drept cuvînt vă plîngeţi un prieten,
Un tată, dar nădejdea să n-o pierdeţi.
Eu n-am primit doar moştenirea lui,
Ci inima şi duhul lui pătrund
În mine. Tinereţea mea plăteaşcă

Scanned with OKEN Scanner

Ce v-a rămas datoare bătrîneţea-i.
Dă-mi mîna ta, o, dă-mi-o, scump părinte!
Şi dumneata dă-mi mîna, Melchthal, dă-mi-o.
Nu şovăiţi şi nu întoarceţi capul!
Primiţi un jurămînt care mă leagă.

WALTHER FÜRST:

Încrede-te în cel ce s-a întors.
Dă-i mîna.

MELCHTHAL:

Aţi dispreţuit ţăranul;
La ce să ne-aşteptăm din partea voastră?

RUDENZ:

Iertaţi-mi rătăcirea tinereţii!

STAUFFACHER *(lui Melchthal)*:

Oare-ai uitat că ultimu-i cuvînt
A fost „unire“?

MELCHTHAL:

Iată mîna mea.
Cînd bate palma un ţăran, îşi ţine
Cuvîntul dat. Ce-s fără noi seniorii?
'Naintea voastră fost-am noi, ţăranii.

RUDENZ:

Eu îi cinstesc!
(Arătînd spada.)
Şi o să ştiu să-i apăr.

MELCHTHAL:

Ştiţi, domnule baron, cu braţu-n stare
Să scoată rod din ţarina cea aspră,
Îşi apără un om şi pieptul lui!

Scanned with OKEN Scanner

RUDENZ:

Eu apăr pieptul *vostru*, voi pe-al *meu*.[1]
Sîntem astfel mai tari şi eu, şi voi.
Dar stăm la sfat, cînd patria mai este
O pradă a tiranilor străini ?
Să curăţim pămîntul de duşmani,
Şi-apoi om sta să chibzuim în pace.
(După ce-a tăcut o clipă.)
N-aveţi nimic să-mi spuneţi ? Încă nu
Vă merit eu încrederea ? Atunci
Va trebui chiar împotriva voastră
Să intr-un taina legămîntului.
Voi aţi ţinut un sfat pe Rütli, sus.
Aţi şi jurat — ştiu tot ce-aţi pus la cale...
Şi ceea ce nu mi-aţi încredinţat
Eu totuşi am păstrat ca sfînt zălog.
Duşman al ţării n-am fost niciodată,
Şi niciodată n-aş fi uneltit
În contra voastră. Nu mai zăboviţi!
Acum e ceasul grabnicelor fapte.
Tell e o jertfă a zăbavei voastre.

STAUFFACHER:

Noi am jurat să aşteptăm Crăciunul.

RUDENZ:

Eu n-am jurat, căci nu am fost acolo;
Voi aşteptaţi, eu trec la fapte.

MELCHTHAL:

Cum ?

---

1 Apariţia lui Rudenz exact în momentul morţii baronului Attinghausen confirmă predilecţia dramaturgului pentru efectele dramatice spectaculoase. Mai importantă este însă aici transformarea totală a lui Rudenz care se identifică acum cu helveţii.

Scanned with OKEN Scanner

RUDENZ:

Mă număr azi printre părinţii ţării
Şi prima datorie-i să vă apăr.[1]

WALTHER FÜRST:

Redaţi pămîntului cenuşa-i scumpă;
E-ntîia, cea mai sfîntă datorie.

RUDENZ:

Cînd ţara va fi liberă-i vom pune
Peste cosciug cununa de izbîndă.
Eu nu mă lupt acum doar pentru voi
Cu tirania, ci şi pentru mine;
Aflaţi că draga mea, Bertha de Bruneck,
A dispărut. Printr-o nelegiuire
A fost pe-ascuns răpită dintre noi.

STAUFFACHER:

Să fi-ndrăznit tiranul să se-atingă
De tagma liberă a nobilimii?

RUDENZ:

O, v-am făgăduit tot ajutorul
Şi eu sînt cel care vi-l cer acum.
El mi-a răpit iubita. Cine ştie
Unde-o ascunde sîngerosul despot,
Şi cîte silnicii n-o să încerce
Nelegiuitul, ca să-l ia de soţ?
Nu mă lăsaţi, eu trebuie s-o scap.
E-alăturea de voi, şi-i vrednică
S-o ajutaţi! La arme pentru ea!

---

1 Potrivit unor legăminte străvechi între ţăranii liberi şi nobili, nobilii se obligau să vegheze la libertatea ţării şi să lupte pentru ea. Prin moartea lui Attinghausen, Rudenz devine unul dintre „părinţii ţării".

Scanned with OKEN Scanner

WALTHER FÜRST:

Ce vrei să faci ?

RUDENZ:

Știu eu ? În noaptea care
Învăluie în taină soarta ei,
Cînd ros de gheara crudei îndoieli,
De nici o urmă sigură nu dau,
Un singur lucru-i limpede în minte-mi !
Că doar de sub ruina tiraniei
Putem s-o dezgropăm : deci să luăm
Deodată toate cele trei cetăți și, poate,
Așa ajungem la-nchisoarea ei.

MELCHTHAL:

Porniți și vă urmăm ! De ce-am lăsa
Pe mîine ce se poate face astăzi ?
Cînd am jurat, Tell era încă liber,
Și grozăvia nu se săvîrșise.
Legi noi ne-aduce timpul. Spuneți, cine
E-atît de laș, să șovăie și-acum ?

RUDENZ *(către Stauffacher și Walther Fürst)*:

Să vă-narmați și, gata de bătaie,
Veți aștepta semnalele din munți.
Și zvonul biruinței va ajunge
Mai repede ca printr-un porumbel.
Cînd focuri vii pe creste s-or încinge,
Ca fulgerul să v-aruncați ; sfărmați
Cuibarul de tirani — și veți învinge ![1]

(Iese.)

---

1 Rudenz „moștenește" de la Attinghausen nu numai titlul de nobleță, ci și pasiunea libertății : el este, în toate sensurile, un adevărat continuator al bătrînului baron. În aceste momente ale acțiunii, descoperim în Rudenz un om al ideii și, totodată, un om al fapte i.

Scanned with OKEN Scanner

Scena 3

(Cheile de lîngă Küssnacht.
Drumul coboară în fund, printre stînci. Drumeţii se zăresc de sus, înainte de a intra în scenă. Stîncile închid întreaga privelişte ; pe una din ele, aşezată mai în faţă, se află o ieşitură acoperită cu tufişuri. Intră T e l l, cu arbaleta.[1])

TELL :

Prin cheile acestea o să treacă
El vrînd-nevrînd. Alt drum spre Küssnacht nu-i.
Aici e locul cel mai potrivit.
M-ascund acolo-n tufele de soc.
De-acolo-l poate nimeri săgeata.
E drumu-ngust şi nu pot să mă prindă.

---

1 Monologul lui Tell a fost adesea considerat ca o eroare artistică : el ar contrazice firea personajului, ar fi excesiv de lung etc. S-a observat că monologul nu este altceva decît rostirea cu glas tare a gîndurilor eroului. „Cum ar fi posibil ca un om liniştit şi aşezat să aibă alte gînduri decît cele legate de hotărîrea sa ? El e constrîns la aşteptare ; şi cum s-ar putea ca în timpul acestei aşteptări să nu-i plutească în faţa ochilor imaginea a ceea ce putea să înfăptuiască ?“ (Otto Harnack, *Op. cit.*, p. 394). Tell se explică pe sine. Monologul este o dovadă de profundă pătrundere psihologică şi de măiestrie dramatică ; l-am înţelege greşit (şi împotriva vederilor lui Schiller), dacă l-am considera drept o justificare (generală sau particulară) a uciderii unui tiran. Siluirea naturii prin violenţă cerea restabilirea echilibrului tot prin violenţă. Revenirea la echilibru nu se putea înfăptui însă prin cuvînt, ci numai în contextul acţiunii dramei : singurul loc al monologului era înaintea momentului în care săgeata îl nimereşte pe Gessler. „Monologul aparţine de drept şi de fapt structurii dramei“ (Storz, *Op. cit.*, p. 420).

Scanned with OKEN Scanner

S-a isprăvit. E timpul, pîrcălabe,
Să-ţi faci de-acum cu cerul socoteala.
Eram om paşnic, liniştit. Săgeata-mi
Ochea doar fiarele pădurii ; gîndul
Mi-era departe de omor. Dar tu,
Tu m-ai trezit, m-ai scos din pacea mea,
Şi-n apa clară-a cugetului, tu
Mi-ai picurat venin cumplit de şarpe.
Tu ai făcut din mine un sălbatic.
Cel ce-a ţintit spre capul unui fiu
Va nimeri şi-n inima duşmană.
Eu trebuie să-i apăr pe copii
Şi pe nevastă, de mînia ta.
Atunci cînd potriveam săgeata-n arc,
Şi mîna-mi tremura, cînd mă sileai,
Cu o drăcească bucurie-n ochi,
Să iau drept ţintă capul fiului
Şi cînd cerşeam zadarnic îndurare —
Atunci eu m-am legat c-un jurămînt
Cumplit şi auzit numai de cer,
Că inima-ţi va fi întîia ţintă,
Cînd o să trag din nou. Şi ce-am jurat,
În iadu-nfricoşatei clipe, este
Un zapis scris cu sînge ; şi-l plătesc.
Tu-mi eşti stăpîn, eşti pîrcălabul pus
De împărat ; dar nici chiar împăratul
Nu cuteza ce-ai cutezat *tu*, fiară !
Te-a pus să-mparţi dreptatea, chiar şi aspră,
Că-i mîniat ; iar nu, nepedepsit,
Să-ţi faci orişice poftă ucigaşă.
Dar cerul pedepseşte şi răzbună !
Săgeată, care ştii să-mparţi durere,
O, giuvaier de preţ, comoara mea,
Îţi dau o ţintă-n care n-a pătruns

Scanned with OKEN Scanner

Nici ruga cea cucernică, nici plînsul.
Dar *ție* n-o să ți se-mpotrivească.
Și tu, arc credincios, ce mi-ai slujit
Atît de des la joc și bucurie,
O, nu mă părăsi-n cumplitul ceas.
O dată să mai ții, tu, astăzi, coardă,
Ce-ai dat de-atîtea ori aripi săgeții.
De-mi scapă-acum din mînă fără vlagă,
Nicicînd nu mai apuc să trag a doua.

(Călători străbat scena)

Aici m-așez acum, pe-această piatră,
Ce-mbie pe drumeți la scurt popas,
Căci nu-i a nimănui. Grăbiți trec toți,
Străini unii de alții, nentrebînd
Pe celălalt ce-l doare. Trec pe-aici
Negustătorul apăsat de griji,
Piosul schimnic, pelerinul sprinten,
Tîlharu-ntunecat, scripcarul vesel,
Și cel ce-și mînă calul-mpovărat.
De peste mări și țări, căci orice drum
Te duce pîn'la marginile lumii.
Și toți își văd de calea unde-i mînă
O treabă-anume. Treaba mea-i omorul.

(Se așează.)

Copiii mei, odinioară, cînd
Mă-napoiam, ce bucurie-n casă!
O dată nu veneam cu mîna goală.
Ba v-aduceam o floare de pe stînci,
Ba păsări rare ori culbeci de piatră,
Cum se găsesc ades pe drum de munte.
Azi după alt fel de vînat gonesc;
Cu gînduri ucigașe, pe un drum
Sălbatic, stau pîndindu-l pe dușman.

Scanned with OKEN Scanner

Dar gîndul mi-e şi-acum numai la voi.
Copiii mei, vreau numai să vă apăr,[1]
De răzbunarea unui căpcăun.
De-aceea-ntind azi arcul ucigaş.

(Se ridică.)

Pîndesc vînat de soi. Şi vînătorii
Cutreieră prin munţi zile de-a rîndul
De ger năprasnic şi se caţără
Pe povîrnişuri lucii; de pereţi
Ei se lipesc cu sîngele lor însuşi.
Şi-apoi sar îndrăzneţi din stîncă-n stîncă.
Şi totul, poate, pentru-o biată capră!
Aici e un alt preţ; e inima
Vrăjmaşului, ce stă să mă doboare.

(Se aude în depărtare o muzică veselă, care se apropie.)

O viaţă-ntreagă-am mînuit eu arcul,
Cum trebuie să fac-un bun arcaş.
Am nimerit în ţintă nu o dată,
Şi-acasă m-am întors cu multe premii

---

1 „Tell rămîne mai legat decît Wallenstein de lucrurile sale private, chiar atunci cînd gîndurile lui se deschid ideilor generale" (G. Storz). Nu ne poate satisface însă opinia istoricului literar german, potrivit căreia eroul se hotărăşte să-l ucidă pe Gessler din motive cu totul personale şi nicidecum pentru ţară sau libertatea generală. Este, credem, insuficient, chiar inexact să adăugăm doar că fapta lui Tell coincide cu interesele generale de restabilire a rînduielilor iniţiale. Această înţelegere e contrară nu numai unei precizări făcute de Schiller însuşi, într-o scrisoare către Iffland, dar chiar propriilor cuvinte ale lui Tell din aceeaşi scenă: „*Nevinovatul nu mai e-n primejdie. / Colibele sînt libere de azi*". Wilhelm Tell este personificarea tendinţelor de libertate ale helveţilor.

Scanned with OKEN Scanner

De pe la-ntreceri. Însă astăzi vreau
Să dau o lovitură de maestru:
S-ajung cel mai-vestit arcaș din țară.[1]

(Un alai de nuntă trece pe scenă și suie prin trecătoare. Tell privește alaiul, sprijinindu-se în arc. Stüssi, jitarul, se apropie de el.)[2]

STÜSSI:

Vezi mirele? El ține în arendă
Pămîntul mănăstirii Morlischachen;
E om bogat, cu zece turme-n munți
La Imisee își duce-acum mireasa,
Iar astă-noapte-i mare chef la Küssnacht.
Și vine cine vrea. Nu vii cu mine?

TELL:

Prea-s amărît. Ce caut eu la nuntă?

STÜSSI:

Te-apasă jalea? Zvîrle-o jos! Ia viața
Așa cum este; azi sînt vremuri grele;
Nu pierde rarul ceas de voie bună,
C-aici e-o nuntă, colo un prohod.

---

1 S-a observat că, hotărînd să-l ucidă pe Gessler, știind că o face dintr-o necesitate profundă și adevărată, Tell „învinge implicarea în fapta culpabilă și restabilește în sine însuși umanul". Motivarea faptei sale nu este numai expresia dreptului național la libertate, ci și aceea a dreptului la umanitate. Rupt din universul său armonios de atitudinea tiranică a lui Gessler, fapta lui Tell ilustrează și „autoconservarea etică și estetică a omului în libertatea și armonia lui" (Fritz Martini, *Istoria literaturii germane*, p. 256). — 2 Întîlnirea dintre arcașul Tell, aflat în cel mai tensionat moment al existenței sale, și un alai de nuntă este construită potrivit tehnicii cunoscute a lui Schiller: contrastul violent pune în lumină viața interioară a personajului.

Scanned with OKEN Scanner

TELL:

De multe ori se întîlnesc pe drum.

STÜSSI:

Așa e mersul lumii. Nenorocul
Te paște peste tot... Așa, în Glarus,
Căzut-au stînci și s-a surpat o parte
Din ditai muntele, din Glarnisch.

TELL:

Munții
Se clatină ? Nimic nu mai e sigur.[1]

STÜSSI:

Și-n alte părți se-ntîmplă ciudățenii...
Vorbeam cu unul de venea din Baden,
Un cavaler, cică voia s-ajungă
La rege; cînd, în drumul lui, un roi
De sute de bondari pe cal s-așază
Și-l prăpădește, bietul. Cavalerul
Ajunge la palat pe jos.

TELL:

Bondarul,
Vezi cît de mic e, și tot are-un ghimpe!

(Armgard intră cu cîțiva copii și se așază la intrarea trecătorii.)

STÜSSI:

Se zice că sînt prevestiri de rele
Și răsturnări în rînduiala firii.

---

1 Evoluția lui Tell nu e numai cea de la omul mîndru, izolat, „omul pentru sine", care îi înțelege pe ceilalți, dar care nu se amestecă prea mult cu ei, la „omul celorlalți", de la conștiința individualistă a omului liber (liber și prin îndeletnicire) la o conștiință mai largă ce implică integrarea lui în colectivitate: el meditează acum și la destinul general.

Scanned with OKEN Scanner

TELL:

Ba zilnic afli astfel de-ntîmplări,
Şi nu le prevesteşte nici un semn.

STÜSSI:

Bine de omul care-şi ară cîmpul
Şi e lăsat în pace-ntre ai lui.

TELL:

Nici cel mai cumsecade n-are pace.
Dacă vecinu-i caută pricină...
(Tell se uită mereu cu nerăbdare în susul drumului.)

STÜSSI:

Rămîi cu bine; — aştepţi pe cineva?

TELL:

Aştept.

STÜSSI:

Atuncea bun întors acasă.
Zi, eşti din Uri? Pîrcălabul nostru
Cică se-ntoarce azi şi el din Uri.

UN DRUMEŢ *(intră)*:

Ba nu-l mai aşteptaţi, căci apele
S-au revărsat de-atît amar de ploaie
Şi-au rupt şi-au dus la vale punţi şi poduri.
(Tell se ridică.)

ARMGARD *(vine în faţa scenei)*:

Nu vine pîrcălabul?

STÜSSI:

Ce, îl-aştepţi?

ARMGARD:

Vezi bine!

Scanned with OKEN Scanner

STÜSSI :

Tocm-aicea ţi-ai găsit
Să-i ieşi în cale, pe-un drumeag pustiu !

ARMGARD :

Aici nu-mi scapă ; trebui' să m-asculte !

FRIESSHARDT *(coboară pe chei în jos, cu slugarnică grabă şi strigă pe scenă) :*

Feriţi din drum, că trece pîrcălabul,
Stăpînul meu ; acu' vine călare !

(Tell iese.)

ARMGARD *(cu vioiciune) :*

E dînsul.

(Înaintează cu copiii în faţa scenei. G e s s l e r şi R u d o l f H a r r a s apar călare în partea de sus a drumului.)

STÜSSI *(către Friesshardt) :*

Dar cum de-aţi trecut prin apă,
Că toate punţile le-a rupt şuvoiul !

FRIESSHARDT :

Prietene, noi ne-am luptat cu lacul,
Şi nu ne temem de-un pîrîu de munte.

STÜSSI :

Ai fost pe lac, pe vijelia aceea ?

FRIESSHARDT :

Am fost. Cît oi trăi n-am s-o mai uit.

STÜSSI :

Stai, povesteşte-mi !

FRIESSHARDT :

Nu pot ; merg la Küssnacht,
Ca să vestesc că vine pîrcălabul.

(Iese.)

Scanned with OKEN Scanner

STÜSSI :

Dac-ar fi fost în barcă oameni buni,
Mă prind că s-ar fi dus la fund cu toţii.
Da', din păcate, iarba rea nu piere.
(Se uită împrejur.)
Unde-a pierit ciobanul de-adineauri ?
(Iese.)
(Gessler şi Rudolf Harras apar, călări.)

GESSLER :

Zi ce poftești, slujesc pe împăratul,
Şi trebuie să-i fiu mereu pe plac.
Nu m-a trimis aici s-alint poporul ;
El vrea supunere ; căci totul este
Să ştie lumea cine e stăpîn
În ţară : împăratul, ori ţăranul ?

ARMGARD :

Acum e ceasu — acum o să încerc.
(Se apropie cu sfială.)

GESSLER :

Eu n-am pus pălăria-n par, la Altorf,
De glumă doar, sau ca să-ncerc norodul.
De mult ştiu ce gîndeşte ... Dar am vrut
Să-şi plece capul, că prea sus şi-l ţine.
Şi-anume am înfipt *ce nu le place*,
În drumul tuturora, ca să vadă
Toţi pălăria şi să-şi amintească
De un stăpîn, de care-adesea uită.

RUDOLF :

Dar şi poporul are-anume drepturi.

GESSLER :

Nu-i timp să cîntărim. Se-ntîmplă acum
Atîtea fapte mari şi mari prefaceri.

Scanned with OKEN Scanner

Împărăţia vrea să crească : fiii
Desăvîrşesc ce-au început părinţii.
Poporul ăsta mic le stă în cale ;
Aşa sau altfel, trebui' să se plece.
(Vor să treacă. Femeia se aruncă în genunchi în faţa lor.)

ARMGARD :

Stăpîne, îndurare, fie-ţi milă !

GESSLER :

Cum de cutezi, femeie, să-mi tai calea ?
Hai pleacă !

ARMGARD :

Mi-e bărbatu-nchis şi plîng
Orfanii lui flămînzi. Fie-vă milă
De sărăcia noastră, seniore !

RUDOLF :

Dar cine eşti şi cine ţi-e bărbatul ?

ARMGARD :

E-un biet ţăran, stăpîne, de pe Rigi :
Coseşte numai iarba care creşte
Pe stîncile prăpastiilor, unde
Nici vita nu se-ncumetă să pască.

RUDOLF *(pîrcălabului) :*

E vai de viaţa ei ! Vă rog, daţi drumul
Sărmanului ! oricît de vinovat
O fi, e îndeajuns de pedepsit
Cu meseria lui. *(Femeii.)* Ţi se va face
Dreptate. Dar aicea nu e locul
S-o ceri, ci adă jalba în cetate.

ARMGARD :

Ba nu, n-am să mă mişc nici moartă, pînă
Ce nu-mi dă pîrcălabul omu' meu !

Scanned with OKEN Scanner

De şase luni e-nchis în turn şi-aşteaptă
Zadarnic hotărîrea judecăţii!

GESSLER:

Ce, vrei să mă sileşti? Hai, feri în lături!

ARMGARD:

Dreptate, pîrcălabe! Tu eşti jude,
Ţii loc de împărat şi Dumnezeu.
Aşa precum aştepţi din cer dreptatea,
Dator eşti să ne-o faci şi nouă. Fă-ne-o!

GESSLER:

Ce-obrăznicie! Daţi-o la o parte!

ARMGARD *(apucă frîul calului):*

Ba nu, ba nu, tot nu mai am ce pierde.
Şi n-ai să pleci de-aicea, pîrcălabe,
Pînă nu-mi faci dreptate; încruntă-te,
Şi uită-te cum vrei. Atît de mare
E jalea noastră, încît prea puţin
Ne pasă de mînia ta.

GESSLER:

În lături!
Ori vrei să trec cu calul peste tine?

ARMGARD:

Ei bine, poţi să treci.
(Trage copiii lîngă ea şi se aruncă împreună cu ei la pămînt.)
Aicea stăm,
Eu şi copiii mei — orfani — şi calu-ţi
Să le strivească ţeasta sub copite;
Doar ai făcut şi altele mai rele!

RUDOLF:

Ai căpiat, femeie?

ARMGARD *(din ce în ce mai aprinsă)*:

N-ai călcat
O țară-mpărătească în picioare[1] ?
Sînt doar femeie; o, de-aș fi bărbat,
Aș ști să fac ceva mai bun decît
Să zac în drum[2].

(Se aude iar aceeași muzică în susul drumului, dar mai înăbușit.)

GESSLER:

Hei, slujitori, ce faceți ?
Luați-o de aici, că nu răspund
De ce se-ntîmplă și ar fi păcat.

RUDOLF:

Nu pot să treacă prin mulțime. Drumul
E-nchis de un alai întreg de nuntă.

GESSLER:

Sînt încă prea bun cu poporul ăsta.
Mai are încă limba dezlegată
Și nu-i ținut în frîu deajuns de strîns.
Dar toate s-or schimba curînd, v-o jur.
Toți vor să fie liberi ? Las' pe mine,

---

1 Armgard se referă la cantoanele elvețiene, vasale ale imperiului germanic, aflate însă, în epoca aceea, sub stăpînirea austriacă. —

2 Din punct de vedere dramatic, scena Gessler — Armgard este aproape superfluă: ea nu mai poate tensiona conflictul, ajuns și așa la punctul său maxim. Schiller a folosit-o însă din alte motive: tiranul trebuia ucis într-un moment în care își manifesta tirania. Hamlet ezită să-l ucidă pe Claudius atunci cînd regele se roagă. Nu credem că Tell ar fi ezitat, dacă Gessler n-ar fi întîlnit-o în drumul său pe Armgard; prezența femeii (justificînd parțial și monologul său) îl hotărăște însă definitiv.

Scanned with OKEN Scanner

C-am să le frîng eu îndărătnicia,[1]
Voi face-o lege nouă-n ţara asta
Ca să vestesc...

(O săgeată îl străpunge: îşi duce mîna la inimă, gata să cadă; cu vocea înăbuşită.)

O, Doamne, fie-ţi milă!

RUDOLF:

Ce s-a întîmplat, seniore? Cum? De unde?

ARMGARD *(izbucnind):*

A fost ucis! Se clatină şi cade.
În inimă l-a nimerit săgeata!

RUDOLF *(sare jos de pe cal):*

Ce groaznică-ntîmplare, seniore!
Închină-te, nu vezi că vine moartea?

GESSLER:

Săgeata asta e-a lui Tell.

(A alunecat de pe cal în braţele lui Rudolf, care-l culcă pe piatră.)

TELL *(se arată sus pe stîncă):*

A lui!
Ştii cine-a tras, nu căuta pe altul.
Nevinovatul nu mai e-n primejdie.
Colibele sînt libere de azi.[2]

(Dispare de pe înălţime. Mulţimea năvăleşte.)

---

1 Ca orice tiran, Gessler crede totdeauna că este prea blînd: de aici, episodul cu pălăria, întemniţarea lui Tell etc. — 2 Cel puţin aparent, Wallenstein (din trilogia cu acelaşi nume) era vinovat faţă de lege; în *Wilhelm Tell*, legea e „vinovată" faţă de personaj. Situaţia dramatică a lui Wallenstein e mai complexă şi, într-un fel, mai insolubilă. Deşi pare, el nu este un trădător: „*Stîn-*

Scanned with OKEN Scanner

STÜSSI *(în față)*:

Ce s-a-ntîmplat ? Ce se petrece-aici ?

ARMGARD:

Săgeata l-a străpuns pe pîrcălab.

MULȚIMEA *(dînd buzna pe scenă)*:

Cine-a căzut ?

(În timp ce fruntea alaiului de nuntă intră pe scenă, cei din urmă mai sînt sus și muzica se aude mereu.)

RUDOLF:

Mai iute, pierde sînge !
Dați ajutor și prindeți ucigașul !
Cum ți-a fost scris să pieri, sărmane ! Vezi,
N-ai vrut s-asculți povața mea la vreme !

STÜSSI:

Ce galben e și fără pic de viață !

MAI MULTE VOCI:

Cine-a făcut-o ?

RUDOLF:

Au înnebunit ?
El moare și ei cîntă ? Hei, tăcere !

---

du-mă curat în vremea mea, / Curat și fără nici-o vină-n gînduri, / Am dat și patimei și toanei drumul", spune Wallenstein. În aceasta constă vina lui. Dacă el vrea să se depășească, să ajungă dincolo de starea lui inițială, Tell vrea, în fond, s-o restabilească. Neîndoielnic, Tell e mai liber în fața faptelor și în fața oamenilor decît Wallenstein ; de aici, felul în care își asumă *fapta liberă*: independent față de fapte și față de oameni. El nu devine personaj tragic, pentru că vrea să restabilească echilibrul natural și să revină la măsură și la demnitate, și o face asumîndu-și pînă la capăt libertatea actului său violent. Tell nu este, ca Wallenstein, un om liber-înlănțuit.

Scanned with OKEN Scanner

(Muzica se întrerupe brusc, pe scenă intră şi mai mulţi oameni.)

Vorbeşte dacă poţi, seniore. Ai
Ceva de-ncredinţat ?

(Gessler face un semn cu mîna, pe care îl repetă, supărat că n-a fost înţeles imediat.)

Unde să merg ?
La Küssnacht ? Nu-nţeleg. Nu-ţi pierde firea,
Şi lasă cele pămînteşti. Mai bine
Gîndeşte-te să te împaci cu cerul.

(Alaiul de nuntă, cuprins de groază, dar nu şi de durere, îl înconjoară pe muribund.)

STÜSSI:

Priviţi, păleşte, i se sting şi ochii —
Pesemne moartea-n inimă-i pătrunde.

ARMGARD *(ia în braţe pe unul din copii)*:

Uitaţi-vă, copii, cum moare-o fiară !

RUDOLF:

Femei nebune, n-aveţi pic de suflet ?
Vă desfătaţi privirea c-un omor ?
Hai, puneţi mîna, nimeni nu m-ajută
Să scot săgeata ?

FEMEILE *(dîndu-se îndărăt)*:

Cum să ne atingem
De omul pedepsit de Cel-de-Sus ?

RUDOLF:

Fiţi blestemate !

(Trage sabia.)

STÜSSI *(îi prinde mîna)*:

Îndrăzneşte numai.
S-a dus puterea voastră. A căzut

Scanned with OKEN Scanner

Tiranul ţării. Astăzi sila voastră
N-o mai răbdăm. Căci sîntem oameni liberi!

TOŢI *(tumultuos)*:
E ţara liberă!

RUDOLF:
S-a şi sfîrşit
Cu frica şi cu ascultarea voastră?
(Către slujitorii înarmaţi, care se înghesuie să intre.)
Vedeţi ce grozăvic — a fost ucis
Stăpînul şi nimic nu-i mai ajută.
Zadarnic am porni după făptaş.
Avem azi alte griji. La drum, spre Küssnacht,
Să apărăm cetatea-mpărătească!
S-au dezlegat din astă clipă toate,
Şi rînduieli, şi legăminte vechi.
În nimeni nu mai poţi să te încrezi.[1]
(În timp ce icse cu slujitorii înarmaţi, apar călugări din Ordinul Mizericordiei.)

ARMGARD:
Loc, faceţi loc! Vin vreo cîţiva călugări.

STÜSSI:
E-o jertfă-aci. Acuma vin şi corbii.

CĂLUGĂRII *(se aşază în semicerc în jurul mortului şi cîntă cu voci joase)*;
Cum vine moartea pe neaşteptat'!

---

1 Rudolf Harras, comisul lui Gessler, derutat de toate aceste evenimente neaşteptate, îşi exprimă propriile-i temeri: el înţelege că revolta confederaţilor nu mai poate fi oprită. A apăra „cetatea împărătească" (de fapt, reşedinţa trimişilor austrieci) era mai mult un pretext de a se refugia în siguranţă.

Scanned with OKEN Scanner

Nici un răgaz nu dă ea nimănui ;
Şi omul în plin mers e fulgerat ;
O clipă, şi s-a stins viaţa lui.
Şi, pregătit sau nu, el se îndreaptă
Spre marea judecată ce-l aşteaptă !

Scanned with OKEN Scanner

ACTUL AL CINCILEA

Scena 1

(O piață în Altorf.
În fund, în dreapta, cetatea Zwing Uri, cu schelăria încă în jurul ei, așa cum se vedea în scena 3 a actului întîi. În stînga, vedere spre munți ; pe fiecare culme ard focurile de semnal. E tocmai la revărsatul zorilor, clopote răsună de departe, din diferite părți.
Ruodi, Kuoni, Werni, Meșterul pietrar și mulți alți țărani, precum și femei și copii.)

RUODI:

Vedeți voi focurile ?

MEȘTERUL PIETRAR:

Și-auziți
Cum sună clopotele colo-n Walden ?

RUODI:

Dușmanii-s alungați.

MEȘTERUL PIETRAR:

Și au căzut
Cetățile.

RUODI:

Da' noi, în Uri, cît
Om mai răbda cetatea tiraniei ?
Să fim noi cei din urmă la răscoală ?

Scanned with OKEN Scanner

MEȘTERUL PIETRAR:

Și jugul ce voia să ne-ncovoaie
Să-l mai purtăm? Jos! Jos!

TOȚI:

Să-l sfărîmăm.

RUODI:

Dar unde-i Stier din Uri?

STIER DIN URI:

Ce vreți voi?

RUODI:

Te urci pe culme, sus, și suni din corn,
Ca să răsune munții, hăt-departe,
Trezind ecou-n rîpile de piatră,
Și să s-adune, fără de zăbavă,
Muntenii toți!

(Stier din Uri iese. Intră Walther Fürst.)

WALTHER FÜRST:

Prieteni, staţi o clipă,
S-aflăm întîi ce-a fost în Unterwalden
Și Schwytz. Să așteptăm întîi ștafeta.

RUODI:

De ce s-o așteptăm? Tiranu-i mort,
Și ziua libertății-a răsărit.

MEȘTERUL PIETRAR:

Au nu vă spun nimic aceste focuri
Ce ard pe munți și luminează totul?

RUODI:

Haideți cu toți acum, bărbați, femei!
Jos schelele! Sfărîmați și bolțile

Scanned with OKEN Scanner

Şi spargeţi zidul, ca din cetăţuie
Să nu rămînă piatră peste piatră ! !

MEŞTERUL PIETRAR :

Băieţi, noi am clădit-o şi vom şti
S-o dărîmăm tot noi.

TOŢI :

S-o dărîmăm !

(Dau năvală din toate părţile asupra cetăţii. Intră Melchthal şi Baumgarten.)

MELCHTHAL :

Cetatea-i în picioare, cînd în Sarnen
Castelu-i scrum, şi-n pulbere e Rossberg ?

WALTHER FÜRST :

A, Melchthal ? Spune, oare sîntem liberi ?
Duşmanii-au fost goniţi de peste tot ?

MELCHTHAL *(îl îmbrăţişează)* :

S-a isprăvit, moş Walther, poţi fi vesel.
În însăşi clipa asta-n toată ţara
N-a mai rămas picior de-asupritor.

WALTHER FÜRST :

Ia spuneţi-mi, cum aţi luat cetatea ?

MELCHTHAL :

Cu bărbăţie şi-ndrăzneală, Rudenz
Ne-a cucerit castelul Sarnen. Eu
Luasem Rossberg în ajun cu-asalt.
Ascultă cum a fost : am curăţat
Castelul de vrăjmaşi şi i-am dat foc.

---

1 Am mai vorbit despre *faustianismul* lui Schiller în *Wilhelm Tell*. Această replică a lui Ruodi aminteşte imaginea colectivităţii unite, visată de Faust în finalul tragediei goetheene : distrugerea cetăţilor austriece este, de fapt, un act constructiv.

Scanned with OKEN Scanner

Priveam cum piere mistuit. Deodată,
O slugă de-a lui Gessler iese-afară,
Şi strigă: Arde, arde Bertha Bruneck!

WALTHER FÜRST:

Vai, Doamne!

(Se aude cum se prăbuşeşte schelăria.)

MELCHTHAL:

Era ea, fusese prinsă
Şi-nchisă-n tainiţă de pîrcălab.
Rudenz — să-nnebunească. Auzeai
Cum se prăvale grindă după grindă,
Stîlp după stîlp. Şi auzeai prin fum
Ţipînd întemniţaţii.

WALTHER FÜRST:

Şi-a scăpat?

MELCHTHAL:

Nu era timp de loc să stai la gînduri.
El să fi fost doar seniorul nostru,
Ne-am fi gîndit întîi la noi. Dar Rudenz
Jurase ca şi noi, şi Bertha Bruneck
Ţinea cu noi. De astă ne-am şi pus
Viaţa-n joc, şi am intrat în flăcări.

WALTHER FÜRST:

Deci a scăpat?

MELCHTHAL:

Da, Rudenz şi cu mine
Am scos-o amîndoi din vîlvătaie
Şi după-o clipă, grinzile-au căzut.
Apoi, cînd fata s-a văzut scăpată
Şi a deschis iar ochii mari, baronul
M-a strîns la piept, fără cuvinte. Astfel
De azi e între noi o legătură

Scanned with OKEN Scanner

Călită-n foc, ce veşnic va dura,
Oricîte încercări ne mai aşteaptă.

WALTHER FÜRST:
Dar Landenberg?

MELCHTHAL:
E dincolo de Brüning.
Nu-s vinovat că cel ce l-a orbit
Pe tatăl meu mai vede încă. Eu
L-am fugărit şi l-am ajuns din urmă,
L-am prins şi l-am adus în faţa tatii,
Şi-am ridicat asupra-i spada... Cînd
Nemernicul cerşi-ndurare, milă,
Bătrînul orb îi dărui viaţa,
Sub jurămînt că nu s-o mai întoarce...
Şi-aşa va face; a simţit de-ajuns
Cam ce ne poate braţul.[1]

WALTHER FÜRST:
Foarte bine
Că n-ai pătat victoria cu sînge.

COPIII *(trec alergînd cu bucăţi de schelărie sfărîmată)*:

---

1 Aici intervine un nou „moment epic": scena nu poate reprezenta fapte ca cea relatată de Melchthal; altfel decît în cele mai multe drame ale lui Schiller, în măsură mult mai mare chiar decît în *Wallenstein* (poate pentru că, în *Wilhelm Tell*, spaţiul dramatic e mai limitat), există o anumită „concurenţă" între epic şi dramatic, fapt care nu e suficient explicat prin caracterul *poematic* al fabulei lui Tell. Din perspectiva evoluţiei dramei europene a secolului al XIX-lea, în contextul căreia imixtiunea epicului în dramatic devine mereu mai evidentă, Schiller poate fi considerat un precursor.

Scanned with OKEN Scanner

Trăiască libertatea ! Ura ! Ura ![1]

(Se aude răsunînd puternic cornul din Uri.)

WALTHER FÜRST:

Ce sărbătoare ! Or s-o ţină minte
Copiii, cîte zile-or mai avea.

(Nişte fete aduc pălăria în vîrful unei prăjini ; scena se umple de lume.)

RUODI:

Cerea să ne-nchinăm la cîrpa asta !

BAUMGARTEN:

Acuma spuneţi, ce facem cu ea ?

WALTHER FÜRST:

În faţa ei mi-a stat nepotul ţintă !

MAI MULŢI DEODATĂ:

Să ardem amintirea tiraniei !

WALTHER FÜRST:

Ba s-o păstrăm, căci dac-a fost
Unealta tiraniei, să slujească,
De azi, ca veşnic semn al libertăţii !

(Ţăranii — bătrîni, femei şi copii — stau pe grinzile schelăriei sfărîmate, grupaţi pitoresc într-un mare semicerc.)

MELCHTHAL:

Şi iată-ne cum fericiţi călcăm
Pe cioburile tiraniei. Astăzi
Tot ce-am jurat pe Rütli s-a-mplinit.[2]

---

1 „Lecţia de libertate“ dată de Tell fiului său devine faptă. Copiii şviţerilor amplifică atitudinea lui Walther Tell din scena cu mărul.—
2 Victoria confederaţilor confirmă vechile lor tradiţii de neatîrnare. Din punct de vedere strict istoric, Engels dezaproba „conservatorismul“ elveţienilor, al acelor „păstori îndărătnici“ care lup-

WALTHER FÜRST:

E doar un început, dar mai avem.
Ne trebuie-ndrăzneală şi unire,
Căci regele va vrea să pedepsească
Uciderea lui Gessler, şi cu sila
Să-l readucă-n ţară pe fugar.

MELCHTHAL:

Să vie cu oştirea lui întreagă!
Duşmanul dinăuntru-i alungat,
Şi-om înfrunta duşmanul dinafară.

RUODI:

Spre ţară duc puţine trecători!
Le-om astupa cu trupurile noastre.

BAUMGARTEN:

De-acum sîntem uniţi în veşnicie
Şi nu ne speriem de nici o oaste!

(Intră Rösselmann şi Stauffacher.)

RÖSSELMANN *(de cum intră)*:

Cereasca judecată s-a rostit!

ŢĂRANII:

Ce s-a-ntîmplat?

---

tau „împotriva asaltului dezvoltării istorice“ (vezi şi *Prefaţa*!); în logica faptelor dramatice din *Wilhelm Tell*, separaţia celor trei cantoane de Austria devine însă singura soluţie posibilă. O frumoasă replică a lui Melchthal: sătenii „*nu vor înnoiri nesăbuite / În viaţa lor deprinsă din strămoşi*“, de fapt un laitmotiv al piesei, nu este expresia unui conservatorism, ci a unor bune şi verificate tradiţii. Schiller a încercat un echilibru între vechea tradiţie elveţiană şi tendinţele mişcărilor de eliberare pe care istoria Confederaţiei le-a cunoscut de-a lungul timpului. Dintre toate personajele dramei, Tell reprezintă cel mai elocvent acest echilibru.

RÖSSELMANN:
Ce-ngrozitoare vremuri!

WALTHER FÜRST:
Dar ce e? Dumneata eşti, Werner?

ŢĂRANII:
Ce e?

RÖSSELMANN:
Cruciţi-vă de ce-o să auziţi.

STAUFFACHER:
Scăpat-am de primejdie!

RÖSSELMANN:
Împăratul[1]
A fost ucis.

WALTHER FÜRST:
O, Doamne! Împăratul!

(Mişcare printre ţăranii care se înghesuie în jurul lui Stauffacher.)

TOŢI:
Se poate? Împăratul! Ian auzi!

MELCHTHAL:
Dar cine-aduse vestea? Nu se poate!

STAUFFACHER:
Ba da. Regele Albrecht a căzut
Ucis la Bruck. Mi-a spus-o Johann Müller,
Un om de-ncredere din Schaffhausen.

WALTHER FÜRST:
Şi cine-a făptuit nelegiuirea?

---

1 Albrecht I de Habsburg, ucis în anul 1308, la Rheinfeld, de Johannes de Suabia Paricidul.

Scanned with OKEN Scanner

STAUFFACHER :

E și mai groaznic decît crezi : făptașul
E chiar nepotul unui frate-al său,
Johannes, duce de Suabia.

MELCHTHAL :

Se poate ? Cum se poate ?
Dar ce l-a îndemnat la fapta asta ?

STAUFFACHER :

Ei, graba să ia-n mînă moștenirea
De la părinți. Se zice că-mpăratul
N-avea de gînd s-o dea, ci căuta
Să-i pună-n schimb o mitră de episcop.
Oricum, băiatul și-a plecat urechea
La sfaturi rele, cică de prieteni;
Și-a hotărît cu cîțiva seniori,
De Eschenbach, de Tegerfelden și
De Wart și Palm, să-și facă el dreptate,
Să se răzbune chiar cu mîna lui.

WALTHER FÜRST :

Dar cum și-a-nfăptuit cumplitul gînd ?

STAUFFACHER :

Venea spre Baden, regele, călare,
Și-l așteptau curtenii toți la Rheinfeld.
Cu el pe drum mergeau mulți seniori,
Și prinții Hanz și Leopold. Sosind
La rîul Reuss, pe care-l treci cu-o plută,
Pe plută s-au urcat și ucigașii
Buluc, și-așa l-au despărțit de ceilalți.
Pe mal plecat-a regele călare,
Pe un ogor — sub care e-ngropat,
Se zice, un oraș din vremi păgîne —
Și-n fața vechiului castel, de unde
Se trag Habsburgii — ducele Johannes

Scanned with OKEN Scanner

I-a împlîntat pumnalu-n beregată ;
Cu lancea l-a străpuns Rudolf de Palm
Și țeasta i-a sfărîmat-o Eschenbach.
Albrecht se prăbuși-ntr-un lac de sînge,
Ucis de-ai lui, pe chiar pămîntul lui.
Iar cei rămași pe mal văzură crima,
Dar despărțiți de apă, nu puteau
Să facă altceva decît să strige.
La margine de drum ședea o babă ;
Albrecht muri cu capu-n poala ei.[1]

MELCHTHAL :

Cum și-a săpat mormîntul timpuriu
Un nesătul ce-a vrut să aibă totul !

STAUFFACHER :

Întreaga țară-n jur e-nspăimîntată.
Închise-s trecătorile din munți
Și toată lumea-și apără hotarul ;
Chiar vechiul Zürich zăvorît-a poarta
Ce a stat deschisă larg treizeci de ani.
Se teme de-ucigași și mai mult încă
De răzbunare. Fiindcă va veni
Regina Agnes a Ungariei,
O fire aspră, nu ca de femeie ;
Cu-afurisenie va năvăli
Să se răzbune pe întregul neam,
Pe șerbi și pe copii și pe nepoți,
Castelele să le prefacă-n scrum,
Căci a jurat să-ngroape cîte spițe

---

1 O altă modalitate a integrării epicului în dramatic, folosită mai rar de Schiller, este, ca în acest caz, *povestea în poveste* : relatarea lui Stauffacher e dintre cele mai tipice din întreaga operă a dramaturgului.

Scanned with OKEN Scanner

Sînt în tot neamul lor şi să se scalde
În sînge, ca în roua cea de mai.

MELCHTHAL:

Dar ucigaşii unde au fugit?

STAUFFACHER:

S-au risipit de cum l-au omorît,
Pe cinci căi osebite, hotărîţi
Să nu se mai revadă. Pe cît ştiu,
Johannes, ducele, colindă munţii.

WALTHER FÜRST:

Nu, crima nu dă rod. Nici răzbunarea;
Ci se hrăneşte numai din ea însăşi
Omorul este singura-i plăcere
Şi numai groaza-i potoleşte setea.[1]

STAUFFACHER:

Nu, ucigaşii nu trag vreun folos.
Dar noi cu mîini curate vom culege
Urmarea fericită-a faptei lor;
Căci astăzi am scăpat de-o mare teamă.
Duşmanul cel mai mare-al libertăţii
E mort şi sceptrul lui habsburgic trece
În mîna altui neam. Imperiul
Îşi va putea alege liber drumul.[2]

WALTHER FÜRST ŞI ALŢII:

Şi cine-i?

---

1 Această replică anticipează şi, într-un fel, explică viitoarea confruntare dintre Tell şi Johannes de Suabia, precizînd atitudinea confederaţilor faţă de asasinatul politic. — 2 Tronul Imperiului Germanic (care cuprindea, în acea vreme, aşa cum am mai spus, şi Austria) devenea electiv atunci cînd o dinastie era lipsită de urmaşi în linie

Scanned with OKEN Scanner

STAUFFACHER:

Cei mai mulţi vorbesc
De contele de Luxemburg.[1]

WALTHER FÜRST:

Ce bine
Că am păstrat credinţă-mpărăţiei!
Dreptate se va face!

STAUFFACHER:

Noul domn
Are nevoie de prieteni dîrji
Şi faţă de Habsburgi ne va fi scut.
(Ţăranii se îmbrăţişează. Intră Paracliserul cu un sol împărătesc.)

PARACLISERUL:

Aicea sînt fruntaşii ţării.

RÖSSELMANN ŞI ALŢII:

Ce-i?

PARACLISERUL:

E-un sol împărătesc cu o scrisoare.

TOŢI *(lui Walther Fürst)*:

Desfă-o şi citeşte-o!

WALTHER FÜRST *(citeşte)*:

„Oameni vrednici
Din Uri, Schwytz şi Underwald, regina
Vă zice-n bunătatea-i: Sănătate!“

MAI MULTE VOCI:

Ce vrea regina? S-a sfîrşit domnia-i!

WALTHER FÜRST *(citeşte)*:

„În jale şi în lacrimi prăvălită

---

bărbătească.

1 După Albrecht I, a fost într-adevăr ales împărat al Germaniei Henric al VII-lea de Luxemburg (1308—1313).

Scanned with OKEN Scanner

De săvîrşirea bunului ei domn,
Regina-şi aminteşte de credinţa
Şi dragostea cea veche a Şviţerei".

MELCHTHAL:

La zile bune nu şi-a amintit-o.

RÖSSELMANN:

Tăcere! S-auzim.

WALTHER FÜRST *(citeşte)*:

„Ea ştie că norodu-i va nutri
O dreaptă scîrbă pentru vinovaţi
Şi fapta fără seamăn de cumplită,
Şi-aşteaptă ca nici una dintre ţări
Să nu le dea vreodată-adăpostire,
Şi s-o ajute ca să-i dea pe mîna
Acelora ce au a-i pedepsi,
În amintirea unui rege care
A fost atît de bun şi milostiv".
(Ţăranii dau semne de nemulţumire.)

MAI MULTE VOCI:

Ei aş! Nu zău? El, bun, şi-ndurător?

STAUFFACHER:

Da, tatăl lui ni se-arăta prieten.
Dar ce-am primit de la fecioru-său?
Ne-a întărit hrisovul libertăţii,
Cum au făcut naintea-i împăraţii?
Ori judecat-a după drepte datini?
Pe cel nevinovat l-a ocrotit?
Cînd la primejdie-i ceream un sprijin,
A vrut măcar să ne asculte solii?
Nimic nu a-mplinit din toate-acestea.
Şi dacă noi nu ne făceam dreptate,
El n-ar fi ridicat măcar un deget.
Şi noi să-i mulţumim? Dar pentru ce?

Scanned with OKEN Scanner

N-a semănat aici recunoştinţa.
Din locul lui înalt, putea să fie
Popoarelor un tată,[1] dar a vrut
Să aibă grijă numai de ai lui.
Să-l plîngă, dar, acei ce-au tras foloase!

WALTHER FÜRST:

Nu, de căderea-i nu ne bucurăm,
Nici de sfîrşitul lui — ferit-a sfîntul!
Dar noi să răzbunăm un rege care
Nu ne-a făcut un bine niciodată?
Să urmărim pe-acei care nicicînd
Nu ne-au mîhnit? Nu, asta nu se cade,
Căci dragoste cu sila nu se poate,
Iar legămîntu-i dezlegat prin moarte.[2]
Cu el sînt socotelile-ncheiate.

MELCHTHAL:

Şi dacă plînge în iatac regina,
Şi-n crunta-i jale cerul îl blestemă,
Spre-acelaşi cer se-nalţă mulţumirea
Unui popor întreg scăpat de teamă.
Iubire de nu semeni, nu culegi
Nici milă.
(Solul iese.)

STAUFFACHER:

Unde-i Tell? Cum să lipsească
Cel ce-a pornit răscoala şi-a-ndurat

---

1 Helveţii refuză s-o ajute pe regina al cărei „domn" le-a fost duşman. Stauffacher se referă la relaţiile de vasalitate ale cantoanelor faţă de vechii împăraţi germanici, care au recunoscut libertatea ţării lui. — 2 Confederaţii se consideră eliberaţi de obligaţiile lor faţă de Habsburgi: o altă dinastie le urma la tron, o dinastie care trebuia să recunoască victoria asupra austriecilor.

Scanned with OKEN Scanner

Ce-a fost mai greu de îndurat din toate ?
Hai, fraţilor, la el, ca să-i strigăm :
„Trăiască Tell, izbăvitorul nostru !“ [1].

Scena 2

(Tinda casei lui Tell.
Focul arde în vatră. Prin uşa deschisă se vede afară. Hedwig, Walther şi Wilhelm.)

HEDWIG :

Copii, se-ntoarce tata azi, copii !
Trăieşte,-i liber, toţi sîntem azi liberi !
Şi ţara-a izbăvit-o tatăl vostru.

WALTHER :

Şi eu am fost cu tata, nu uita !
Şi ştii că viaţa toată-mi atîrna
Doar de săgeata tatii, şi eu totuşi
N-am tremurat.

HEDWIG *(îmbrăţişîndu-l) :*

Da, mi-ai fost dat din nou !
Parcă te-aş fi născut a doua oară.
De două ori am îndurat dureri ;
Dar au trecut ; vă am pe amîndoi.
Şi azi se-ntoarce dragul vostru tată !
(Un călugăr apare în uşă.)

---

1 S-a putut observa absenţa lui Tell în multe dintre scenele de masă ale dramei. El nu participă efectiv nici la cucerirea cetăţilor austriece. Întrebarea lui Stauffacher *(„Unde-i Tell ? Cum să lipsească ...“)* readuce în discuţie atitudinea şi prezenţa eroului în fapta colectivă. Abia în finalul dramei se poate vorbi despre integrarea deplină în acţiunea comună a celui care personifică braţul şi fapta.

Scanned with OKEN Scanner

WILHELM:

Ia uite, mamă, un călugăr. Cere
Un ajutor.

HEDWIG:

Spune-i să intre, ca
Să-i dăm ceva, să simtă c-a păşit
În casa unde azi e bucurie.

(Intră înăuntru şi se întoarce cu un pahar.)

WILHELM *(călugărului)*:

Poftește, să te ospătezé mama.

WALTHER:

Mai prinzi putere pînă pleci la drum.

CĂLUGĂRUL *(privind cu teamă în jurul lui, cu faţa răvăşită)*:

Dar unde sînt? În care ţară? Spuneţi!!

WALTHER:

Te-ai rătăcit, de nu ştii unde eşti?
Te afli-n Bürglen, în ţinutul Uri.
De-aicea dai de-a dreptu-n valea Schächen.

CĂLUGĂRUL *(către Hedwig, care s-a întors)*:

Eşti singură? Şi soţul nu-i acasă?

HEDWIG:

Tocma-l aştept. Dar, omule, ce ai?
N-arăţi a purtător de veşti plăcute!

---

1 Schiller a găsit în *Cronica* lui Tschudi referiri la raporturile încordate dintre Albrecht şi Johannes de Suabia (Călugărul); povestea ducelui paricid aparţine aşadar fabulei dramatice a confederaţilor. Apariţia lui nu este un anacronism inutil (chiar dacă s-a spus că acţiunea piesei se petrece în anii 1314—1315); ea este necesară precizării definitive a sensurilor faptei lui Tell.

Scanned with OKEN Scanner

Oricine-ai fi, tot nevoiaș ești. Bea!
(Îi întinde paharul.)

CĂLUGĂRUL:

Oricît îmi e de sete, n-am s-ating
Paharul, dacă nu-mi făgăduiești...

HEDWIG:

Să nu te-apropii, să n-atingi copilul.

CĂLUGĂRUL:

Pe vesela lumină din cămin,
Pe capetele scumpilor tăi fii
Ce-i strîng la piept...
(Îmbrățișează băieții.)

HEDWIG:

Stai, omule, ce faci,
Nu mi-i atinge! Nu, nu ești călugăr.
Și porți veșmînt de pace, dar
Pe față numai pace nu-ți citesc!

CĂLUGĂRUL:

Nefericirea mea nu are seamăn.

HEDWIG:

Oricine-i zguduit, privind durerea;
Dar ochii tăi și inima o-ngheață.

WALTHER *(sărind în sus)*:

Auzi că vine tata!
(Iese grăbit.)

HEDWIG:

Doamne!
(Vrea să-l urmeze, se clatină și se sprijină.)

WILHELM *(aleargă și el afară)*:

Tata!

Scanned with OKEN Scanner

WALTHER *(afară)*:
Bine-ai venit!

WILHELM:
O, tată, dragă tată!

TELL:
Sînt iar aicea, iarăşi! Unde-i mama?
(Intră.)

WALTHER:
E-n uşă, uite, stă încremenită,
De spaimă şi de mare bucurie.

TELL:
Tu care mi-ai născut copiii, Hedwig,
Nici un tiran azi nu ne mai desparte.

HEDWIG *(la pieptul lui)*:
O, Tell, ce spaim-am tras eu pentru tine!
(Călugărul ascultă cu mare băgare de seamă.)

TELL:
S-o uiţi şi să trăieşti doar bucuria!
Sînt iar aci! Şi asta mi-e căsuţa!
De-acum sînt iar stăpîn pe ce-i al meu!

WILHELM:
Dar nu-ţi văd arcul, unde l-ai pus, tată?

TELL:
Nicicînd n-o să-l mai vezi. Căci l-am lăsat
La loc sfinţit, păstrat să fie pururi.
El n-o să-mi mai slujească la vînat[1].

---

1 Transformarea lui Tell este sugerată şi aici. Wilhelm observă un fapt esenţial: arcaşul Tell, întors acasă fără arcul său. Absenţa arcului poate fi înţeleasă şi ca un semn al maturizării personajului: Tell nu se leapădă de „blazonul" său, dar poate fi el însuşi şi fără

Scanned with OKEN Scanner

HEDWIG:

O, Tell!

(Se trage înapoi și lasă mîna să-i cadă.)

TELL:

Ce te-nspăimîntă draga mea?

HEDWIG:

Dar cum mi te-ai întors? Și mîna asta
Pot s-o ating? O, mîna asta, Doamne!

TELL *(cald și plin de voie bună)*:

V-a apărat și a scăpat și țara.
Și azi pot s-o ridic spre ceruri, liber[1].
(Călugărul face o mișcare grăbită, Tell îl vede.)
Dar cine-i schimnicul?

HEDWIG:

Îl și uitasem!
Vorbește-i tu, pe mine mă-nspăimîntă!

---

arbaletă.

1 Se observă și aici evoluția în înțelegerea libertății, de la libertatea *sa* la libertatea *celorlalți*: în actul I, îl salvează pe Baumgarten, dar, mai tîrziu, nu participă la întîlnirea de pe Rutli; în scena cu mărul încearcă, la început, să evite conflictul. Fapta lui Tell coincide cu înțelegerea acelei „alte" libertăți (neatîrnarea fizică și morală a tuturor), în viziunea lui Schiller — „libertatea ideală". „Întreaga operă a lui Schiller, spunea Goethe, e stăpînită de ideea de *libertate* și, pe măsură ce Schiller își desăvîrșea cultura, schimbîndu-se, și ideea de libertate lua la el o altă înfățișare. În tinerețe, îl preocupa libertatea fizică, și lucrul acesta îl vedem și în scrierile sale, pe cînd mai tîrziu, a venit la rînd libertatea ideală" (Goethe către Eckermann, 18 ianuarie 1827). Tell ilustrează sinteza celor două forme de libertate, în termenii dramaturgului, *libertatea omului estetic*.

Scanned with OKEN Scanner

CĂLUGĂRUL *(se apropie)*:

Eşti Tell, cel ce-a ucis pe pîrcălab ?

TELL:

Sînt eu, ei da, şi nu m-ascund de nimeni[1].

CĂLUGĂRUL:

Eşti Tell ? O, mîna Domnului m-a dus
De-a dreptu-n casa ta.

TELL *(îl măsoară cu privirea)*:

Nu eşti călugăr.
Dar cine eşti atunci ?

CĂLUGĂRUL:

Tu l-ai ucis
Pe pîrcălab, pe un duşman. Şi eu
Mi-am doborît duşmanul ce nu-mi da
Un drept al meu; ţi-era duşman şi ţie;
Eu am scăpat de el o ţară-ntreagă.

TELL *(face cîţiva paşi înapoi)*:

Eşti dar ... ? Copii, nevastă, hai, intraţi
În casă ... Cum, nefericitule,
Tu eşti ...

HEDWIG:

O, Doamne, cine-i ?

TELL:

Nu-ntreba.
Duceţi-vă, să n-audă copiii.
Să pleci de-aici îndată. Nu poţi sta
Cu mine sub acelaşi coperiş.

---

1. Replica lui Tell îl deosebeşte, de la început, pe erou de Johannes Paricidul, cel care îşi ascundea fapta, cel care se ascundea de oameni. Nimic nu-i apropie pe aceşti doi oameni.

Scanned with OKEN Scanner

HEDWIG:

Vai, ce-i ? Intraţi, copii !

(Intră cu ei.)

TELL:

Eşti ducele
De-Austria. Da, eşti ! Şi l-ai ucis
Pe împărat, stăpînul ş-unchiul tău.

JOHANNES PARICIDUL:

Ştii bine că-mi răpise moştenirea.

TELL:

Pe unchiul tău, pe împărat ? Pămîntul
Cum te mai rabdă ? Cum trăieşti sub soare ?

JOHANNES PARICIDUL:

Întîi ascultă-mă.

TELL:

Eşti plin de sînge.
Tu, ce-ai ucis un unchi, un împărat,
Cutezi să intri-n casa mea curată ?
Să mi te-arăţi în faţă şi să-mi ceri,
Cu drept de oaspete, un adăpost ?

JOHANNES PARICIDUL:

Nădăjduiam să aflu milă-aici :
Şi tu te-ai răzbunat pe un duşman.

TELL:

Tu, ucigaş ambiţios, te-asemeni
Cu tatăl care-şi apără copiii ?
Ţi-ai apărat copiii ? Turma ta ?
Poţi oare spune c-ai voit s-alungi
Primejdia cumplită pentru-ai tăi ?
Spre cer ridic azi mîinile curate,
Şi-ţi blestem fapta. Eu am răzbunat
O lege-a firii. Tu-ai pîngărit-o.

Scanned with OKEN Scanner

Nu semănăm deloc. *Tu* ai ucis,
Iar *eu* mi-am apărat ce-aveam mai scump [1].

JOHANNES PARICIDUL:

Deci mă gonești. Nu-mi spui o vorbă bună ...

TELL:

Mi-e groază chiar și să vorbesc cu tine.
Urmează-ți înspăimîntătorul drum,
Și nu păta coliba ne-ntinată [2].

---

1 Scena cu ducele de Suabia, înțeleasă adesea drept o eroare dramatică, este, de fapt, semnul unei mari științe a artei scenice. Schiller adaugă acum personajelor, celui principal mai ales, nuanțe caracterologice importante. Atitudinea lui Tell, departe de a fi alta decît cea din momentul monologului, este, dimpotrivă, mai fermă, se confirmă în ea însăși și se fixează definitiv. Din punctul de vedere al arhitecturii dramei, episodul cu Johannes este un element de echilibru pentru scena monologului: acest episod îi răspunde ca un „ecou", nu numai în planul ideilor, cum observa Gerhard Storz, ci și în planul dramaturgic propriu-zis. — 2 O interpretare relativ recentă consideră scena cu ducele paricid ca decurgînd, după cum am precizat, din scena monologului; „ea repetă, în fond, monologul și în acesta se află gravitatea ei, nu, așa cum credea Eckermann și după el alții, în pretinsa asprime fariseică a lui Tell față de fugar" (Storz, *Op. cit.*, p. 421). Schiller socotea că acest episod ținea de „forumul său poetic"; el era conștient de necesitatea confruntării între Tell și Johannes. Distanța dintre cei doi era foarte mare. Tell ucide din necesitatea restabilirii echilibrului naturii umane și potrivit unor comandamente sociale; Johannes o face din cauze subiective și din patimă. Tell nu-și justifică și nu-și elogiază fapta. El refuză numai *fapta neliberă*, culpabilă a ducelui, dar, în același timp, fermitatea refuzului său nu exclude înțelegerea omenească.

Scanned with OKEN Scanner

JOHANNES PARICIDUL *(dînd să plece)*:

Aşa nu *pot*, nu *vreau* să mai trăiesc.

TELL:

Mi-e milă totuşi! Doamne,-atît de tînăr,
De neam atît de mare, un nepot
Al împăratului, stăpînul nostru!
Fugar şi ucigaş, la mine-n prag,
Cerşind pomana mea de om sărac!

JOHANNES PARICIDUL *(îşi acoperă obrazul cu mîinile)*:

O, dacă poţi să plîngi, să-ţi fie milă
De soarta mea! Sînt prinţ — ba nu — am fost;
Puteam fi fericit dacă ştiam
Să-mi stăpînesc la vreme nerăbdarea.
Dar mă muşcase pizma; îl vedeam
Pe vărul Leopold — şi el un tînăr,
Dar răsplătit cu cinuri şi pămînturi —
Iar eu, de-aceeaşi vîrstă ca şi el,
Ţinut de scurt, ca un copil nevîrstnic.[1]

TELL:

Te cunoştea prea bine unchiul tău,
De nu-ţi dădea pe mînă ţări şi oameni!
Ce-ai săvîrşit acum e o cumplită
Dovadă ce-nţelept era-mpăratul.
Dar n-ai făcut-o singur: unde-s ceilalţi?

---

1 Johannes de Suabia se autocaracterizează într-o manieră fără echivoc.

Scanned with OKEN Scanner

JOHANNES PARICIDUL:

Ştiu eu pe unde-i poartă remuşcarea ?
Eu nu i-am mai văzut din ziua crimei.

TELL:

Tu ştii că eşti proscris ? Că nimenea
Nu-ţi poate fi prieten, doar duşman ?

JOHANNES PARICIDUL:

De-aceea nici nu ies la drumul mare
Şi nu-ndrăznesc să bat la nici o uşă ;
Mă duc unde-i pustiu şi groază-mi este
De mine însumi ; rătăcesc prin munţi
Şi îndărăt mă trag înspăimîntat
Dacă-mi zăresc în vreo fîntînă chipul.
Şi de ţi-e milă, de-ai şi omenie ...
(Cade în genunchi.)

TELL *(întorcîndu-şi capul în altă parte)*:

Ridică-te !

JOHANNES PARICIDUL:

Nu, pînă nu-mi întinzi
O mînă să m-ajuţi.

TELL:

E cu putinţă !
Ce muritor mai poate să te-ajute ?
Dar scoală-te, orice-ai făcut, eşti om,
Şi cu sînt om, şi de la Tell nu vreau
Să plece careva nemîngîiat.
Fac tot ce pot să fac.

Scanned with OKEN Scanner

JOHANNES PARICIDUL *(sărind în picioare și strîngîndu-i cu putere mîna)*:

O, Tell, mă mîntui
De deznădejde!

TELL *(își retrage mîna)*:

Lasă-mi mîna! Pleacă!
Dacă rămîi aci, se va afla
Și dacă te descoperă, nu poți
Avea nici o scăpare... Unde crezi
C-o să găsești un pic de liniște?...

JOHANNES PARICIDUL:

Știu eu?

TELL:

Îmi vine-un gînd de sus... du-te-n Italia,
Tocma-n cetatea sfîntului apostol,
Și-aruncă-te-n genunchi în fața papei,
Descarcă-ți inima.

JOHANNES PARICIDUL:

N-o să mă dea
Pe mîna celor ce mă urmăresc?

TELL:

Orice va fi, tot de la Domnul este.

JOHANNES PARICIDUL:

Și cum s-ajung în țări necunoscute?
Eu calea n-o știu, nici n-aș îndrăzni
Să mă-ntovărășesc la drum cu alții.

TELL:

Îți spun pe unde-o iei. Ascultă dar:
Urci pînă dai de un șuvoi. E Reussul,
Ce-o ia din munți vijelios la vale.

Scanned with OKEN Scanner

JOHANNES PARICIDUL *(se sperie)*:

Cum Reuss? Aşa ai spus? Acolo am...

TELL:

Pe lîng-o rîpă-i drumul. E-nsemnat
Cu multe cruci, în amintirea-acelor
Nenumăraţi drumeţi prinşi de lavine.

JOHANNES PARICIDUL:

Nu mi-ar fi frică de mînia firii,
De-aş şti că îmi alin vreodată chinul.

TELL:

Tu să-ngenunchi la fiecare cruce,
Să plîngi amare lacrimi de căinţă;
Şi dacă izbuteşti să treci poteca
Şi muntele nu-şi va trimite vîntul
De pe-ngheţata-i culme,-atunci vei da
De-o punte peste o cascadă. Dacă
Ea nu se rupe sub povara vinii,
Şi izbuteşti s-o laşi în urmă,-atunci
Ţi se deschide-n faţă-o poartă-n stînca
În care n-a pătruns lumina zilei.
Prin ea ajungi în Valea Bucuriei.
S-o treci grăbit, căci nu ţi-e-ngăduit
Să zăboveşti în locuri liniştite.

JOHANNES PARICIDUL:

O, Rudolf, tu, străbunul meu din cer,
Aşa îţi umblă-n ţara ta nepotul!

TELL:

Tot urci şi urci, pîn-ai s-ajungi pe culmea
Gotthardului cu veşnicele-i lacuri,
Umplute de şuvoaiele cereşti.

Scanned with OKEN Scanner

De-acolo te desparţi de-mpărăţie,
Şi-o altă apă sprintenă te duce
Pînă-n Italia făgăduinţei.
(Se aud răsunînd melodii cîntate de mai multe cornuri ciobăneşti.)
Auzi ? Acum dispari !

HEDWIG *(intră alergînd)*

Unde eşti, Tell ?
Că vine tata, vesel, laolaltă
Cu toţi cîţi au jurat.

JOHANNES PARICIDUL *(îşi acoperă obrazul)*:

Vai mie, nu pot
Să zăbovesc şi eu cu fericiţii.

TELL:

Tu, draga mea, să-i dai ceva să bea,
Şi dă-i merinde multe; îl aşteaptă
O cale lungă, fără hanuri. Iute,
Că vin.

HEDWIG:

Dar cine e ?

TELL:

Nu cerceta.
Cînd pleacă-ntoarce ochii, să nu ştii
Pe unde o s-o ia nenorocitul.

(Johannes Paricidul face cîţiva paşi grăbiţi spre Tell. Acesta îi răspunde cu un semn cu mîna şi pleacă. După ce au ieşit fiecare prin altă parte, se schimbă decorul pentru:

Ultima scenă

(În care se vede întreaga vale din faţa casei lui Tell. Măgurile ce-o închid sînt pline de oameni, care formează un grup compact. Alţi oameni coboară pe o punte ce trece peste rîul Schächen. Walther Fürst cu amîndoi băieţii lui Tell, Melchthal şi Stauffacher vin în frunte. Alţii se înghesuie îndărătul lor; cînd iese Tell din casă, toţi îl întîmpină cu strigăte de bucurie.)

TOŢI:

Trăiască Tell, izbăvitorul nostru!
(Pe cînd cei din faţă îl înconjoară şi-l îmbrăţişează, apar Bertha şi Rudenz. Rudenz se sărută cu ţăranii şi Bertha cu Hedwig. Cît ţine această scenă mută, se aude mereu cîntecul din munţi. Cînd încetează, Bertha vine în mijlocul mulţimii.)

BERTHA:

Voi ce-aţi jurat, primiţi-mă-ntre voi,
Căci mie azi îmi hărăzi norocul,
În ţara libertăţii, ocrotire.
Sub scutul vostru-i dreptul meu acuma;
Vreţi voi să m-apăraţi ca pe-un egal?

ŢĂRANII:

Da, vrem, cu trup şi suflet!

BERTHA:

Fraţilor, atunci
Eu dau acestui tînăr mîna-mi dreaptă;
Şviţeri şi liberi!

Scanned with OKEN Scanner

RUDENZ:

Şerbii mei, s-o ştiţi,
De azi au libertatea ce-o aşteaptă.[1]

(În timp ce muzica reîncepe deodată, cortina cade.)

Sfîrşit

---

1 Această încheiere a piesei aminteşte finalul unei alte celebre opere dramatice de la începutul secolului al XIX-lea, *Prometeu eliberat* (1820), a lui Shelley; prin perspectiva utopică a libertăţii generale şi definitive, prin dispariţia totală a principiului răului. Perspectiva aceasta pare să interzică orice devenire viitoare. Drama lui Schiller (ca şi aceea a poetului englez) are însă o logică a sa care, desigur, nu trebuie suprapusă logicii evoluţiei istorice: ea oferă o experienţă umană posibilă şi reflectă o lume care, în spiritul vederilor dramaturgului, este una reală. Finalul piesei, din punctul de vedere al desfăşurărilor dramatice anterioare, singurul verosimil, încununează libertatea deplină, naţională şi socială a helveţilor. Pentru Germania feudală a epocii lui Schiller, sensurile fabulei lui Tell sînt, în acelaşi timp, mustrătoare şi sugestive.

Scanned with OKEN Scanner

REFERINȚE CRITICE

„Este demn de remarcat că dintr-un fragment, redus ca dimensiuni, al unui subiect... Schiller dobîndea o perspectivă largă care... uimea prin adevărul ei genial... Nu văzuse Germania decît în parte, niciodată Elveția căreia, totuși, *Tell* al său îi face o descriere atît de vie.“

(WILHELM VON HUMBOLD, *Über Schiller und den Gang seiner Geistesentwicklung*, 1830.)

„E lucru neîndoios că Schiller a fost cel mai mare poet liberal al nostru; el presimțea vremurile noi ce aveau să înceapă după Revoluția Franceză, în timp ce Goethe nu le-a presimțit, nici chiar după revoluția din iulie.“

(ENGELS către Wilhelm Gräber, 30 iulie 1839.)

„Oricît de exhaustiv ar fi justificat, din punct de vedere psihologic, uciderea lui Gessler ca pe un act de legitimă apărare al unui om rănit de moarte în interesele lui umane, Schiller o concepe, din punct de vedere

Scanned with OKEN Scanner

istoric, ca pe un epifenomen al despotismului schingiuitor de oameni, care dă desigur semnalul pentru acţiunea de eliberare, dar care nu poate fi însăşi această acţiune."

(FRANZ MEHRING, *Schiller*, 1905.)

„Fără îndoială, în *Wallenstein* mai ales, el a încercat să găsească această sinteză a artei realiste şi a artei idealiste, a tragediei greceşti şi a dramei shakespeariene, care este pentru el, ca şi pentru cei mai mari succesori ai săi, obligaţia pe care trebuie s-o împlinească drama germană. Ar fi nedrept să contestăm faptul că în *Wallenstein* şi în *Wilhelm Tell* el a reuşit, în parte cel puţin, să realizeze acest ideal."

(VICTOR BASCH, *La poétique de Schiller*, 1911.)

„Schiller avea nevoie de scenă ca de o tribună pentru retorica lui viguroasă destinată unui public; pentru Goethe, scena era un mijloc menit să slujească activităţii sale multilaterale şi desăvîrşirii lui. Goethe a ajuns de la scenă la public, Schiller s-a orientat spre scenă de dragul publicului. Pentru amîndoi, scena şi publicul n-au existat ca două date concomitente, ca pentru dramaturgul veritabil, amîndoi au căutat să creeze abia mai tîrziu o dramă naţională, adică unitatea dintre scenă şi popor, corespunzător nevoilor lor individuale. Goethe pentru a se forma, Schiller pentru a-şi exercita înrîurirea."

(FRIEDRICH GUNDOLF, *Goethe*, 1916.)

Scanned with OKEN Scanner

«După *Logodnica din Messina*, unde a încercat o anume construcţie dramatică „antică“, drama populară *Wilhelm Tell* înseamnă o întoarcere la un anumit spirit al istoriei — nutrit de teatrul lui Shakespeare — care a înrîurit *Fecioara din Orléans*, acum însă mult mai desprins de miraculos şi romantic.»

(BENNO VON WIESE, *Die deutsche Tragödie von Lessing bis Hebbel*, ed. I-a, 1948.)

«Luînd asupra sa uciderea lui Gessler, cu conştiinţa îndeplinirii unei juste necesităţi, el învinge implicarea în fapta culpabilă şi restabileşte în sine însuşi umanul. E în joc nu numai principiul politico-moral al dreptului naţional la libertate, ci şi autoconservarea etică şi „estetică“ a omului în libertatea şi armonia lui. Celebrul monolog din actul IV şi chiar adesea criticata scenă de la sfîrşit cu Ioan de Suabia Paricidul reprezintă învingerea tragicului prin libertatea în folosirea legitimă a violenţei, şi dincolo de ea. Această libertate înseamnă unitatea omului cu sine însuşi ; o libertate în care omul salvează umanul.»

(FRITZ MARTINI, *Istoria literaturii germane*, ed. I-a, 1949.)

«Revenirea la istorie nu trebuie înţeleasă, totuşi, ca o întoarcere. Desigur, Schiller se întoarce, înainte de toate, la înţelegerea, străduinţele, dispoziţiile epocii baladelor şi ale *primului Wallenstein* ; în acelaşi timp

Scanned with OKEN Scanner

însă, el păşeşte înainte : sinteza pe care *Tell* o reprezintă în atît de multe privinţe nu înseamnă un compromis, ci un pas pe o nouă treaptă. Unei priviri nepremeditate, noul îi devine îndată vizibil : o simplitate pe care nu o întîlnim atît de firească şi de subînţeleasă în opera de pînă atunci a lui Schiller. *Tell* a devenit o piesă populară şi aceasta s-a întîmplat tocmai în sensul pe care îl avea în vedere autorul ei *(în două scrisori către Iffland, 12 iulie şi 9 noiembrie 1803 — n.n.— I.C.)*: ca „piesă populară" ea trebuie „ să intereseze inima şi mintea" şi să devină „ o piesă potrivită pentru *întregul public*".» (subl. lui Schiller).

(GERHARD STORZ, *Der Dichter Friedrich Schiller*, 1959.)

„Puternica dramă a lui Schiller, cea din urmă pe care Schiller a dus-o la capăt, marchează şi ultima etapă a gîndirii lui sociale şi politice. Schiller a fost totdeauna poetul libertăţii. În *Don Carlos*, infantul Spaniei imploră libertatea pentru popoarele *Ţărilor de Jos*. În *Wallenstein*, eroul o făgăduieşte, ca libertate religioasă, oraşelor din Boemia. În *Fecioara din Orlèans*, Ioana o cucereşte, în forma libertăţii naţionale, pentru întregul popor al Franţei... Abia în *Wilhelm Tell*, poporul însuşi este înfăţişat în luptele lui de eliberare şi nu împotriva jugului străin, ci împotriva împilării dinăuntru, împotriva unei orînduiri nedrepte, pe care o şi răstoarnă. Este prima luptă pentru libertate socială care izbuteşte în dramele lui Schiller, pentru că de data aceasta nu o poartă un individ, ci un popor întreg".

(TUDOR VIANU, *Schiller*, 1961.).

Scanned with OKEN Scanner

«Conflictul dramatic al eroului cu Gessler şi uciderea rebelă a tiranului nu sînt confundabile, în ciuda unui cert paralelism al acţiunii poporului şi acţiunii lui Tell, cu lupta de eliberare propriu-zisă. Tell nu e un conducător al poporului şi, cu toate acestea, este figura centrală a dramei. El întrupează, cu însuşirile sale, principalele trăsături caracteristice ale poporului de republicani ideali ai Elveţiei : atît dragostea sa de libertate cît şi puritatea sa morală, care merge pînă la supunere şi umilinţă, nu pot trezi nimănui bănuiala că eroul, şi cu el toţi ceilalţi, acţionează şi vor acţiona din sete de răzbunare şi porniri primitive. El nu este conducătorul, ci singurul exemplu pentru elveţieni prin care devine vizibil că uciderea tiranului se săvîrşeşte cu adevărat numai din legitimă apărare şi pentru salvarea drepturilor omului. Prin uciderea lui Gessler, Tell eliberează poporul elveţian de cel mai rău tiran al său şi dă astfel semnalul răscoalei generale, aşa încît, în final, Stauffacher îl sărbătoreşte pe Tell ca pe un „salvator.“»

(HANS GÜNTHER THALHEIM. *Volk und Held in den Dramen Schillers (Poporul şi eroul în dramele lui Schiller)*, 1959 în *Klassik. Erläuterungen zur deutschen Literatur*, 1967.)

«... Schiller împleteşte aici *(în Tell, — n.n. — I.C.)*, într-o culminaţie dramatică unică, o serie de acţiuni individuale ce converg spre acelaşi punct de tensiune al luptei pentru libertate : acţiunea Tell-Gessler, bazată pe conflictul lor personal, acţiunea conjuraţilor, care se răscoală pentru cucerirea libertăţii comune a

Scanned with OKEN Scanner

întregului popor, acţiunea Melchthal, condusă de răzbunarea personală, şi acţiunea sentimentală Rudenz-Bertha, care-l aduce pe rătăcitul Rudenz la „locul lui firesc ... cu ţara şi poporul laolaltă“.»

(MIHAI ISBĂŞESCU, *Prefaţă* la *Wilhelm Tell*, 1972.)

„Wilhelm Tell, erou naţional al Elveţiei, este un răzvrătit şi un luptător pentru libertate. Lupta lui împotriva lui Gessler ... este totodată lupta poporului elveţian împotriva dominaţiei străine şi capătă chiar o semnificaţie generală, de luptă a omului pentru libertate.“

(ALEXANDRU PHILIPPIDE, *Schiller sau poezia în slujba moralei*, în *Puncte cardinale europene*, 1973.)

Scanned with OKEN Scanner

SCHILLER
despre
WILHELM TELL,
în scrisorile sale

CĂTRE GOETHE (Jena, 30 oct. 1797)

Ideea de a scrie un poem despre Wilhelm Tell este foarte fericită şi v-aţi gîndit bine că, după *Meister* şi *Hermann*, aţi putea trata, cu originalitatea spiritului Dvs. şi prospeţimea dispoziţiei, un astfel de subiect total, local-caracteristic. Interesul care izvorăşte dintr-un asemenea subiect (tratat cu exactitate şi avînd în vedere o anumită conciziune istorică) este poate singurul neluat în seamă în cele două opere anterioare... Cazul lui *Tell* va fi cu totul diferit: limitarea expresă a subiectului dat va permite reflectarea amplă a întregii vieţi spirituale (a unui popor)... Din acest subiect frumos, se deschide o perspectivă asupra unei epoci îndepărtate a neamului omenesc, aşa cum între munţi se deschide o perspectivă spre depărtarea liberă.

CĂTRE GOTTFRIED KÖRNER (Weimar, 9 sept. 1802)

Wilhelm Tell... aceasta-i piesa despre care ţi-am scris o dată că mă atrage foarte mult. Poate ai auzit vorbindu-se deja, anul trecut, că eu prelucrez un

Wilhelm Tell, căci chiar înaintea călătoriei mele la Hamburg am fost întrebat în legătură cu acest fapt. Eu nu m-am gîndit însă niciodată să scriu o astfel de piesă. Dar pentru că s-au repetat întrebările în legătură cu ea, am început să studiez *Istoria elveţiană* a lui Tschudi. Acum mi-am dat seama că acest scriitor are un spirit atît de herodotic, aproape homeric, încît e în stare să creeze o adevărată dispoziţie poetică.

Dacă Tell pare mai puţin decît favorabil unei tratări dramatice, pentru că acţiunea este foarte întinsă în spaţiu şi timp, fiind mai ales *o acţiune de stat (eine Staatsaktion)* (exclusiv legenda cu pălăria şi mărul) şi se opune reprezentării, eu am făcut totuşi cu acest subiect atîtea operaţiuni poetice, încît am ieşit din perimetrul istoricului şi am intrat în acela al poeticului. Nu trebuie să-ţi spun, desigur, că este vorba despre o sarcină foarte grea, căci dacă fac abstracţie de toate speranţele pe care le aduc publicul şi secolul nostru în legătură cu acest subiect, îmi rămîne de împlinit o înaltă cerinţă poetică, fiindcă trebuie adus aici, spre contemplare, un întreg popor, o întreagă epocă îndepărtată şi, ceea ce este mai important, un întreg fenomen, aproape individual şi unic, cu caracterul celei mai stringente necesităţi şi celui mai înalt adevăr.

Deja sînt gata coloanele clădirii şi eu sper să realizez o construcţie solidă.

CĂTRE WILHELM VON HUMBOLDT (Weimar, 18 aug. 1803)

Wilhelm Tell mă preocupă acum, dar acest subiect este foarte dificil şi mă costă multă osteneală; are însă mult farmec şi, fiindcă se recomandă pentru

Scanned with OKEN Scanner

teatru prin popularitatea sa, nu-mi permit nici o relaxare pentru a-l copleşi în sfîrşit.

CĂTRE WILHELM VON WOLZOGEN (Weimar, 4 sept. 1803)

În prezent, lucrez la *Wilhelm Tell*, din care vreau să fac o mare tragedie; ea va fi gata, cînd te întorci tu...

CĂTRE GOETHE (Weimar, 14 ian. 1804)

Că sînteţi mulţumit cu lucrul meu la *Tell*, mă consolează foarte mult. Aveam nevoie de această consolare, în aerul sufocant în care mă aflu în prezent. Luni vă voi trimite „Rütli", pe care am scris-o pe curat şi se poate citi ca un întreg de sine stătător.

CĂTRE WILHELM VON WOLZOGEN (20 martie 1804)

Tell al meu a fost reprezentat acum trei zile şi cu cel mai mare succes, ca nici una dintre piesele mele. Manuscrisul nu ţi-l pot trimite, nu este potrivit pentru ce ai nevoie de el, datorită conţinutului său, cum îţi poate povesti Voigt, care a văzut reprezentaţia.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

WILHELM TELL în limba română

WILHELM TELL traducere de Șt. O. Iosif, cu o prefață de Horia Petra Petrescu, Brașov, 1913. (La p. XII a prefeței există o referință la Aron Densusianu, care susține că o traducere a piesei, datorată lui Gh. Negrea, datează de prin 1830 – 1840.)

WILHELM TELL traducere de B. Marian, București, Alcalay, 1924.

ARCAȘUL MUNȚILOR prelucrare de Moș Ene, București, Bucur Ciobanul, 1942.

WILHELM TELL traducere de Veronica Porumbacu cu o introducere de A. Margul Sperber, București, Editura de stat, 1950.

WILHELM TELL traducere de Veronica Porumbacu, prefață de M. Isbășescu, București, Ed. Univers, 1972.

Scanned with OKEN Scanner

WILHELM VON HUMBOLDT *Über Schiller und den Gang seiner Geistesentwicklung (Despre Schiller şi evoluţia gîndirii sale)*, 1830, în *Über Schiller und Goethe*, Weimar, Gustav Kiepenheuer Verlag, 1963.

FRANZ MEHRING *Schiller*, 1905, în *Pagini despre literatura germană*, Bucureşti, Ed. Univers, 1972.

VICTOR BASCH *La poétique de Schiller*, Paris, Félix Alcan, 1911.

HERBERT CYSARZ *Schiller*, Halle, 1934.

GEORG LUKÁCS *Romanul istoric şi drama istorică*, fragment din *Romanul istoric*, 1936, în *Specificul literaturii şi al esteticului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1969.

BENNO VON WIESE *Die deutsche Tragödie von Lessing bis Hebbel (Tragedia germană de la Lessing la Hebbel)*, Hamburg, Hoffmann und Campe Verlag, 1948.

FRITZ MARTINI *Schiller*, în *Geschichte der deutschen Literatur*, Stuttgart, Alfred Kröner Verlag, 1949; Ed. Univers, 1972.

Scanned with OKEN Scanner

RENÉ WELLEK — *Kant şi Schiller*, în *History of Modern Criticism*, New Haven, Yale University Press, 1955; Ed. Univers, 1974.

GERHARD STÖRZ — *Der Dichter Friedrich Schiller (Poetul Friedrich Schiller)*, Stuttgart, Ernst Klett Verlag, 1959.

BENNO VON WIESE — *Friedrich Schiller*, 1959.

TUDOR VIANU — *Schiller*, Bucureşti, Editura tineretului, 1961, colecţia „Oameni de seamă".

* * * — *Klassik. Erläuterungen zur deutschen Literatur (Perioada clasică. Interpretări asupra literaturii germane)*, Berlin, Volkseigener Verlag, 1967.

FRIEDRICH BURSCHEL — *Schiller*, Hamburg, Rowohlt Verlag, 1968.

ALEXANDRU PHILIPPIDE — *Schiller sau poezia în slujba moralei*, în *Puncte cardinale europene, Orizont romantic*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1973.

ION MARIN SADOVEANU — *Friedrich Schiller*, în *Istoria universală a dramei şi a teatrului*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1973.

Scanned with OKEN Scanner

TABEL CRONOLOGIC

al piesolor lui SCHILLER
şi al traducerilor
în limba română.

1781 *DIE RÄUBER (Hoţii);* dramă prezentată în premieră la 13 ianuarie 1781, pe scena teatrului din Mannheim.

Hoţii, traducere de Iacob Negruzzi, Iaşi, Junimea, 1871.

Hoţii, traducere de N. Argintescu-Amza, Buc., EPL, 1965.

1784 *DIE VERSCHWÖRUNG DES FIESKO ZU GENUA (Conjuraţia lui Fiesco la Genua);* reprezentată la Mannheim.

Fiesco, traducere de Iacob Negruzzi, Iaşi, Junimea, 1871.

KABALE UND LIEBE (Intrigă şi iubire); data premierei, la Mannheim, — 15 aprilie.

Intrigă şi amoru, traducere de S. Mihăilescu, Bucureşti, Copainig 1852.

Cabală şi amor, traducere de Iacob Negruzzi, Iaşi, Junimea, 1871.

Intrigă şi amor, traducere de Willy Ghül, Bucureşti, Alcalay, 1910.

Scanned with OKEN Scanner

Intrigă şi iubire, traducere de I. Mihail şi M. Georgescu, cu o prefaţă de J. Livescu, Bucureşti, ESPLA, 1953.

1787 *DON CARLOS ;* august, premieră la Hamburg.
Don Carlos, infant din Spania, traducere de M. Ch. Locker, Iaşi, Leinwand, 1888.
Don Carlos, traducere de G. Coşbuc, Bucureşti, Minerva, 1910.
Don Carlos, infante de Spania, traducere de Al. Philippide, Bucureşti, ESPLA, 1955.

1798 *WALLENSTEINS LAGER (Tabăra lui Wallenstein)*, prima parte a trilogiei *Wallenstein*, reprezentată la Weimar, în regia lui Goethe.
Tabăra lui Wallenstein, traducere de Gh. Mihalache Buzău şi Victor Munteanu, în *Wallenstein*, cu o prefaţă de Virgil Tempeanu, vol. 1–2, Bucureşti, EPL, 1969.

1799 *DIE PICCOLOMINI (Piccolominii), Wallensteins Tod (Moartea lui Wallenstein)*, celelalte două părţi ale trilogiei ; reprezentate în premieră la teatrul din Weimar, în ianuarie şi, respectiv, în aprilie.
Piccolominii, Moartea lui Wallenstein, traducere de Gh. Mihalache Buzău şi Victor Munteanu, 1969.

MARIA STUART ; reprezentată în premieră în luna iunie, la teatrul din Weimar.
Maria Stuart, traducere de Iacob Negruzzi în Convorbiri literare, 1887 (21).

Scanned with OKEN Scanner

1801 *DIE JUNGFRAU VON ORLÉANS (Fecioara din Orléans)*; premiera: în septembrie, la teatrul din Leipzig.

Fecioara din Orléans, traducere de Iacob Negruzzi, în *Convorbiri literare*, 1883 (17).

Fecioara din Orléans, traducere de Maria Cunţan, studiu introductiv de Eléonora Lemeny, Sibiu, Krafft, 1909.

1803 *DIE BRAUT VON MESSINA (Logodnica din Messina)*; reprezentată în premieră în luna martie, la teatrul din Viena.

1804 *WILHELM TELL*; martie, premieră la teatrul din Berlin.

Wilhelm Tell, traducere de Şt. O. Iosif, cu o prefaţă de Horia Petra Petrescu, Braşov, 1913. În *Prefaţă*, Horia Petra Petrescu precizează că „Aron Densusianu susţine că Gh. Negrea ar fi tradus drama între 1830–1840“ (p. XII).

Wilhelm Tell, traducere de B. Marian, Bucureşti, Alcalay, 1924.

Arcaşul munţilor, prelucrare de Moş Ene, Bucureşti, Bucur Ciobanul, 1942.

Wilhelm Tell, traducere de Veronica Porumbacu, cu o introducere de A. Margul Sperber, Bucureşti, Ed. de Stat, 1950.

Wilhelm Tell, traducere de Veronica Porumbacu, prefaţă de M. Isbăşescu, Bucureşti, Ed. Univers, 1972. Textul acestei ediţii este reprodus în cartea de faţă.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Tabel cronologic V
Prefaţă XVII

Wilhelm Tell înainte de Schiller XVIII
Descrierea drămei XIX
Concepţia asupra teatrului XXXIII
Wilhelm Tell ca operă de sinteză XXXVII
Adaptări, circulaţia motivului XXXVIII
Revirimentul Schiller XXXIX

WILHELM TELL

Persoanele 3
Actul întîi 5
Actul al doilea 6
Actul al treilea 35
Actul al patrulea 75
Actul al cincilea 117
Referinţe critice 147
SCHILLER despre WILHELM TELL, în scrisorile sale 153
Bibliografie selectivă 157
TABEL CRONOLOGIC al pieselor lui Schiller şi al traducerilor în limba română 161

Scanned with OKEN Scanner

Lector : CONSTANTINA PALIGORA
Tehnoredactor : GABRIELA ILIOPOLOS

Bun de tipar 10.VI.1977. Apărut 1977. Comanda nr. 707. Tiraj ; 13.200 broșate. Coli de tipar : 6,5.

Tiparul executat sub comanda nr. 62.
Întreprinderea poligrafică Iași
Str. Vasile Alecsandri nr. 6 Iași.
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Scanned with OKEN Scanner